

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2024

ΚΑΤΑΤΕΘΗΚΕ ΣΤΗ
ΔΙΑΡΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ
ΥΠΟΥΡΓΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΑΘΗΝΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2023

Προς τα μέλη της Διαρκούς Επιτροπής Οικονομικών Υποθέσεων της Βουλής

Κυρίες και Κύριοι Βουλευτές,

καταθέτουμε προς συζήτηση στη Διαρκή Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων της Βουλής το προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού του 2024.

Ο προϋπολογισμός του 2024 είναι ο πρώτος μετά από δεκατρία έτη που καταρτίζεται με το αξιόχρεο της χώρας να έχει ανακτήσει την επενδυτική του βαθμίδα. Ένα επίτευγμα που οφείλεται πρωτίστως στη σκληρή προσπάθεια και στις θυσίες της ελληνικής κοινωνίας, σε συνδυασμό με τη συνετή και αποτελεσματική δημοσιονομική πολιτική των τελευταίων ετών, την επιτυχή αντιμετώπιση αλληπάλληλων εξωγενών κρίσεων και την πολιτική σταθερότητα που έχει επιτύχει η χώρα.

Ωστόσο, ο προϋπολογισμός του 2024 καταρτίζεται λίγες ημέρες μετά από διαδοχικές φυσικές καταστροφές που έπληξαν τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο 2023 την επικράτεια, γεγονός που αναδεικνύει ότι οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής θα είναι εδώ και απαιτείται αντιμετώπισή τους σε μόνιμη βάση. Για αυτόν τον σκοπό, αποτελεί προτεραιότητα η θωράκιση της χώρας απέναντι σε ακραία φυσικά φαινόμενα μέσω της δημιουργίας πιο ανθεκτικών υποδομών, της ενίσχυσης της πολιτικής προστασίας και της πρόληψης. Σε δημοσιονομικό επίπεδο είναι προφανές ότι απαιτείται πρόβλεψη σχετικών κονδυλίων κατ' έτος στον προϋπολογισμό, ενίσχυση της ασφάλισης καθώς και ταχύτητα και αποτελεσματικότητα της κρατικής αρωγής.

Παράλληλα, η διεθνής οικονομία παρουσιάζει σημάδια επιβράδυνσης, οι δημοσιονομικοί κίνδυνοι σε χώρες της Ευρώπης αυξάνονται, ο πληθωρισμός, αν και αποκλιμακώνεται, συνεχίζει να παραμένει υψηλός διεθνώς, ειδικά σε βασικά είδη διατροφής, ενώ η περιοριστική νομισματική πολιτική επιδρά αρνητικά στην πιστωτική επέκταση.

Σε αυτό το δυσμενές και αβέβαιο διεθνές περιβάλλον, η ελληνική οικονομία αποδεικνύεται ανθεκτική. Ο ρυθμός ανάπτυξης παραμένει στους στόχους που έχουν τεθεί στο Πρόγραμμα Σταθερότητας του Απριλίου 2023 και αναμένεται να ανέλθει σε 2,3% το 2023 και 3% το 2024. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε ονομαστικούς όρους αναμένεται να αυξηθεί από 208 δισ. ευρώ το 2022 σε 224 δισ. ευρώ το 2023 και 235 δισ. ευρώ το 2024. Παράλληλα, ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αναμένεται να κυμανθεί σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα και να διαμορφωθεί σε 4% έναντι 4,5% που προβλεπόταν στο Πρόγραμμα Σταθερότητας για το 2023 και να αποκλιμακωθεί περαιτέρω σε 2,4% για το 2024. Οι επενδύσεις αναμένεται να αυξηθούν κατά 8,3% κατά το τρέχον έτος και ακόμη περισσότερο κατά 12,1% το 2024, ενώ η ανεργία αναμένεται να μειωθεί από 11,2% το 2023 σε 10,6% το 2024.

Ο προϋπολογισμός του 2024 καλείται να συγκεκριάσει τον στόχο της δημοσιονομικής σταθερότητας που είναι θεμέλιο για κάθε προσπάθεια, με τις νέες ανάγκες που δημιουργούνται καθώς και με το βασικό πρόταγμα της κοινωνίας, μετά την πληθωριστική κρίση, την αύξηση δηλαδή του διαθέσιμου εισοδήματος και των μισθών.

Στον προϋπολογισμό του 2023 έγινε κατορθωτό να υπάρξει σημαντική αύξηση των φορολογικών εσόδων κατά 9,1% σε σχέση με το 2022 χωρίς να αυξηθούν οι φόροι, εξέλιξη που συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τα στοιχεία των τριμηνιαίων εθνικών λογαριασμών της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, το σύνολο των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας παρουσιάζει αύξηση 7,6% το δεύτερο τρίμηνο του 2023 έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2022. Η αύξηση των μισθών, χωρίς να θίγεται η ανταγωνιστικότητα, ενίσχυσε τα έσοδα του προϋπολογισμού, συμβάλλοντας στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων.

Για αυτόν τον σκοπό, στον προϋπολογισμό έχουν συμπεριληφθεί όλα τα μέτρα που έχουν εξαγγελθεί προεκλογικά προς εφαρμογή το 2023 και όλα τα μέτρα που εξαγγέλθηκαν στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης. Καταλυτικά προς την κατεύθυνση της αύξησης του εισοδήματος αναμένεται να δράσουν πολιτικές όπως η αύξηση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, η άρση του παγώματος

των τριετιών στους μισθωτούς, η αύξηση του αφορολόγητου για οικογένειες με παιδιά, η αύξηση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, η εκ νέου αύξηση των συντάξεων, αλλά και επενδυτικοί πόροι ύψους 12,1 δισ. ευρώ μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (8,5 δισ. ευρώ) και του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (3,6 δισ. ευρώ), που αναμένεται να εισρεύσουν στην οικονομία εντός του 2024. Επιπλέον, ενισχύεται ο τομέας της υγείας με αύξηση της επιχορήγησης των νοσοκομείων κατά περίπου 15%.

Παράλληλα, προτεραιοποιούνται οι μεγάλες αλλαγές που έχει ανάγκη η χώρα με σειρά μέτρων που έχουν ανακοινωθεί για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Μετά την ήδη σημαντική μείωση του κενού ΦΠΑ τα προηγούμενα έτη μέσω της ενίσχυσης των ηλεκτρονικών συναλλαγών, στόχος είναι να μειωθεί περαιτέρω στο μέσο επίπεδο των χωρών της ΕΕ έως το 2026, που σύμφωνα με τις τελευταίες διαθέσιμες μετρήσεις ανέρχεται σε περίπου 9%.

Όλα τα ανωτέρω πραγματοποιούνται χωρίς να αποκλίνει η χώρα από τους δημοσιονομικούς της στόχους. Παρά τις διαδοχικές κρίσεις το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης το 2022 διαμορφώθηκε σε οριακό πλεόνασμα ύψους 0,1% του ΑΕΠ. Στην εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού 2023 το πρωτογενές πλεόνασμα για το 2023 είχε προβλεφθεί σε ύψος 0,7% του ΑΕΠ, ενώ στο Πρόγραμμα Σταθερότητας του Απριλίου 2023 το πρωτογενές αποτέλεσμα είχε εκτιμηθεί σε πλεόνασμα ύψους 1,1% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της εκτέλεσης του προϋπολογισμού, το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης για το 2023 εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 2.560 εκατ. ευρώ ή 1,1% του ΑΕΠ, πλησίον των προβλέψεων του Προγράμματος Σταθερότητας. Το συνολικό αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται πλησίον των προβλέψεων της εισηγητικής έκθεσης του προϋπολογισμού 2023, λόγω της αύξησης των τόκων Γενικής Κυβέρνησης και διαμορφώνεται σε συνολικό έλλειμμα 2,1% του ΑΕΠ, έναντι 2,0% που ήταν η πρόβλεψη του προϋπολογισμού 2023.

Αντίστοιχα, το πρωτογενές αποτέλεσμα για το έτος 2024 προβλέπεται να διαμορφωθεί σε 2,1% του ΑΕΠ σύμφωνα με τους στόχους του Προγράμματος Σταθερότητας. Το γεγονός ότι το δημοσιονομικό αποτέλεσμα των ετών 2023 και 2024 παραμένει εντός των εκτιμήσεων που είχαν αποτυπωθεί στο Πρόγραμμα Σταθερότητας, ενισχύει την αξιοπιστία του αξιόχρεου της χώρας ενόψει των επικείμενων αξιολογήσεων.

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αναμένεται να αποκλιμακωθεί εντυπωσιακά από 171,4% του ΑΕΠ το 2022 σε 159,3% το 2023 και σε 152,2% το 2024.

Τα ανωτέρω αποδεικνύουν ότι η χώρα έχει εισέλθει σε έναν ενάρετο κύκλο μείωσης του χρέους και οικονομικής ανάπτυξης. Ασφαλώς η οικονομική δραστηριότητα εξαρτάται από τις εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον και τις ενδεχόμενες εξωγενείς κρίσεις. Η οικονομική σταθερότητα και πρόοδος διασφαλίζονται μόνο εάν τηρηθούν απαρέγκλιτα οι τιθέμενοι δημοσιονομικοί στόχοι, διοχετεύοντας παράλληλα τους πεπερασμένους δημοσιονομικούς πόρους στοχευμένα, με τη μέγιστη δυνατή οικονομική και κοινωνική αποτελεσματικότητα.

Οκτώβριος 2023

Κωνσταντίνος Χατζηδάκης

Αθανάσιος Πετραλιάς

Υπουργός

Υφυπουργός

Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών

Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	7
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	7
1.1. Μακροοικονομικές εξελίξεις το 2023	7
1.2. Νομισματικές και πιστωτικές εξελίξεις στην Ελλάδα το 2023	15
1.3. Μακροοικονομικές προβλέψεις το 2024	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	23
ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	23
2.1. Εκτιμήσεις 2023	23
2.1.1. Κρατικός Προϋπολογισμός	26
Έσοδα - Ανάλυση σε δημοσιονομική βάση	26
Δαπάνες - Ανάλυση σε δημοσιονομική βάση	28
2.1.2. Λοιποί υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης	32
2.1.3. Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης προς τρίτους	34
2.2. Προβλέψεις 2024	36
2.2.1. Κρατικός Προϋπολογισμός	37
Έσοδα - Ανάλυση σε δημοσιονομική βάση	37
Δαπάνες - Ανάλυση δαπανών σε δημοσιονομική βάση	39
2.2.2. Λοιποί υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης	42
2.2.3. Επισκόπηση δαπανών και εσόδων	43
2.2.4. Προϋπολογισμός επιδόσεων	44
2.2.5. Λειτουργική ταξινόμηση του προϋπολογισμού	44
2.2.6. Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον προϋπολογισμό - Green Budgeting	45
2.3. Δημοσιονομικές παρεμβάσεις 2023 και 2024	45
2.3.1. Δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση του εισοδήματος και την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων	45
2.3.2. Δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντιμετώπισης των οικονομικών συνεπειών της ενεργειακής κρίσης	48
2.3.3. Δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντιμετώπισης των οικονομικών συνεπειών των φυσικών καταστροφών	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	51
ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	51
3.1. Σύνοψη δημόσιου χρέους	52
3.1.1. Το χρέος της Κεντρικής και Γενικής Κυβέρνησης	52
3.1.2. Δομή και χαρακτηριστικά του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης	52
3.2. Δαπάνες εξυπηρέτησης χρέους	53
3.3. Οι αγορές τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου	53
3.3.1. Πρωτογενής αγορά τίτλων	54
3.3.2. Δευτερογενής αγορά τίτλων	54
3.4. Βασικές κατευθύνσεις δανεισμού και διαχειριστικών στόχων για το 2024	55

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1.1.:	Απόκλιση τριμηνιαίου ΑΕΠ και συνιστωσών μέχρι σήμερα	8
Διάγραμμα 1.2.:	Πραγματική εγχώρια ζήτηση στην Ευρωζώνη 2022 – 2021	9
Διάγραμμα 1.3.:	Εξέλιξη συμβολής ΑΕΠ ανά συνιστώσα 2021 – 2023	10
Διάγραμμα 1.4.:	Εξέλιξη διάρθρωσης βασικών οικονομικών κλάδων 2019 – 2023	11
Διάγραμμα 1.5.:	Εξέλιξη διεθνών τιμών στην ενέργεια	13
Διάγραμμα 1.6.:	Εξέλιξη Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών	14
Διάγραμμα 1.7.:	Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ	20
Διάγραμμα 3.1.:	Χρονοδιάγραμμα λήξης χρέους της Κεντρικής Διοίκησης την 31.08.2023	53

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1.1.:	Βασικά μεγέθη της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας	18
Πίνακας 1.2.:	Βασικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας	22
Πίνακας 2.1.:	Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία European System of Accounts (ESA)	24
Πίνακας 2.2.:	Εξέλιξη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων Γενικής Κυβέρνησης Δεκέμβριος 2021 - Ιούλιος 2023	35
Πίνακας 2.3.:	Εξέλιξη εκκρεμών επιστροφών φόρων Δεκέμβριος 2021 - Ιούλιος 2023	35
Πίνακας 2.4.:	Δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση του εισοδήματος και αντιμετώπισης των κοινωνικών ανισοτήτων	48
Πίνακας 3.1.:	Σύνθεση δημόσιου χρέους	52
Πίνακας 3.2.:	Ύψος δαπανών για τόκους χρέους Κεντρικής Διοίκησης	53

Σημείωση: Τυχόν διαφορές ποσών ή ποσοστών στους πίνακες οφείλονται σε στρογγυλοποιήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

1.1. Μακροοικονομικές εξελίξεις το 2023

Στον απόηχο της πανδημίας, του πολέμου στην Ουκρανία και της ενεργειακής κρίσης που ακολούθησε, η παγκόσμια οικονομία εξακολουθεί να βρίσκεται σε καθεστώς υψηλής αβεβαιότητας και καλείται να αντιμετωπίσει σοβαρές και εν πολλοίς πρωτόγνωρες εξωγενείς κρίσεις, περιλαμβανομένων και των κλιματικών κινδύνων που αρχίζουν να γίνονται όλο και πιο εμφανείς. Οι επάλληλες αυτές κρίσεις, περιλαμβανομένου του διατηρούμενου σε υψηλά επίπεδα επιπέδου τιμών, έχουν σε έναν μεγάλο βαθμό ως αποτέλεσμα την παρατηρούμενη στροφή διεθνώς σε λιγότερο επεκτατική δημοσιονομική πολιτική και περιοριστική νομισματική πολιτική.

Από τις αρχές του 2023 η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε τροχιά επιβράδυνσης υπό το βάρος των συνεπειών της ενεργειακής κρίσης, της συνεχιζόμενης διαταραχής της εφοδιαστικής αλυσίδας λόγω των γεωπολιτικών εξελίξεων στην Ουκρανία, του υψηλού πληθωρισμού και της ανόδου των επιτοκίων.

Ωστόσο, δε φαίνεται να επηρεάζονται όλες οι χώρες με τον ίδιο τρόπο και στον ίδιο βαθμό. Σε ό,τι αφορά στις εξελίξεις και στις προοπτικές της Ευρωζώνης παρατηρείται ισχυρή ετερογένεια μεταξύ των κρατών - μελών. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat)¹, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) του 2ου τριμήνου 2023 (σε ετήσια βάση) συρρικνώθηκε για χώρες όπως η Γερμανία, η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Τσεχία και η Εσθονία, που κατέγραψαν μείωση για δεύτερο διαδοχικό τρίμηνο. Επιπλέον, αρνητικές επιδόσεις κατά το 2ο τρίμηνο του τρέχοντος έτους κατέγραψαν χώρες, όπως η Αυστρία, η Ολλανδία, η Ιρλανδία και η Λετονία. Αντίθετα, χώρες όπως η Μάλτα, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Δανία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Πορτογαλία, η Σλοβενία και η Σλοβακία σημείωσαν υψηλό ρυθμό ανάπτυξης, αντισταθμίζοντας έτσι τις αρνητικές επιδράσεις των λοιπών κρατών - μελών και προσδίδοντας θετικό πρόσημο στην ανάπτυξη της Ευρωζώνης.

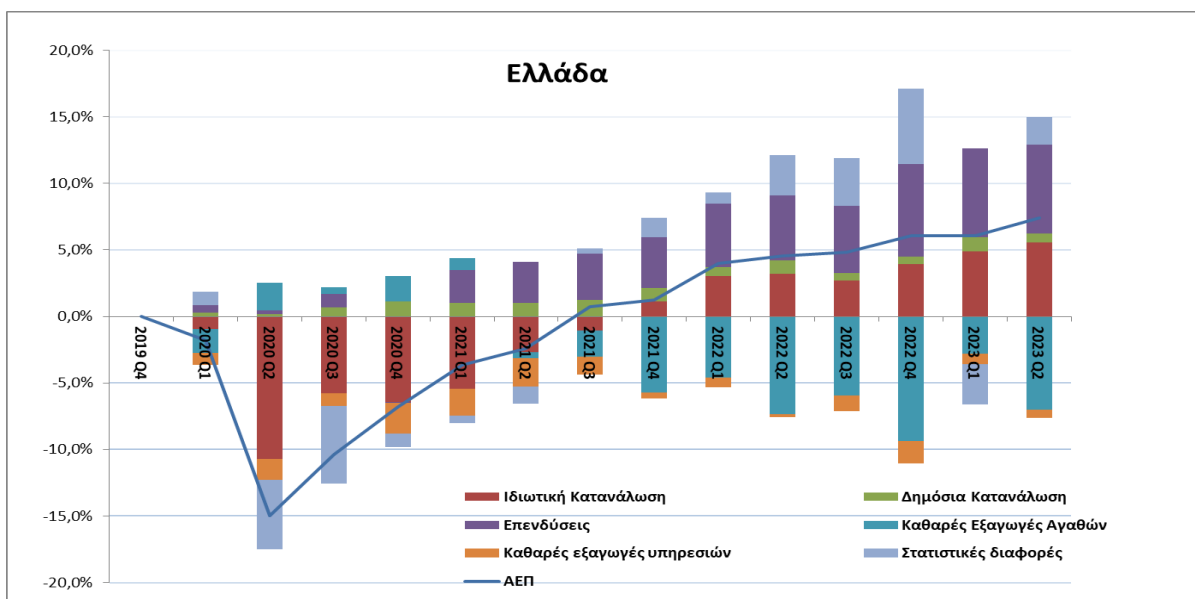
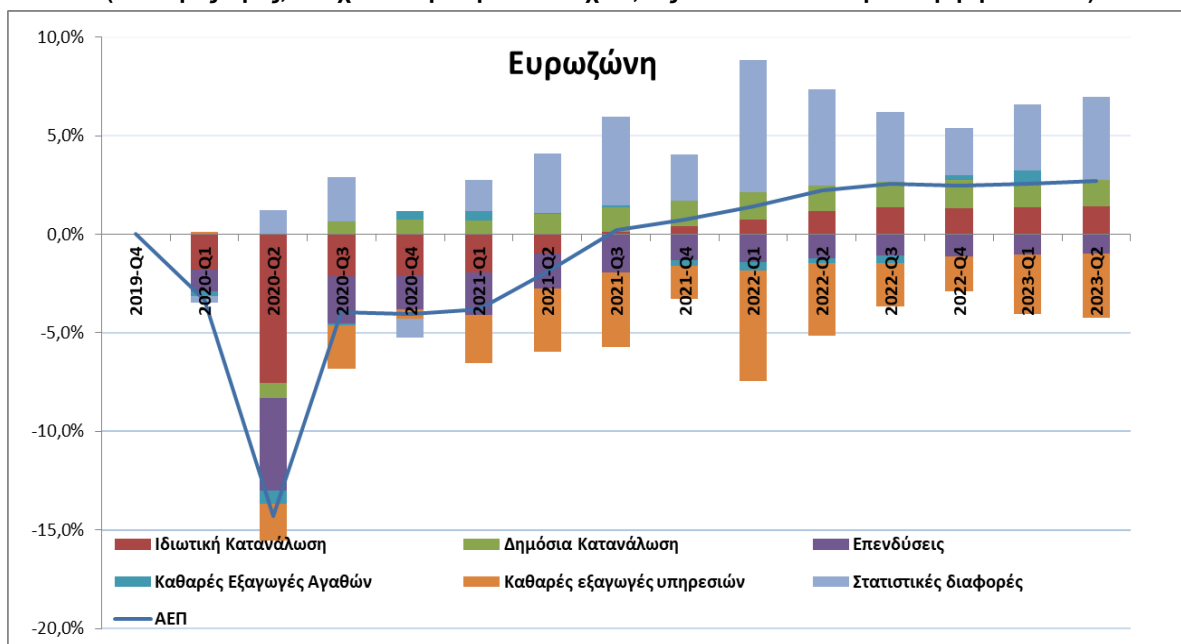
Το έτος 2022 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας διαμορφώθηκε στο 5,9% σε ετήσια βάση. Παρά την ενεργειακή κρίση και τις συναφείς πληθωριστικές πιέσεις καθ' όλη τη διάρκεια του προηγούμενου έτους, η ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης, η σημαντική επενδυτική δραστηριότητα και η ώθηση που προήλθε από την ανάκαμψη του τουρισμού κατά τη θερινή περίοδο συνέβαλαν στην ισχυρή αυτή επίδοση.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το πραγματικό ΑΕΠ της Ελλάδας κατά το δεύτερο τρίμηνο 2023, εμφάνισε σαφώς καλύτερη δυναμική, σε σύγκριση με τα άλλα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η υψηλή αυτή απόδοση (2,7%) κατέταξε την Ελλάδα στη δεύτερη θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης, ακολουθώντας τη Μάλτα (3,9%), και σε σημαντικά υψηλότερο επίπεδο από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης (0,5%).

Το ΑΕΠ σε όρους όγκου, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωζώνη, έχει επανέλθει στο προ πανδημίας επίπεδο, ήδη από το 3ο τρίμηνο του 2021 και συνεχίζει να αυξάνεται και στα δύο πρώτα τρίμηνα του 2023. Η άνοδος αυτή για την Ελλάδα στηρίχθηκε σε διαφορετικές συνιστώσες του ΑΕΠ σε σχέση με την Ευρωζώνη (Διάγραμμα 1.1.).

¹ Eurostat, Euro Indicators, September 2023.

Διάγραμμα 1.1.: Απόκλιση τριμηνιαίου ΑΕΠ και συνιστωσών μέχρι σήμερα από το προ πανδημίας επίπεδο Ευρωζώνης - Ελλάδας (σταθερές τιμές, εποχικά διορθωμένα στοιχεία, ως % του ΑΕΠ τέταρτου τριμήνου 2019)

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (Ελληνική Στατιστική Αρχή/ΕΛΣΤΑΤ, Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία/Eurostat), επεξεργασία Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών

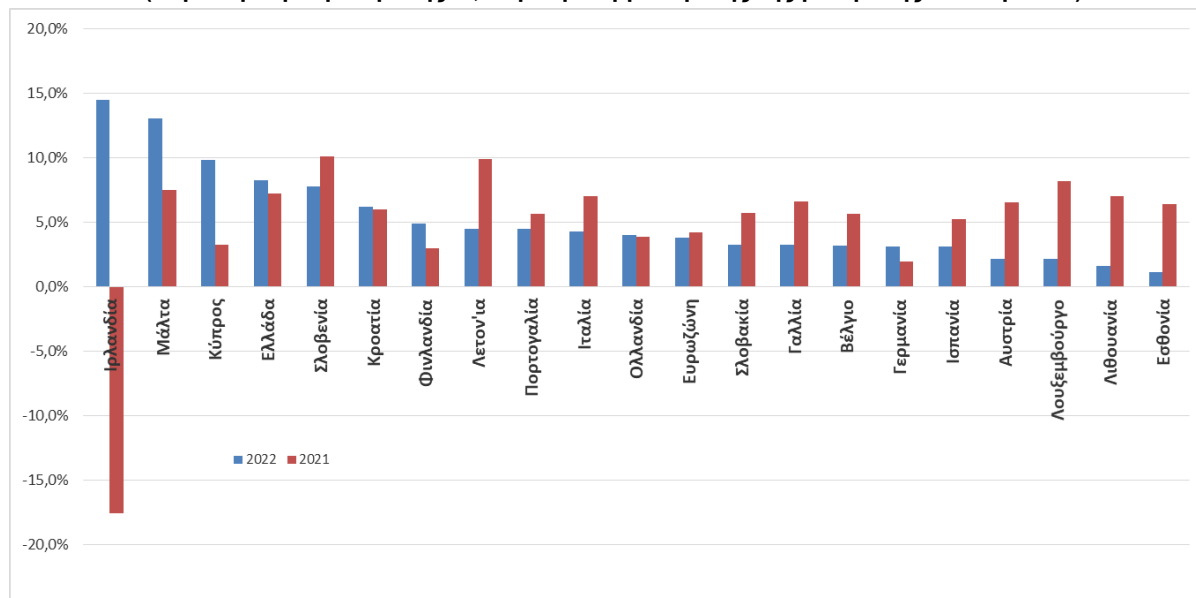
Στην Ευρωζώνη, με βάση αναφοράς το τελευταίο τρίμηνο του 2019 (προ πανδημίας), η θετική συμμετοχή της κατανάλωσης (ιδιωτικής και δημόσιας) καθώς και των καθαρών εξαγωγών αγαθών που ξεκίνησε το τελευταίο τρίμηνο του 2022 συνεχίζεται και στο 2ο τρίμηνο του 2023.

Συγκριτικά η οικονομία της Ελλάδας συνεχίζει να μεγεθύνεται σε ετήσια βάση για όγδοο συνεχόμενο τρίμηνο βασιζόμενη στη σημαντικά ισχυρή συμβολή των επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης ενώ αρνητικά επέδρασαν οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών. Η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων στην τριμηνιαία ανάπτυξη ήταν θετική για έβδομο και δέκατο συνεχόμενο τρίμηνο, αντίστοιχα. Ως αποτέλεσμα, η δυναμική της ελληνικής οικονομίας συνεχίζεται με εντονότερο ρυθμό από ό,τι στην Ευρωζώνη.

Η εγχώρια ζήτηση της Ευρωζώνης για το έτος 2022 είχε αυξηθεί έναντι του προηγούμενου έτους, με ρυθμό ηπιότερο από τον αντίστοιχο ρυθμό του 2021 (3,8% έναντι 4,2% αντίστοιχα), σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Για την Ελλάδα η δυναμική της εγχώριας ζήτησης την ίδια περίοδο έρχεται σε συνέχεια των θετικών αποτελεσμάτων του 2021, ωθώντας σε ταχύτερη ανάκαμψη της εγχώριας ζήτησης, με αύξηση 8,2% σε ετήσια βάση έναντι αύξησης 7,2% το 2021. Η επίδοση αυτή κατέταξε την Ελλάδα για το 2022, στην τέταρτη καλύτερη θέση μεταξύ των κρατών - μελών της Ευρωζώνης και μία εκ των επτά χωρών οι οποίες συνεχίζουν να εμφανίζουν αυξανόμενη εγχώρια ζήτηση το 2022 σε σχέση με το 2021, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 1.2.

Διάγραμμα 1.2.: Πραγματική εγχώρια ζήτηση στην Ευρωζώνη 2022 - 2021
(ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής %, συμπεριλαμβανομένης της μεταβολής αποθεμάτων)

Πηγή: Μακροοικονομική βάση δεδομένων AMECO της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Παρά τις διεθνείς αντιξοότητες (υψηλός πληθωρισμός, υψηλά επιτόκια, αυστηροποίηση των όρων χρηματοδότησης, αβεβαιότητα ενεργειακών τιμών), το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας κατά το 2ο τρίμηνο του 2023 αυξήθηκε κατά 1,3% σε τριμηνιαία βάση, επιβεβαιώνοντας την υψηλή επίδοση των πρόδρομων δεικτών, όπως του δείκτη οικονομικού κλίματος, καταναλωτικής εμπιστοσύνης και επιχειρηματικών προσδοκιών στις υπηρεσίες και στο λιανικό εμπόριο. Η διαταραχή στις εφοδιαστικές αλυσίδες λόγω του πολέμου και των συνεπαγόμενων κυρώσεων δημιούργησε μεν στενότητα στο διεθνές εμπόριο ενεργειακών προϊόντων και άλλων αγαθών, ωστόσο επηρέασε λιγότερο τον ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας σε σχέση με πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Στο σύνολο του 1ου εξαμήνου 2023, η επίδοση του πραγματικού ΑΕΠ διαμορφώθηκε σε 2,4% σε ετήσια βάση, η οποία είναι υψηλότερη από την ετήσια εκτίμηση του μακροοικονομικού σεναρίου του Προγράμματος Σταθερότητας 2023 (2,3%), καθιστώντας επιτεύξιμο τον προβλεπόμενο ετήσιο στόχο του Προγράμματος.

Σε εθνικό επίπεδο και σύμφωνα με τα δημοσιευμένα εθνικολογιστικά τριμηνιαία στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ)², το δεύτερο τρίμηνο του 2023, η συμβολή της εγχώριας ζήτησης και των επενδύσεων στην ανάπτυξη παρέμεινε σε θετικά επίπεδα. Στην κατά 2,7% άνοδο του ΑΕΠ (Q2 2023) συνέβαλε πρωτίστως η εγχώρια ζήτηση (ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση) κατά 1,8 ποσοστιαίες

² Ελληνική Στατιστική Αρχή, Δελτίο τύπου «Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, 2^ο τρίμηνο 2023», Σεπτέμβριος 2023.

μονάδες και οι επενδύσεις κατά 1,1 ποσοστιαίες μονάδες (Διάγραμμα 1.3.). Η συμβολή του εξωτερικού τομέα στην ανάπτυξη του 2ου τριμήνου δεν ακολούθησε τη θετική πορεία του 1ου τριμήνου, με τις καθαρές εξαγωγές να επιδρούν ελαφρά αρνητικά, κατά 0,2%.

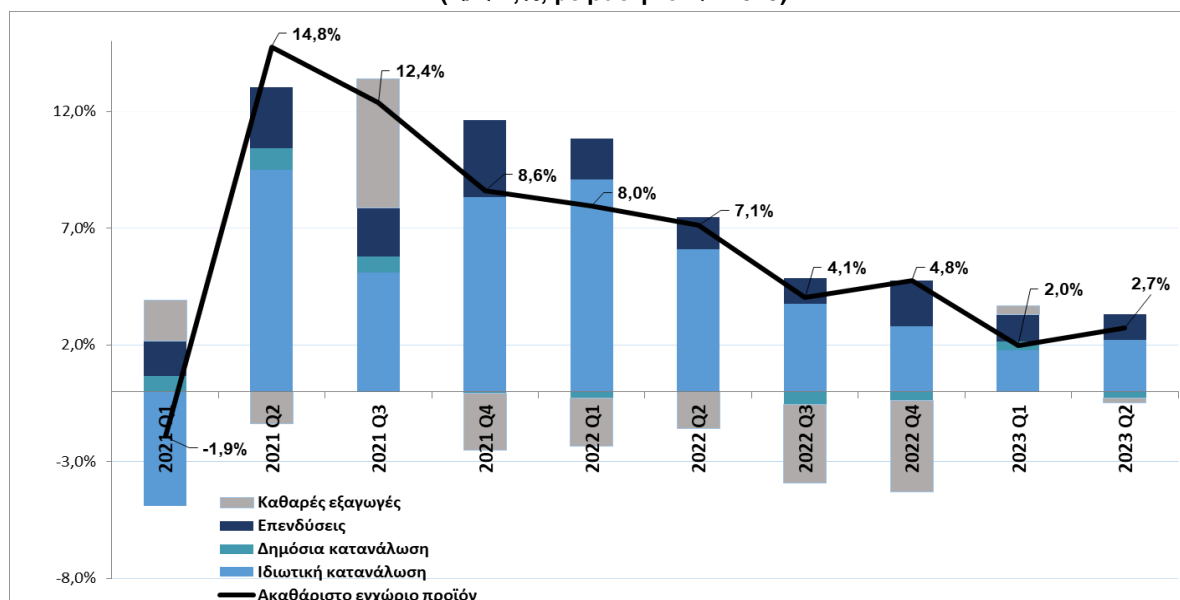
Σε όρους συνιστωσών του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές), τη μεγαλύτερη συμβολή στην ανάπτυξη τόσο του 2ου τριμήνου 2023 όσο και του συνόλου του 1ου εξαμήνου του έτους 2023, είχε η ιδιωτική κατανάλωση (2,2 και 2,0 ποσοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στη σημαντική δυναμική στην αγορά εργασίας, με την αύξηση της απασχόλησης, αλλά και στη συνεχιζόμενη στήριξη με στοχευμένα μέτρα δημόσιας πολιτικής των εισοδημάτων. Με τον τρόπο αυτό, στην ουσία ανασχέθηκαν σε σημαντικό βαθμό οι επιπτώσεις από την ενεργειακή κρίση και τις πληθωριστικές πιέσεις στην ιδιωτική κατανάλωση και την ανάπτυξη.

Επιπλέον, σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη είχαν οι επενδύσεις οι οποίες αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 8,1% στο σύνολο του 1ου εξαμήνου 2023. Η ισχυρή αυτή μεταβολή ενισχύθηκε από τις εισροές από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Next Generation EU, NGEU).

Οι επενδύσεις στο 2ο τρίμηνο του 2023 ενισχύθηκαν περαιτέρω (7,9%), έναντι του 2ου τριμήνου 2022. Η αύξηση στις επενδύσεις στο 2ο τρίμηνο οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην άνοδο κατά 47,0% των επενδύσεων σε «Κατοικίες», κατά 16,7% στην κατηγορία του «Μεταφορικού εξοπλισμού» και κατά 15,0% στην κατηγορία «Άλλες κατασκευές».

Σε σταθερές τιμές, οι συνολικές εξαγωγές του 1ου εξαμήνου 2023 αυξήθηκαν κατά 3,6%, ενώ οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 0,3%. Το 2ο τρίμηνο του 2023 το σύνολο των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών παρουσίασε αύξηση κατά 0,1% σε σχέση με το 1ο τρίμηνο του 2023, ενώ συνολικά οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 0,6%. Ειδικότερα, οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 1,8% έναντι αύξησης 10,7% στο 1ο τρίμηνο του 2023, ενώ αντίστοιχα οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 1,2%, έναντι αύξησης 2,9%, το 1ο τρίμηνο του 2023.

Διάγραμμα 1.3.: Εξέλιξη συμβολής ΑΕΠ ανά συνιστώσα 2021 - 2023 (Q/Q-4,%, με βάση το Q4-2019)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών

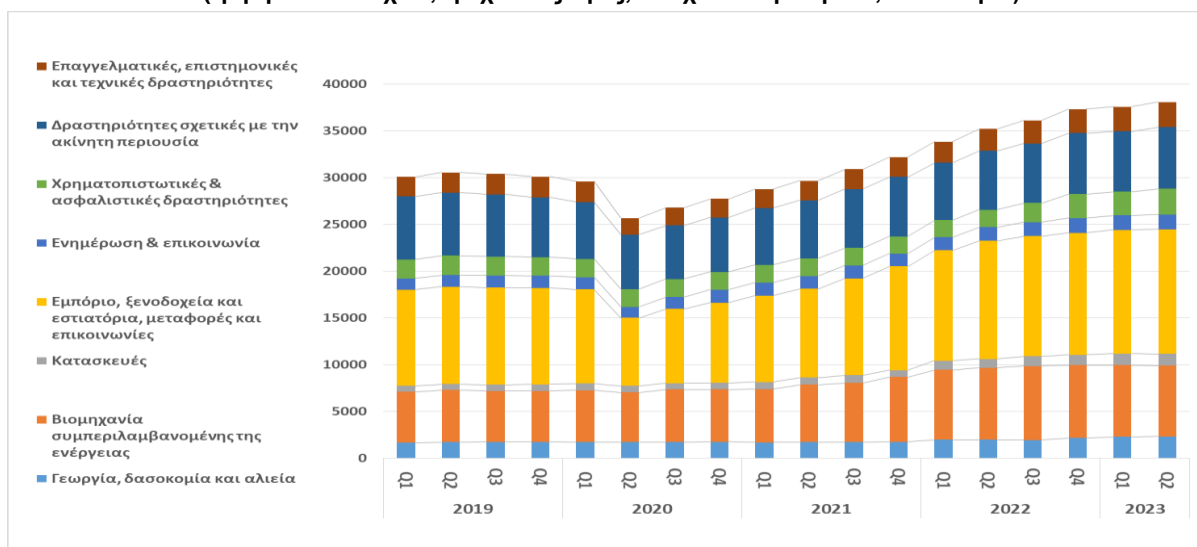
Το 2ο τρίμηνο του 2023 παρατηρείται αύξηση 1,3% και στις εξαγωγές υπηρεσιών, με μέσο όρο αύξησης εξαμήνου 3,8%, κυρίως λόγω της συμβολής των αυξημένων τουριστικών εισπράξεων. Την

ίδια περίοδο οι εισαγωγές υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 6,1%, με μέσο όρο αύξησης εξαμήνου 8,9%, εξέλιξη όμως που συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την άνοδο της βιομηχανικής παραγωγής, της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων. Στο Διάγραμμα 1.3. αποτυπώνεται η εξέλιξη της συμβολής των συνιστωσών του ΑΕΠ από το 1ο τρίμηνο του 2021 έως και το 2ο τρίμηνο του 2023.

Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας για το 2023 εκτιμάται σε 2,3%. Σε αυτή την εξέλιξη συμβάλλει τόσο η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 2,5% σε σταθερές τιμές όσο και η αύξηση των επενδύσεων κατά 8,3%, αλλά και των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών που αναμένεται να αυξηθούν κατά 2,7% σε σταθερές τιμές και με υψηλότερο ρυθμό σε σχέση με τις εισαγωγές (2,2%). Η ανοδική αυτή τάση για την Ελλάδα αποτυπώνεται και σε όρους πραγματικής παραγωγής καθώς κατά τη διάρκεια του 2023 η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) της οικονομίας διατήρησε τη θετική της δυναμική, συνεχίζοντας να ακολουθεί αυξητική πορεία για 13ο συνεχές τρίμηνο, καταγράφοντας άνοδο 7,8% το 2ο τρίμηνο του 2023.

Η διαχρονική εξέλιξη των βασικών οικονομικών δραστηριοτήτων της ελληνικής οικονομίας για τα τελευταία τέσσερα έτη παρουσιάζεται στο παρακάτω Διάγραμμα 1.4. Κατά το 2ο τρίμηνο του 2023 οι σημαντικότερες αυξήσεις εντοπίζονται στον κλάδο των χρηματοπιστωτικών και ασφαλιστικών δραστηριοτήτων (47,1%), των κατασκευών (33,13%), των επαγγελματικών/επιστημονικών δραστηριοτήτων (15,4%), των τεχνών, διασκέδασης και ψυχαγωγίας (15,0%), της γεωργίας (17,4%), του χονδρικού/λιανικού εμπορίου/εστίασης/καταλυμάτων/μεταφορών (5,4%) και της ενημέρωσης και επικοινωνίας (10,7%).

Διάγραμμα 1.4.: Εξέλιξη διάρθρωσης βασικών οικονομικών κλάδων 2019 - 2023
(τριμηνιαία στοιχεία, τρέχουσες τιμές, εποχικά διορθωμένα, εκατ. ευρώ)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών

Η αγορά εργασίας συνεχίζει να εξελίσσεται ικανοποιητικά και τους πρώτους μήνες του 2023, με τη συνολική απασχόληση να αυξάνεται κατά 1,7% έναντι της αντίστοιχης περιόδου του έτους 2022. Σύμφωνα με το ισοζύγιο ροών μισθωτής απασχόλησης του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ, την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023 δημιουργήθηκαν 296.624 νέες θέσεις εργασίας έναντι 270.191 το 2022, γεγονός που αποτελεί την υψηλότερη επίδοση από το 2001. Στο σύνολο των προσλήψεων της ίδιας περιόδου, το 53,3% αφορά σε συμβάσεις πλήρους απασχόλησης, το 37,6% μερικής και το 9,2% σε συμβάσεις εκ περιτροπής. Ως προς τους επιμέρους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, η μεγαλύτερη αύξηση προσλήψεων καταγράφηκε σε δραστηριότητες σχετικές με τον τουρισμό, το λιανικό εμπόριο και τις κατασκευές, αντικατοπτρίζοντας και τη δυναμική που υπάρχει στους

αντίστοιχους κλάδους. Η αύξηση των προσλήψεων πραγματοποιήθηκε παράλληλα με την αύξηση του κατώτατου μισθού, υποδηλώνοντας ότι οι αυξήσεις συνοδεύονται και από αύξηση των αμοιβών. Σε αυτό το πλαίσιο, οι αμοιβές εξαρτημένης εργασίας αναμένεται να αυξηθούν το 2023 σε ετήσια βάση κατά 6,5% έναντι 5,4% που αυξήθηκαν το 2022. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τα στοιχεία των τριμηνιαίων εθνικών λογαριασμών της ΕΛΣΤΑΤ, το σύνολο των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας παρουσιάζει αύξηση 7,6% το δεύτερο τρίμηνο του 2023 έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2022.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, ο αριθμός των απασχολούμενων το 2ο τρίμηνο του 2023 ανήλθε σε 4.236.526 άτομα, παρουσιάζοντας αύξηση 3,4% έναντι του προηγούμενου τριμήνου και αύξηση 1,7% σε ετήσια βάση, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 533.341 άτομα, χαμηλότερος σε σύγκριση με τον αριθμό των 550.535 ατόμων του 1ου τριμήνου, παρουσιάζοντας μείωση 3,1%, ενώ σε ετήσια βάση κατεγράφη μείωση 9,9%. Το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 11,2%, υποχωρώντας τόσο σε σχέση με το ποσοστό 11,8% του 1ου τριμήνου όσο και με το ποσοστό 12,4% του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους. Σημειώνεται ότι το ανωτέρω ποσοστό 11,2% συνιστά το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας από το 4ο τρίμηνο του 2009. Σε αυτό το αποτέλεσμα συνέβαλαν τα μέτρα πολιτικής που εφαρμόστηκαν τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά την πανδημία, τα οποία είχαν ως στόχο τη θωράκιση των θέσεων εργασίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα πολιτικών περιλαμβάνουν τη μείωση του μη μισθολογικού κόστους μέσω της μείωσης των ασφαλιστικών εισφορών, τις αναστολές εργαζομένων με αποζημίωση ειδικού σκοπού κατά τη διάρκεια της πανδημίας, «το πρώτο ένημο» και την επιδότηση των ασφαλιστικών εισφορών για μετατροπή θέσεων από μερικής σε πλήρους απασχόλησης.

Η μεταβολή του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ), συνυπολογίζοντας τα απολογιστικά στοιχεία του σχετικού δείκτη κατά την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2023, εκτιμάται σε 4,0% για το σύνολο του τρέχοντος έτους έναντι ετήσιας πρόβλεψης 4,5% του Προγράμματος Σταθερότητας που καταρτίστηκε τον Απρίλιο του 2023. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή εκτιμάται ελαφρώς μικρότερος και ίσος με 3,8%. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου 2023, ο μέσος ρυθμός μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) ανήλθε σε 3,8%, ενώ την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους κατέγραψε αύξηση 9,9%. Η μεγαλύτερη μεταβολή εξακολουθεί να παρατηρείται στη διατροφή (12,8%) και τα διαρκή αγαθά (9,1%). Αντίθετα, στην κατηγορία της στέγασης σημειώθηκε μείωση τιμών κατά 9,7% την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2023 σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022, κυρίως λόγω της μείωσης της λιανικής τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος.

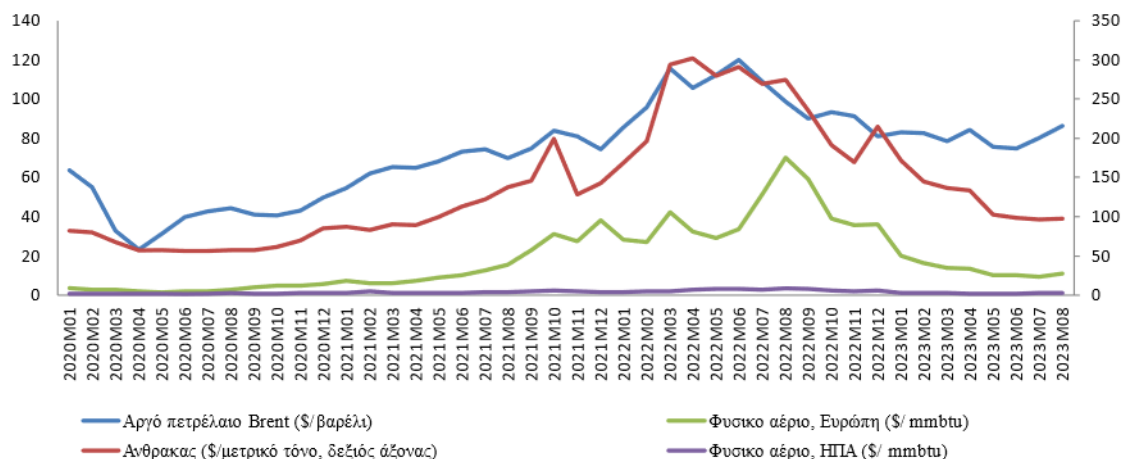
Η μεταβολή του Εν.ΔΤΚ (Eurostat) στην Ελλάδα την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2023 υποχώρησε σε 4,7%, από 9,2% την αντίστοιχη περίοδο 2022. Ο μέσος όρος μεταβολής του Εν.ΔΤΚ στην Ευρωζώνη ανήλθε την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2023 στο 6,7%, από 7,6% ένα έτος πριν. Η ανωτέρω μεταβολή του Εν.ΔΤΚ στην Ελλάδα στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου 2023 κατατάσσει τη χώρα στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης ως προς τον ρυθμό μεταβολής.

Σε ό,τι αφορά στις εξελίξεις στον τομέα της ενέργειας (Διάγραμμα 1.5.), η μέση μηνιαία διεθνής τιμή του πετρελαίου Brent, έχοντας ήδη κινηθεί καθοδικά από τα 120 δολάρια ανά βαρέλι τον Ιούνιο 2022, κινείται σε ένα εύρος από τα 75 έως τα 86 δολάρια ανά βαρέλι, από τον Ιούνιο 2023 έως και τον Αύγουστο 2023, με την κατώτατη τιμή να σημειώνεται τον Ιούνιο και την υψηλότερη τον Αύγουστο.

Ωστόσο, στο 2ο εξάμηνο του έτους διαφαίνεται μία σταδιακή ανοδική τάση, εν μέσω μείωσης της προσφοράς από πετρελαιοπαραγωγούς χώρες, όπως η Σαουδική Αραβία και η Ρωσία.

Αυτό έγινε εμφανές ήδη τον Αύγουστο 2023, με τη μέση μηνιαία διεθνή τιμή του πετρελαίου Brent να διαμορφώνεται στα 86 δολάρια ανά βαρέλι (7,5% υψηλότερα από τον προηγούμενο μήνα). Ωστόσο, στην ευρωπαϊκή αγορά η επίπτωση της αύξησης της τιμής Brent αντισταθμίζεται εν μέρει από την αύξηση περίπου κατά 2,8% της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ - δολαρίου, από τον Φεβρουάριο έως τον Αύγουστο 2023.

**Διάγραμμα 1.5.: Εξέλιξη διεθνών τιμών στην ενέργεια
(επίπεδο τιμών σε δολάρια)**

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, Commodity Markets, μηνιαίες τιμές, Αύγουστος 2023

Ακόμη πιο σημαντική ήταν η μείωση της διεθνούς τιμής φυσικού αερίου, η οποία επηρεάζει και τις τιμές ηλεκτρικής ενέργειας. Η τιμή TTF του φυσικού αερίου μειώθηκε από 339 ευρώ ανά μεγαβατώρα τον Αύγουστο 2022, στα 39 ευρώ ανά μεγαβατώρα κατά μέσο όρο τον Σεπτέμβριο 2023, σημειώνοντας μείωση περίπου 88% σε σχέση με τον Αύγουστο 2022, απέχοντας ωστόσο από τα προ κρίσης επίπεδα (περίπου 20 ευρώ ανά μεγαβατώρα).

Όσον αφορά στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, βάσει των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), σε τρέχουσες τιμές, το 2022 επιδεινώθηκε καταγράφοντας έλλειμμα ύψους 9,7% του ΑΕΠ, ενώ στους επτά μήνες του 2023 παρουσιάζει βελτίωση, περιορίζοντας το έλλειμμα κατά 3,6 δισ. ευρώ έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2022, γεγονός που οφείλεται στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών κατά 3,4 δισ. ευρώ, στη βελτίωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών κατά 1,0 δισ. ευρώ και στην αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου δευτερογενών εισοδημάτων κατά 978 εκ. ευρώ.

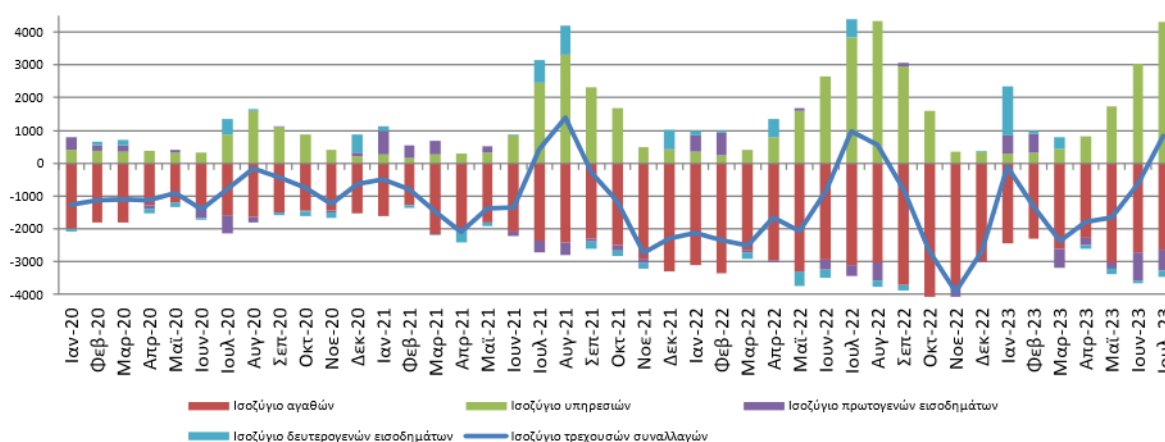
Η αύξηση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών ήταν ισχυρή το 2022 (36,9% ετησίως), ενισχυόμενη από την ανάκαμψη των τουριστικών εξαγωγικών υπηρεσιών και την ανθεκτικότητα των εξαγωγών αγαθών υπό συνθήκες επιβράδυνσης της εξωτερικής ζήτησης. Οι εισαγωγές, ωστόσο, αυξήθηκαν (42,3% ετησίως) περισσότερο από τις εξαγωγές, λόγω της ισχυρής αύξησης της εγχώριας ζήτησης και της ανόδου της τιμής των καυσίμων. Επιπλέον, η άνοδος των τιμών εισαγωγής για καύσιμα, τρόφιμα, πρώτες ύλες και μεταφορές είχε αρνητική επίδραση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Αυτή η επιδείνωση το 2022 συνδέεται κυρίως με τη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών και αντισταθμίστηκε μόνο εν μέρει από υψηλότερα πλεονάσματα στο ισοζύγιο υπηρεσιών.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών άρχισε σταδιακά να συρρικνώνεται από τις αρχές του 2023 και το διευρυμένο έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών να υποχωρεί.

Σημαντικό ρόλο για τη βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά τη διάρκεια του 2023 έχει η ισχυρή τουριστική δυναμική, που έχει ήδη οδηγήσει σε μεγαλύτερες ταξιδιωτικές εισπράξεις έναντι του 2019, έτους των υψηλότερων επιδόσεων, με το ύψος των εισπράξεων της περιόδου Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023 (10,32 δισ. ευρώ) να αντιστοιχεί στο 113,2% των εισπράξεων του αντίστοιχου διαστήματος του 2019 (9,11 δισ. ευρώ) και στο 120,2% των εισπράξεων του αντίστοιχου διαστήματος του 2022 (8,58 δισ. ευρώ). Οι αυξημένες τουριστικές εισπράξεις αναμένεται με τη σειρά τους να συμβάλουν σε σημαντικό βαθμό στην αντιστάθμιση του ελλείμματος στο ισοζύγιο αγαθών. Σημειώνεται ότι το 2022 οι ταξιδιωτικές εισπράξεις ανήλθαν σε ονομαστικούς όρους στο 97,2% του αντίστοιχου επιπέδου του 2019.

Το Διάγραμμα 1.6. αποτυπώνει τις ανωτέρω εξελίξεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Διάγραμμα 1.6.: Εξέλιξη Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών
(εκατ. ευρώ, τρέχουσες τιμές, μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, μηνιαία στοιχεία Ισοζυγίου Πληρωμών

Η δυναμική που επέδειξε η ελληνική οικονομία κατά το προηγούμενο έτος, η επιτυχημένη απόκριση στις εσωτερικές και εξωτερικές οικονομικές προκλήσεις και ιδίως, η λήξη της πολιτικής αβεβαιότητας μετά τις εκλογές του Ιουνίου 2023 ενίσχυσαν τον Δείκτη Οικονομικού Κλίματος³ ιδιαίτερα μετά τον σχηματισμό νέας κυβέρνησης. Τον Ιούλιο 2023 ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ενισχύθηκε περαιτέρω στις 111,1 μονάδες, από 110,1 μονάδες τον Ιούνιο, καταγράφοντας την υψηλότερη τιμή των 16 τελευταίων μηνών, ενώ η ανάκαμψη του οικονομικού κλίματος συνεχίστηκε και τον Αύγουστο 2023, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴, με τον Δείκτη Οικονομικού Κλίματος να διαμορφώνεται στις 111,7 μονάδες. Η εξέλιξη αυτή προήλθε τόσο από την ενίσχυση των προσδοκιών στο λιανικό εμπόριο και τις υπηρεσίες, από την πλευρά του επιχειρηματικού τομέα, όσο και από την περαιτέρω ενίσχυση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης που σημείωσε την καλύτερη επίδοση από τον Ιούλιο 2021. Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος κινείται από την αρχή του έτους σε επίπεδα πολύ υψηλότερα σε σχέση με το 2022 και έχει αντίθετη πορεία σε σχέση με τους αντίστοιχους δείκτες της ΕΕ και της Ευρωζώνης, οι οποίοι υποχώρησαν σημαντικά τον Μάιο και επιδεινώθηκαν περαιτέρω τον Ιούνιο και τον Ιούλιο. Η ολοκλήρωση του εκλογικού κύκλου έχει περιορίσει τις αβεβαιότητες και το πολιτικό ρίσκο και αποτιμάται θετικά από τις χρηματοπιστωτικές αγορές, στοιχείο που συνεκτιμήθηκε στις πρόσφατες αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από διεθνείς οίκους αξιολόγησης.

³ Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), Αποτελέσματα ερευνών οικονομικής συγκυρίας, Ιούλιος 2023.

⁴ European Commission, Business and consumer survey results for August 2023 - Statistical Annex.

Οι εγχώριες επιχειρηματικές προσδοκίες φαίνεται να παρουσιάζουν μικτές τάσεις και αυξομειώσεις ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας κατά το 2ο τρίμηνο του 2023. Συγκεκριμένα, οι επιχειρηματικές προσδοκίες ενισχύθηκαν σημαντικά σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο στις υπηρεσίες λόγω αισιόδοξων προβλέψεων για τον διεθνή τουρισμό, ηπιότερα στο λιανικό εμπόριο, παρέμειναν σταθερές στις κατασκευές, ενώ υποχώρησαν ήπια στη βιομηχανία.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις κατασκευές διαμορφώθηκε τον Ιούλιο στις 132,0 μονάδες από 132,2 μονάδες τον Ιούνιο 2023, παραμένοντας ωστόσο σε πολύ υψηλότερο επίπεδο από τις 94,4 μονάδες που είχαν καταγραφεί τον Ιούλιο 2022. Την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023 ο δείκτης αυξήθηκε κατά μέσο όρο στις 143,6 μονάδες, έναντι των 123,5 μονάδων την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους.

Στην πλευρά των νοικοκυριών, η καταναλωτική εμπιστοσύνη βελτιώθηκε αισθητά το 2ο τρίμηνο του 2023 έναντι του 1ου τριμήνου, στηριζόμενη από τη δημόσια κατανάλωση καθώς και από το κλίμα σταθεροποίησης του πολιτικού και ευρύτερου οικονομικού περιβάλλοντος. Την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023 ο δείκτης βελτιώθηκε αισθητά στις -38,4 μονάδες, κατά μέσο όρο, από -49,3 μονάδες την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους.

Η ανοδική πορεία του ελληνικού μεταποιητικού τομέα, όπως αποτυπώνεται στον εποχικά προσαρμοσμένο Δείκτη Υπευθύνων Προμηθειών της S&P Global για τον τομέα μεταποίησης στην Ελλάδα, συνεχίστηκε και τον Αύγουστο 2023. Συγκεκριμένα, ο δείκτης έκλεισε στις 52,9 μονάδες τον Αύγουστο, υποδηλώνοντας σταθερή άνοδο των λειτουργικών συνθηκών των εταιρειών του ελληνικού μεταποιητικού τομέα. Ο ρυθμός της συνολικής αύξησης ήταν ο δεύτερος ταχύτερος που έχει καταγραφεί από τον Μάιο 2022. Οι εταιρείες του ελληνικού μεταποιητικού τομέα επωφελήθηκαν από τη συνεχιζόμενη αύξηση της ζήτησης από πελάτες τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού, με αποτέλεσμα την αύξηση των νέων παραγγελιών και την περαιτέρω παραγωγή. Η Ελλάδα μαζί με την Ιρλανδία ήταν οι μόνες χώρες που κατέγραψαν βελτίωση του μεταποιητικού τομέα στην Ευρωζώνη σε σχέση με τον Ιούλιο, ενώ οι χώρες που είναι και οι μεγαλύτερες οικονομίες στην περιοχή κατέγραψαν συρρίκνωση του μεταποιητικού τομέα τους (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Ισπανία).

Σε συνδυασμό με τα ανωτέρω, κομβικής σημασίας επίτευγμα για την ελληνική οικονομία είναι η αναβάθμιση του αξιόχρεου της στην επενδυτική βαθμίδα κατά τους μήνες Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης R&I, Scope Ratings και DBRS Morningstar καθώς επίσης και η διπλή αναβάθμιση, ένα μόλις επίπεδο πριν την επενδυτική βαθμίδα, από τον οίκο αξιολόγησης Moody's, σε συνέχεια της ενίσχυσης του κύρους και της αξιοπιστίας της χώρας, με τις δώδεκα διαδοχικές αναβαθμίσεις της ελληνικής οικονομίας, παρά τις αλληπάλληλες εξωγενείς κρίσεις τα τελευταία τέσσερα χρόνια.

1.2. Νομισματικές και πιστωτικές εξελίξεις στην Ελλάδα το 2023

Οι καταθέσεις (που περιλαμβάνονται στο νομισματικό μέγεθος M3) αυξήθηκαν με ετήσιο ρυθμό μεταβολής 2,5% κατά μέσο όρο το επτάμηνο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023 (Ιανουάριος - Ιούλιος 2022: 8,1%). Μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών καταθέσεων, σημαντική ενίσχυση κατέγραψαν οι καταθέσεις προθεσμίας μετά τη σταδιακή προς τα πάνω προσαρμογή των επιτοκίων τους λόγω της ανόδου των επιτοκίων πολιτικής του Ευρωσυστήματος. Αντιθέτως, υποχώρησαν οι καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας, το επιτόκιο των οποίων παρέμεινε χαμηλό. Ειδικότερα, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο το επτάμηνο σε -3% (Ιανουάριος - Ιούλιος 2022: 18,8%), ενώ ο αντίστοιχος ρυθμός στις καταθέσεις προθεσμίας ανήλθε σε 30,4% (Ιανουάριος - Ιούλιος 2022: -22,8%).

Όσον αφορά στην ανάλυση κατά τομέα, οι τραπεζικές καταθέσεις των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων υποχώρησαν κατά 1,0 δισ. ευρώ τους επτά πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους (έναντι αύξησης 25 εκατ. ευρώ την ίδια περίοδο του 2022) και ο ετήσιος ρυθμός ανόδου τους επιβραδύνθηκε (Ιανουάριος - Ιούλιος 2023: 6,8%, Ιανουάριος - Ιούλιος 2022: 17,6%). Η επιβράδυνση αυτή αντανακλά σε μεγάλο βαθμό την επίδραση της αύξησης των επιτοκίων δανεισμού, αλλά και την επενδυτική δραστηριότητα. Όσον αφορά στα νοικοκυριά, οι καταθέσεις τους αυξήθηκαν κατά 1,0 δισ. ευρώ (έναντι αύξησης 1,9 δισ. ευρώ την ίδια περίοδο του 2022) και ο ετήσιος ρυθμός αύξησής τους επίσης υποχώρησε (Ιανουάριος - Ιούλιος 2023: 3,5%, Ιανουάριος - Ιούλιος 2022: 4,7%).

Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της τραπεζικής χρηματοδότησης (συμπεριλαμβανομένης της ΤτΕ) προς τον τομέα της Γενικής Κυβέρνησης επιβραδύνθηκε το 2023 και διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο το επτάμηνο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023 σε 4,6% έναντι 17,0% το 2022, ενώ τον Ιούλιο έγινε αρνητικός (Ιουλ. 2023: -0,2%, Δεκ. 2022: 13,5%). Ο ετήσιος ρυθμός ανόδου της τραπεζικής χρηματοδότησης του ιδιωτικού μη χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας περιορίστηκε ελαφρά το 2023, λόγω της επιβράδυνσης της πιστωτικής επέκτασης που εμφάνισαν τα επιχειρηματικά δάνεια και των εντονότερων αρνητικών ρυθμών μεταβολής που παρατηρήθηκαν στα τραπεζικά δάνεια προς τα νοικοκυριά.

Αναλυτικότερα, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των τραπεζικών δανείων προς τις Μη Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις (ΜΧΕ) επιβραδύνθηκε το 2023 και διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο σε 7,9% το επτάμηνο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023 έναντι μέσης τιμής 8,3% το 2022 (Ιουλ. 2023: 3,0%, Δεκ. 2022: 11,8%). Ο περιορισμός των πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις εξηγείται από την αισθητή άνοδο των επιτοκίων των τραπεζικών δανείων προς τις ΜΧΕ, η οποία συνέβαλε σε εξασθένηση της ζήτησης για τραπεζικές χρηματοδοτήσεις. Ως προς την προσφορά τραπεζικών δανείων, η ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών διατηρήθηκε σε ικανοποιητικά επίπεδα τους επτά πρώτους μήνες του 2023, παρά την καταγραφή σημαντικών αποπληρωμών, εκ μέρους τους, της χρηματοδότησης που είχαν λάβει από το Ευρωσύστημα. Το υπόλοιπο των καταθέσεων λιανικής διατηρήθηκε υψηλό, ενώ οι τράπεζες άντλησαν πόρους από τη διατραπεζική αγορά του εξωτερικού αλλά και μέσω της έκδοσης ομολόγων. Τέλος, την παροχή επιχειρηματικών πιστώσεων, ιδίως προς τις επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους, ενίσχυσαν αφενός τα προγράμματα συγχρηματοδότησης και εγγυοδοσίας αναπτυξιακών φορέων, όπως ο όμιλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (ΕΑΤ), και αφετέρου τα τραπεζικά δάνεια συγχρηματοδότησης των επενδυτικών σχεδίων τα οποία εντάσσονται στον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF).

Όσον αφορά στα νοικοκυριά, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των τραπεζικών δανείων έγινε πιο έντονα αρνητικός τους επτά πρώτους μήνες του 2023 έναντι της μέσης τιμής του 2022 (Ιαν. - Ιουλ. 2023: -2,6%, 2022: -2,2%, Ιουλ. 2023: -2,6%, Δεκ. 2022: -2,5%). Η ενίσχυση του εν λόγω ρυθμού μεταβολής οφείλεται στα στεγαστικά δάνεια, για τα οποία καταγράφηκε αυξημένος ρυθμός συρρίκνωσης, ενώ ο ρυθμός ανόδου των καταναλωτικών δανείων επιταχύνθηκε.

Οι προοπτικές εξέλιξης του ετήσιου ρυθμού ανόδου της χρηματοδότησης προς τις ΜΧΕ παραμένουν θετικές παρά την επιβράδυνση που σημειώθηκε κατά το τρέχον έτος. Αρνητική επίδραση αναμένεται να συνεχίσει να έχει, τουλάχιστον στο εγγύς μέλλον, το υψηλότερο επίπεδο των τραπεζικών επιτοκίων δανεισμού. Από την άλλη πλευρά, η συμβολή στις τραπεζικές πιστώσεις από τη συμμετοχή των τραπεζών στη συγχρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων τα οποία εντάσσονται στον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF), προβλέπεται να έχει θετική επίδραση. Επίσης, αναμένεται θετική επίδραση στην πιστωτική επέκταση από τους πόρους χρηματοδότησης εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων και του Ομίλου ΕΤΕπ που θα διοχετευθούν στο πλαίσιο του Εταιρικού Συμφώνου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2021 - 2027.

Τα επιτόκια τραπεζικών καταθέσεων που προσφέρονται στις ΜΧΕ και στα νοικοκυριά στην Ελλάδα, αυξήθηκαν προοδευτικά από το 4ο τρίμηνο του 2022 όσον αφορά στις προθεσμιακές καταθέσεις,

ακολουθώντας με υστέρηση σε χρόνο και ένταση, τις αυξήσεις των επιτοκίων πολιτικής του Ευρωσυστήματος. Ειδικότερα, το επιτόκιο των καταθέσεων προθεσμίας, περιλαμβανομένων των καταθέσεων των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο τους επτά πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους σε 1,4% έναντι 0,11% την ίδια περίοδο του 2022.

Όσον αφορά στο κόστος τραπεζικού δανεισμού, η μετακύλιση των αυξήσεων των επιτοκίων πολιτικής ήταν εντονότερη στα επιτόκια των επιχειρηματικών δανείων από ό,τι στα δάνεια προς τα νοικοκυριά. Αναλυτικότερα, το μεσοσταθμικό επιτόκιο των δανείων προς τις ΜΧΕ διαμορφώθηκε σε 5,6% κατά μέσο όρο το επτάμηνο του 2023, έναντι 3,0% την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Το κόστος τραπεζικού δανεισμού των νοικοκυριών ανήλθε σε 5,9% περίπου, κατά 1% υψηλότερο έναντι της μέσης τιμής της αντίστοιχης περιόδου του 2022.

Η αύξηση των ονομαστικών επιτοκίων δανεισμού και η σταδιακή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού συνέβαλαν ώστε τα πραγματικά επιτόκια των τραπεζικών δανείων να διαμορφωθούν σε θετικό επίπεδο το τρέχον έτος. Ειδικότερα, το πραγματικό επιτόκιο των δανείων προς τις ΜΧΕ διαμορφώθηκε σε 0,8% κατά μέσο όρο την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023 έναντι -5,9% την αντίστοιχη περίοδο του 2022 και το πραγματικό επιτόκιο για τα νοικοκυριά διαμορφώθηκε σε 1,1% έναντι μέσης τιμής -4,0% την ίδια περίοδο κατά το προηγούμενο έτος.

1.3. Μακροοικονομικές προβλέψεις το 2024

Η παγκόσμια ανάκαμψη που ενισχύθηκε μετά την πανδημία του Covid-19 εμφανίζει σημάδια επιβράδυνσης εν μέσω πληθωριστικών πιέσεων, γεωπολιτικής αβεβαιότητας και ασυμμετριών μεταξύ των οικονομιών, ενώ η αυστηρή νομισματική πολιτική των κεντρικών τραπεζών με στόχο τη συγκράτηση του πληθωρισμού οδήγησε σε αύξηση του κόστους δανεισμού περιορίζοντας την οικονομική δραστηριότητα διεθνώς.

Ο ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ, σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 3,0% για τα έτη 2023 και 2024 έναντι 3,5% το έτος 2022. Η πρόβλεψη για τα έτη 2023 - 2024 παραμένει κάτω του ετήσιου μέσου όρου 3,8% της περιόδου 2000 - 2019. Οι ανεπτυγμένες οικονομίες εμφανίζουν μεγαλύτερη επιβράδυνση, ενώ η πρόβλεψη για τις αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες οικονομίες είναι γενικά σταθερή τα έτη 2023 και 2024, με διαφοροποιήσεις ωστόσο μεταξύ των οικονομιών.

Ο ρυθμός ανάπτυξης για την Ευρωζώνη, σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ, αναμένεται να μειωθεί από 3,5% το 2022 σε 0,9% το 2023, πριν αυξηθεί στο 1,5% το 2024. Σε σύγκριση με τις εαρινές εκτιμήσεις του ΔΝΤ, η πρόβλεψη για την Ευρωζώνη παραμένει οριακά αμετάβλητη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις θερινές οικονομικές προβλέψεις της αναθεωρεί προς τα κάτω την ανάπτυξη στην ΕΕ και στην Ευρωζώνη, σε σχέση με τις εαρινές προβλέψεις της και εκτιμά ρυθμό ανάπτυξης για μεν την ΕΕ από 3,4% το 2022 στο 0,8% το 2023 και στο 1,4% το 2024, για δε την Ευρωζώνη από 3,3% το 2022 σε επίσης 0,8% το 2023 και σε 1,3% το 2024 (Πίνακας 1.1.). Σημαντική οικονομική ανάπτυξη προβλέπεται να καταγράψει η Ισπανία με 2,2% το 2023 και 1,9% το 2024, ενώ για τη Γερμανία προβλέπεται ύφεση 0,4% το 2023 και ανάπτυξη 1,1% το 2024. Η υποχώρηση στην εγχώρια ζήτηση και ιδιαίτερα στην κατανάλωση συνδέεται με τη συνεχιζόμενη αύξηση των τιμών αγαθών και υπηρεσιών, η οποία δεν αντισταθμίστηκε από τη μείωση των τιμών ενέργειας.

Σύμφωνα με τις θερινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο πληθωρισμός αναμένεται να υποχωρήσει και να διαμορφωθεί στο 6,5% για την ΕΕ και στο 5,6% για την Ευρωζώνη το 2023 από 9,2% για την ΕΕ και από 8,4% για την Ευρωζώνη το 2022, πριν υποχωρήσει περαιτέρω στο 3,2% και στο 2,9% αντίστοιχα το 2024.

Πίνακας 1.1.: Βασικά μεγέθη της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας (% ετήσιες μεταβολές, σταθερές τιμές)

	2022	2023*	2024*
Παγκόσμιο ΑΕΠ	3,5	3,0	3,0
ΑΕΠ ΕΕ**	3,4	0,8	1,4
ΑΕΠ Ευρωζώνης**	3,3	0,8	1,3
ΑΕΠ ΗΠΑ	2,1	1,8	1,0
Όγκος παγκόσμιου εμπορίου (αγαθά και υπηρεσίες)	5,2	2,0	3,7
Πληθωρισμός			
α. Προηγμένες οικονομίες	7,3	4,7	2,8
β. Αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες	9,8	8,3	6,8
γ. Ευρωζώνη**	8,4	5,6	2,9
Τιμή πετρελαίου (Brent, USD/barrel)**	100,7	81,8	81,2

Πηγές: IMF, World Economic Outlook, Ιούλιος 2023

* Εκτιμήσεις/προβλέψεις

** Θερινές προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Σεπτέμβριος 2023

Στις προηγμένες οικονομίες, σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ, ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 1,5% το 2023 και στο 1,4% το 2024 έναντι 2,7% το 2022. Μεταξύ των προηγμένων οικονομιών, οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης το 2023 αναμένονται στην Ισπανία, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ) και τον Καναδά, ο χαμηλότερος στο Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ), ενώ για τη Γερμανία προβλέπεται ύφεση 0,3%. Για τις ΗΠΑ αναμένεται ρυθμός ανάπτυξης 1,8% για το 2023 και 1,0% για το 2024 έναντι 2,1% το 2022. Για το 2023 η πρόβλεψη για τις ΗΠΑ έχει αναθεωρηθεί προς τα πάνω κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με τις εαρινές προβλέψεις του ΔΝΤ, αντανακλώντας την ανθεκτική αύξηση της κατανάλωσης κατά το πρώτο τρίμηνο. Η δυναμική αυτή δεν αναμένεται να διαρκέσει, καθώς οι αποταμιεύσεις των καταναλωτών που συσσωρεύτηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας, έχουν αρχίσει να περιορίζονται και η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ έχει προχωρήσει σε σημαντικές αυξήσεις επιτοκίων.

Στις αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες οικονομίες, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ, ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ αναμένεται σταθερός στο 4,0% το 2023, όπως και το 2022, πριν αυξηθεί στο 4,1% το 2024. Για την Κίνα προβλέπεται ανάκαμψη με ρυθμό ανάπτυξης 5,2% το 2023 και 4,5% το 2024 έναντι 3,0% το 2022. Η παραγωγική της δραστηριότητα ανέκαμψε από την αρχή του τρέχοντος έτους, όταν οι αρχές προχώρησαν σε χαλάρωση των περιοριστικών μέτρων για την πανδημία. Ωστόσο, η οικονομία της Κίνας επιβαρύνεται από τις αδυναμίες του κλάδου των ακινήτων, ο οποίος επηρεάζει αρνητικά τις επενδύσεις, την υποτονική εξωτερική ζήτηση και την υψηλή και αυξανόμενη ανεργία των νέων. Για την Ινδία προβλέπεται ρυθμός ανάπτυξης 6,1% το 2023 και 6,3% το 2024, παρουσιάζοντας επιβράδυνση σε σχέση με τον ρυθμό ανάπτυξης 7,2% το 2022.

Μετά την ανάκαμψη που σημειώθηκε στον όγκο του παγκόσμιου εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών το 2021 (10,7%), σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ, η ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου εκτιμάται ότι θα περιοριστεί από 5,2% το 2022 στο 2,0% το 2023, πριν ανακάμψει στο 3,7% το 2024. Η επιβράδυνση το 2023 αντικατοπτρίζει όχι μόνο την πορεία της παγκόσμιας ζήτησης, αλλά και την μετατόπισή της προς τις εγχώριες υπηρεσίες, τις καθυστερημένες επιπτώσεις της ανατίμησης του δολαρίου ΗΠΑ καθώς και τα αυξανόμενα εμπορικά εμπόδια. Στις ανεπτυγμένες οικονομίες προβλέπεται ότι η ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου θα διαμορφωθεί στο 2,3% το 2023 έναντι 6,1% το 2022, πριν ανακάμψει στο 3,2% το 2024. Στις αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες οικονομίες αναμένεται ρυθμός ανάπτυξης από 3,7% το 2022 σε 1,5% το 2023 και σε 4,5% το 2024.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) που εκδόθηκαν τον Σεπτέμβριο 2023, η εξωτερική ζήτηση για την οικονομία της Ευρωζώνης εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 0,1% το 2023 και κατά 3,0% τα έτη 2024 και 2025.

Η πρόβλεψη για τον παγκόσμιο πληθωρισμό για το 2023, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΔΝΤ, αναθεωρείται καθοδικά, κυρίως λόγω του συγκρατημένου πληθωρισμού στην Κίνα και αναμένεται να περιοριστεί από 8,7% το 2022 στο 6,8% το 2023 και στο 5,2% το 2024. Ωστόσο, παραμένει πάνω από το προ πανδημίας (2017 - 2019) επίπεδο του 3,5%. Στις ανεπτυγμένες οικονομίες αναμένεται υποχώρηση του πληθωρισμού από 7,3% το 2022 σε 4,7% το 2023 και αναμένεται ακόμη μεγαλύτερη αποκλιμάκωση σε 2,8% το 2024, επίπεδο χαμηλότερο του 2021. Επίσης, στις αναδυόμενες αγορές και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες προβλέπεται μείωση από 9,8% το 2022 σε 8,3% το 2023 και σε 6,8% το 2024.

Στις θερινές εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τονίζεται ότι η πορεία του πληθωρισμού επισκιάζεται από υψηλού βαθμού αβεβαιότητα. Αφενός, με ενδεχόμενη εξασθένηση της εσωτερικής ζήτησης, ο πληθωρισμός μπορεί να αποδειχθεί λιγότερο επίμονος και να ανακάμψει η αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών, βελτιώνοντας το οικονομικό κλίμα και αποκαθιστώντας την καταναλωτική δαπάνη. Αφετέρου, με ενδεχόμενη αύξηση των μισθών σε επίπεδα υψηλότερα των τρεχουσών προβλέψεων, οι πληθωριστικές πιέσεις δύνανται να επιμείνουν, οδηγώντας σε περαιτέρω αυστηροποίηση της νομισματικής πολιτικής με αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη. Επίσης, η εξέλιξη των τιμών τροφίμων και ενέργειας συνεχίζουν να αποτελούν κίνδυνο για την πορεία του πληθωρισμού.

Δυνητικές πηγές αστάθειας για την τιμή του πετρελαίου, κατά τον χρονικό ορίζοντα των προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αποτελούν οι αβέβαιες προοπτικές της προσφοράς από τη Ρωσία (λόγω των κυρώσεων που έχουν επιβληθεί σε βάρος της χώρας), από τη Σαουδική Αραβία και τις χώρες OPEC+ καθώς και ο ρυθμός ανάκαμψης της κινεζικής οικονομίας και της αντίστοιχης ζήτησής της για πετρέλαιο. Η μέση τιμή αργού πετρελαίου, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναμένεται να μειωθεί σε 81,8 δολάρια το βαρέλι το 2023 από 100,7 δολάρια το 2022 και να διαμορφωθεί στα 81,2 δολάρια το 2024.

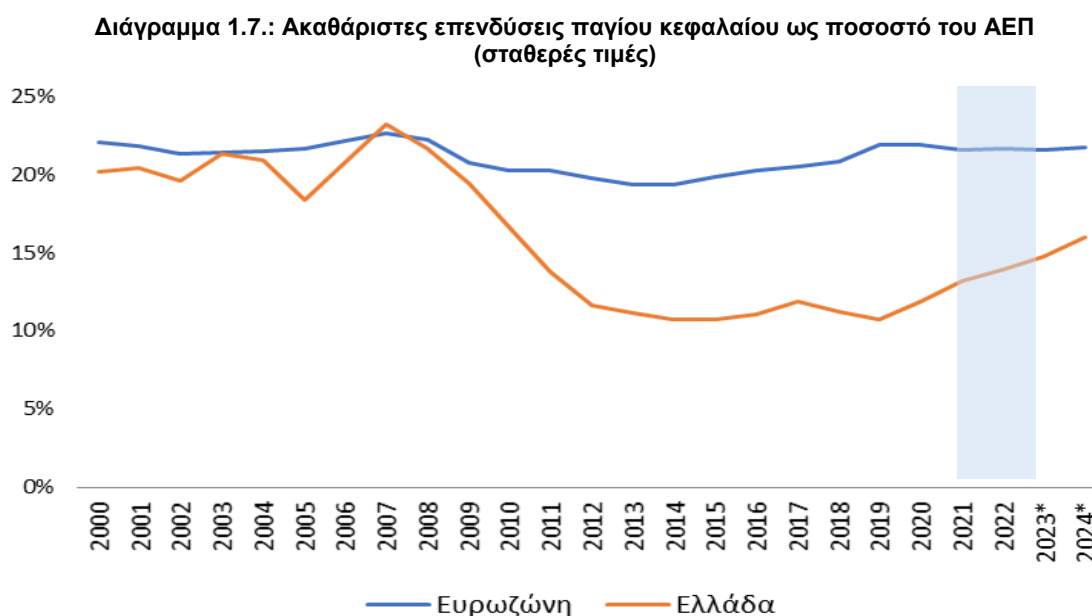
Οι εκτιμήσεις για τις προοπτικές της διεθνούς οικονομίας εξακολουθούν να περιλαμβάνουν σημαντικό αριθμό κινδύνων. Ο πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας και οι ευρύτερες γεωπολιτικές εντάσεις, οι οποίες συνιστούν βασική απειλή για την παγκόσμια οικονομία, εξακολουθούν να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στις ροές κεφαλαίων και αγαθών παγκοσμίως. Όξυνση της σύγκρουσης δύναται να οδηγήσει σε περαιτέρω αύξηση στις τιμές τροφίμων, καυσίμων και λιπασμάτων. Επιπλέον, η κλιματική κρίση, η οποία αποτελεί επίσης πηγή αβεβαιότητας, δύναται να προκαλέσει ακραία καιρικά φαινόμενα, αυξάνοντας τις τιμές των βασικών εμπορευμάτων. Οι εξελίξεις αυτές επηρεάζουν ασύμμετρα τις χώρες, διαφοροποιώντας τις πληθωριστικές προσδοκίες και συνεπώς τις απαιτούμενες πολιτικές. Ο κίνδυνος επιδείνωσης των πληθωριστικών πιέσεων ενδέχεται να οδηγήσει τις νομισματικές αρχές σε περαιτέρω αυξήσεις των επιτοκίων, ασκώντας πίεση στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς με συνέπειες για την ανάπτυξη. Αν και οι χρηματοπιστωτικές συνθήκες διεθνώς έχουν εξομαλυνθεί μετά την αναταραχή τον Μάρτιο 2023 στους τραπεζικούς τομείς των ΗΠΑ και της Ελβετίας, το κόστος δανεισμού για αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες οικονομίες παραμένει υψηλό, αυξάνοντας την πιθανότητα εμφάνισης μίας κρίσης χρέους. Τέλος, οι προοπτικές για την οικονομία της Κίνας, η οποία λειτουργεί ως μοχλός ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας, περιβάλλονται από κινδύνους με αρνητικές επιπτώσεις για τους εμπορικούς εταίρους της τόσο στην περιοχή όσο και ευρύτερα, με σημαντικότερο την ύφεση στον κατασκευαστικό τομέα, ο οποίος αποτελεί καίριο πυλώνα της ανάπτυξής της.

Εν μέσω βαθμιαίας ομαλοποίησης των διεθνών συνθηκών οικονομικής αβεβαιότητας, το 2024 η ελληνική οικονομία αναμένεται να συνεχίσει την επίτευξη ρυθμών ανάπτυξης που ξεπερνούν σημαντικά τον μέσο όρο της ΕΕ. Συγκεκριμένα, το επίπεδο πραγματικού ΑΕΠ του 2024 προβλέπεται να ανέλθει στο μεγαλύτερο ύψος της περιόδου μετά το 2010, σημειώνοντας αύξηση 3,0% έναντι του 2023. Η επίδοση αυτή αποτελεί μέρος μίας ανοδικής τάσης που διαμόρφωσε η ταχεία ανάκαμψη από

το πλήγμα της πανδημίας που ξεκίνησε το 2021 και εν συνεχεία, η περαιτέρω άνοδος του όγκου οικονομικής δραστηριότητας με σημαντική αύξηση των επενδύσεων, ακόμα και υπό τον δυσμενή πληθωριστικό παράγοντα της ενεργειακής κρίσης. Σε ονομαστικούς όρους, το ελληνικό ΑΕΠ το 2024 αναμένεται να ξεπεράσει κατά 4,1% το μέσο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας πριν την είσοδο της Ελλάδας στο πρώτο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής.

Η αξιοπιστία της οικονομικής πολιτικής της Ελλάδας, που αποτυπώνεται στις διαδοχικές αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής της ικανότητας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, στέλνει ευκρινές σήμα ισχυροποίησης των προοπτικών της οικονομίας, το οποίο προβλέπεται ότι θα συνεχίσει να εμπεδώνεται έχοντας ευεργετικό αντίκτυπο στην επενδυτική δραστηριότητα, που κινείται δυναμικά, στην ανθεκτικότητα του παραγωγικού ιστού της οικονομίας, παρά τις αντιξοότητες που προκαλεί η κλιματική κρίση, και στην ισχυροποίηση της ελληνικής αγοράς εργασίας.

Καθώς οι δημοσιονομικοί στόχοι προσαρμόζονται σε συνθήκες κανονικότητας, η απόδοση καρπών από τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που υλοποιήθηκαν τα τελευταία έτη και η επιτάχυνση υλοποίησης του σχεδίου «Ελλάδα 2.0» εκτιμάται ότι θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην επίτευξη της πρόβλεψης για τον ρυθμό ανάπτυξης του 2024. Επιπλέον, σημαντική εκτιμάται ότι θα είναι και η συμβολή της αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Οι φιλόδοξες επενδύσεις που καλύπτονται από επιχορηγήσεις και δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (TAA) και οι συναφείς διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στους τομείς της πράσινης οικονομίας, του ψηφιακού μετασχηματισμού, του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, της εξαγωγικής ικανότητας, του ανθρώπινου κεφαλαίου και της αγοράς εργασίας προβλέπεται να οδηγήσουν στην αύξηση της παραγωγικότητας της οικονομίας και στην υποβοήθηση του μετασχηματισμού προς ένα παραγωγικό μοντέλο υψηλότερης προστιθέμενης αξίας.

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Eurostat

* Έτη προβλέψεων (Προβλέψεις Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και εαρινές οικονομικές προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής, AMECO database)

Από την υλοποίηση του «Ελλάδα 2.0» ευνοείται η πορεία ανάκαμψης του καθαρού κεφαλαιακού αποθέματος της ελληνικής οικονομίας, που μετρούσε απώλειες από το 2011, με τις ονομαστικές καθαρές επενδύσεις να προβλέπονται θετικές για το 2024 και την απόκλιση των πραγματικών ακαθάριστων επενδύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης να μειώνεται κάτω του 6% για πρώτη φορά από το 2010 και συγκριμένα στο 5,7%, όπως αποτυπώνεται στο

παραπάνω Διάγραμμα 1.7. Η συμβολή του «Ελλάδα 2.0» στον ρυθμό ανάπτυξης του 2024 αναμένεται να αγγίξει τις 1,7 ποσοστιαίες μονάδες, αναθεωρημένη ανοδικά κατά 0,1% έναντι του Προγράμματος Σταθερότητας 2023.

Ο ρυθμός ανάπτυξης των συνολικών πραγματικών επενδύσεων για το έτος 2024 προβλέπεται επιταχυνόμενος έναντι του 2023, σε 12,1%, κυρίως λόγω αντίστοιχων επιταχύνσεων σε επενδύσεις εξοπλισμών και κατασκευές, πλην κατοικιών.

Επιπλέον, τα νέα κυβερνητικά μέτρα στήριξης της οικονομίας, με έναρξη εφαρμογής το 2024, δημιουργούν συνέργειες με τις ισχύουσες πολιτικές ενίσχυσης των εισοδημάτων και της οικονομικής δραστηριότητας, με στόχευση στη μείωση των ανισοτήτων. Σημαντική ενίσχυση για το διαθέσιμο εισόδημα αναμένεται από τις αυξήσεις στο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων, την εκ νέου αύξηση των συντάξεων, την άρση του παγώματος των τριετιών, την αύξηση του αφορολόγητου κατά 1.000 ευρώ για οικογένειες με παιδιά, την αύξηση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κατά 8%, την επέκταση του επιδόματος μητρότητας για αυτοαπασχολούμενους και αγρότες, το ετήσιο βοήθημα προς τους νέους (youth pass), την κατάργηση της συμμετοχής στο κόστος των φαρμάκων για τους πρώην δικαιούχους του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ) και από σειρά άλλων δημοσιονομικών μέτρων.

Παρά τη διατήρηση των τιμών σε υψηλό επίπεδο έναντι της περιόδου πριν την ενεργειακή κρίση, οι ανοδικές πληθωριστικές πιέσεις αναμένεται να εξομαλυνθούν περαιτέρω κατά τη διάρκεια του 2024, (στο 2,4% κατά μέσο όρο), συγκλίνοντας σημαντικά στον μεσοπρόθεσμο στόχο της ΕΚΤ για πληθωρισμό 2,0%. Πέρα από την τεχνική επίδραση της υψηλής βάσης προηγούμενου έτους, στην εξομάλυνση του πληθωρισμού αναμένεται να συμβάλει η σχετική σταθεροποίηση των τιμών στην ενέργεια, με μεγαλύτερη επιμονή των πιέσεων στον πυρήνα πληθωρισμού, αν και ηπιότερων έναντι του 2023.

Η συνεχιζόμενη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αναμένεται να διαμορφώσει την ανεργία στο χαμηλότερο ποσοστό επί του εργατικού δυναμικού από το 2009, σε 10,6% βάσει της μεθοδολογίας της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού και σε 9,0% βάσει εθνικών λογαριασμών. Τα 5,09 εκατομμύρια απασχολούμενων που προβλέπονται κατά μέσο όρο για το 2024 στο σύνολο της οικονομίας αντιστοιχούν σε ιστορικό υψηλό για όλη την περίοδο διαθέσιμων εθνολογιστικών στοιχείων από το 1995, αντανakλώντας αντίστοιχη εικόνα για τους μισθωτούς (με αύξηση του αριθμού των τελευταίων κατά 1,0% το 2024 σε ετήσια βάση). Ο αριθμός των ανέργων αναμένεται να πέσει σε επίπεδα προ της οικονομικής προσαρμογής, παρά το εκτιμώμενο ιστορικά υψηλό ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού 15 - 64 ετών στο εργατικό δυναμικό (85,1%).

Η διατήρηση της βελτιωτικής τάσης στη συνολική απασχόληση, αν και με μικρή επιβράδυνση έναντι του προηγούμενου έτους λόγω της αυξανόμενης στενότητας στην αγορά εργασίας (+0,9% το 2024 έναντι +1,4% το 2023), αναμένεται να συνεχίσει να στηρίζει το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και την πραγματική ιδιωτική κατανάλωση, με τον ρυθμό αύξησης της τελευταίας να προβλέπεται σε 1,6% έναντι του 2023.

Εν μέσω της ελεγχόμενης δημοσιονομικής πολιτικής, ο όγκος κατανάλωσης της Γενικής Κυβέρνησης το 2024 αναμένεται να υποχωρήσει κατά 1,3% έναντι του 2023 (έτος που ωστόσο διαμορφώθηκε 3,5% υψηλότερα από το προ πανδημίας επίπεδο).

Ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας προβλέπεται να έχει θετική επίδραση στην πραγματική ανάπτυξη το 2024 κατά 0,4 ποσοστιαίες μονάδες, με σημαντική ωστόσο αύξηση των εισαγωγών αγαθών (5,2% σε ετήσια βάση). Σε αυτό επιδρά η σημαντική αύξηση των επενδύσεων (κατά 12,1%), συνδεδεμένη μεταξύ άλλων και με την υλοποίηση του σχεδίου «Ελλάδα 2.0». Ωστόσο, το πραγματικό ισοζύγιο υπηρεσιών προβλέπεται να έχει θετική επίδραση στο ΑΕΠ ύψους 1,2 ποσοστιαίων μονάδων, η οποία αντισταθμίζει πλήρως την εξέλιξη στο ισοζύγιο αγαθών, κυρίως χάρη στην εκτιμώμενη αύξηση των

καθαρών ονομαστικών εισπράξεων από τον εξωτερικό τουρισμό. Σε εθνικολογιστικούς όρους, το έλλειμμα του ονομαστικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αναμένεται να βελτιωθεί, υποχωρώντας ως ποσοστό του ΑΕΠ στο 4,2%, από 4,5% το 2023.

Πίνακας 1.2.: Βασικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας (% ετήσιες μεταβολές, σταθερές τιμές)			
	2022	2023**	2024**
ΑΕΠ	5,9	2,3	3,0
Ιδιωτική κατανάλωση	7,8	2,5	1,6
Δημόσια κατανάλωση	-1,6	0,3	-1,3
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	11,7	8,3	12,1
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	4,9	2,7	6,3
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	10,2	2,2	4,5
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	8,1	5,3	1,9
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	9,3	4,0	2,4
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ)	9,6	3,8	2,4
Απασχόληση*	3,8	1,4	0,9
Ποσοστό ανεργίας*	10,6	9,5	9,0
Ποσοστό ανεργίας (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού)	12,4	11,2	10,6

Πηγή: Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί (Ελληνική Στατιστική Αρχή), εκτιμήσεις/προβλέψεις Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών

* Σε εθνικολογιστική βάση

** Εκτιμήσεις/προβλέψεις

Οι βραχυπρόθεσμοι κίνδυνοι για τη διαμόρφωση του ρυθμού ανάπτυξης τόσο για το 2023 όσο και για το 2024 συνοψίζονται, με βάση τα υφιστάμενα δεδομένα, στην επιβράδυνση της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας οικονομίας, στις δυσμενείς διεθνείς γεωπολιτικές εξελίξεις, στη διατήρηση του πληθωρισμού σε υψηλότερα του αναμενομένου επίπεδα, στην όξυνση της ενεργειακής κρίσης, σε ακραία κλιματικά φαινόμενα, στη συνεχιζόμενη περιοριστική νομισματική πολιτική της ΕΚΤ και στην εξέλιξη της απορρόφησης των κονδυλίων του ΤΑΑ.

Ανοδικά στον ρυθμό ανάπτυξης θα μπορούσαν να επιδράσουν η ενδεχόμενη ταχύτερη αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, η ευνοϊκότερη του αναμενομένου εξέλιξη της τουριστικής κίνησης, η αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας στην επενδυτική βαθμίδα και από τους υπόλοιπους οίκους αξιολόγησης, η έγκαιρη και αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων του ΤΑΑ καθώς και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Σημαντική παράμετρος για την επίτευξη των ανωτέρω μακροοικονομικών στόχων είναι η γρήγορη αποκατάσταση της παραγωγικής δραστηριότητας, με έμφαση στην αγροτική παραγωγή, αλλά και των υποδομών, των περιοχών που επλήγησαν από τις πρόσφατες πλημμύρες. Για αυτόν τον σκοπό έχουν προβλεφθεί οι απαραίτητοι δημοσιονομικοί πόροι, χρησιμοποιώντας παράλληλα κατά το βέλτιστο βαθμό τις διαθέσιμες ευρωπαϊκές πηγές χρηματοδότησης. Ωστόσο, η κλιματική αλλαγή δεν αποτελεί ένα παροδικό φαινόμενο. Για αυτόν τον σκοπό η Κυβέρνηση λαμβάνει επιπρόσθετα μέτρα και πραγματοποιεί σημαντικές επενδύσεις, μέσω εθνικών και συγχρηματοδοτούμενων πόρων, σε τέσσερα επίπεδα: (α) στην κλιματική μετάβαση και απανθρακοποίηση, (β) στην ανάπτυξη υποδομών ανθεκτικών σε επιδεινούμενα καιρικά φαινόμενα, (γ) στη σημαντική ενίσχυση της πολιτικής προστασίας και της πρόληψης και (δ) στη θωράκιση της εθνικής οικονομίας από τις συνέπειες φυσικών καταστροφών, μέσω της πρόβλεψης σχετικών μόνιμων κονδυλίων στον προϋπολογισμό, την ενίσχυση της ασφάλισης καθώς και της ταχύτητας και της αποτελεσματικότητας της κρατικής αρωγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

2.1. Εκτιμήσεις 2023

Όπως είναι γνωστό, από το έτος 2020 και μετά την εμφάνιση της πανδημίας Covid-19 ενεργοποιήθηκε η γενική ρήτρα διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), η οποία διατηρήθηκε και το έτος 2023, κατόπιν της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία και την επακόλουθη ενεργειακή κρίση. Παρά τις διαδοχικές κρίσεις, το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης το 2022, σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών (European System of Accounts - ESA), διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ύψους 273 εκατ. ευρώ (0,1% του ΑΕΠ).

Το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης του έτους 2023, με βάση τη μεθοδολογία ESA, είχε προβλεφθεί στην εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού 2023 ότι θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 1.668 εκατ. ευρώ ή 0,7% του ΑΕΠ, ενώ στο Πρόγραμμα Σταθερότητας του Απριλίου 2023, το πρωτογενές αποτέλεσμα είχε εκτιμηθεί σε πλεόνασμα ύψους 2.544 εκατ. ευρώ ή 1,1% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της εκτέλεσης του προϋπολογισμού, το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 2.560 εκατ. ευρώ ή 1,1% του ΑΕΠ, πλησίον των προβλέψεων του Προγράμματος Σταθερότητας.

Σημειώνεται ότι σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού 2023 παρατηρείται αύξηση τόσο των καθαρών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού (κατά 3 δισ. ευρώ) όσο και των δαπανών (κατά 2,8 δισ. ευρώ). Το συνολικό ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται πλησίον των προβλέψεων της εισηγητικής έκθεσης του προϋπολογισμού, λόγω της αύξησης των ενοποιημένων τόκων Γενικής Κυβέρνησης και διαμορφώνεται σε συνολικό έλλειμμα 2,1% του ΑΕΠ έναντι 2,0% που ήταν η πρόβλεψη του προϋπολογισμού 2023.

Ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός εντός του τρέχοντος έτους αποτέλεσε η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας για τη χώρα μας, μετά από δώδεκα συναπτά έτη, από τον οίκο αξιολόγησης DBRS Morningstar, έναν από τους τέσσερις επενδυτικούς οίκους που αναγνωρίζει η ΕΚΤ, σε συνέχεια των αναβαθμίσεων σε επενδυτική βαθμίδα από τους οίκους R&I και Scope Ratings. Η εξέλιξη αυτή έχει πολλαπλά οφέλη για την ελληνική οικονομία, καθώς, μεταξύ άλλων, διασφαλίζει την ασφάλεια πρόσβασης στις αγορές, μειώνει το κόστος χρηματοδότησης της χώρας και των πιστωτικών ιδρυμάτων και αναμένεται να ενισχύσει σημαντικά την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Το γεγονός ότι το δημοσιονομικό αποτέλεσμα των ετών 2023 και 2024 παραμένει πλησίον των εκτιμήσεων που είχαν αποτυπωθεί στο Πρόγραμμα Σταθερότητας, ενισχύει την αξιοπιστία του αξιόχρεου της χώρας εν όψει των επικείμενων αξιολογήσεων.

Παρακάτω (Πίνακας 2.1.) αποτυπώνονται το ισοζύγιο και το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA, με ανάλυση ανά κατηγορία εσόδων και δαπανών για το κράτος, τα νομικά πρόσωπα, τα νοσοκομεία και τους υποτομείς των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ).

Πίνακας 2.1.: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία European System of Accounts (ESA) (σε εκατ. ευρώ)				
	2022 ΔΥΕ Απριλίου 2023	2023 Προϋπ/σμός	2023 Εκτίμηση	2024 Πρόβλεψη
I. Καθαρά έσοδα κρατικού προϋπολογισμού κατά ESA (α+β+γ+δ+ε+στ-ζ)	61.583	62.139	65.184	68.140
α. Φόροι (1+2+3+4+5+6+7)	56.207	56.748	61.325	62.901
1. Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών	32.161	32.504	33.707	35.108
εκ των οποίων: Φόροι προστιθέμενης αξίας	21.931	22.198	23.123	24.271
Ειδικοί φόροι κατανάλωσης	7.009	7.117	7.108	7.136
2. Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών	431	424	379	399
3. Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	2.497	2.380	2.540	2.487
4. Λοιποί φόροι επί παραγωγής	1.225	1.067	1.153	718
5. Φόρος εισοδήματος	17.337	17.772	20.961	21.558
εκ των οποίων: Φόρος εισοδήματος πληρωτέος από Φυσικά				
Πρόσωπα (ΦΠ)	11.219	11.319	12.272	13.011
Φόρος εισοδήματος πληρωτέος από εταιρείες (ΝΠ)	4.694	5.094	7.120	6.935
6. Φόροι κεφαλαίου	236	226	239	239
7. Λοιποί τρέχοντες φόροι	2.321	2.375	2.345	2.391
β. Κοινωνικές εισφορές	56	55	56	56
γ. Μεταβιβάσεις	8.548	6.972	5.456	6.890
δ. Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	721	837	824	987
ε. Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.052	3.613	4.221	3.932
εκ των οποίων: ε1. Επιστροφές δαπανών για τόκους	35	0	13	0
στ. Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων	27	24	10	8
ζ. Επιστροφές εσόδων	6.028	6.110	6.707	6.634
Πληροφοριακά στοιχεία:				
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ¹	3.666	4.566	4.058	4.668
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ²	2.753	3.662	1.902	3.138
II. Δαπάνες κρατικού προϋπολογισμού κατά ESA (α+β+γ+δ+ε+στ+ζ+η+θ+ι)³	70.081	69.945	72.710	74.087
α. Παροχές σε εργαζόμενους	13.640	13.756	14.158	14.715
β. Κοινωνικές παροχές	391	397	403	410
γ. Μεταβιβάσεις	34.564	31.620	33.250	31.944
δ. Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	2.133	1.431	2.153	1.656
ε. Επιδοτήσεις	400	80	180	81
στ. Τόκοι	6.107	7.000	8.650	8.800
ζ. Λοιπές Δαπάνες	55	81	96	111
η. Πιστώσεις υπό κατανομή	11.216	15.351	13.130	15.114
θ. Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων	1.573	229	689	1.255
ι. Τιμαλφή	1	0	0	0
Πληροφοριακά στοιχεία:				
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ¹	8.182	8.300	8.750	8.500
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ²	2.843	3.662	2.070	3.617
III. Ισοζύγιο κρατικού προϋπολογισμού κατά ESA (I-II)	-8.498	-7.806	-7.525	-5.947
% ΑΕΠ	-4,1%	-3,5%	-3,4%	-2,5%
IV. Πρωτογενές αποτέλεσμα κρατικού προϋπολογισμού κατά ESA (III+II.στ-Ι.ε1)	-2.427	-806	1.112	2.853
% ΑΕΠ	-1,2%	-0,4%	0,5%	1,2%
V. Ισοζύγιο νομικών προσώπων κατά ESA	1.701	2.204	2.058	2.367
Έσοδα	15.941	17.216	14.322	12.623
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	5.856	4.647	5.936	4.957
Τόκοι πιστωτικοί	595	567	880	888
Φόροι	6.062	8.526	4.030	3.307
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-17	-3	-13	-9
Λοιπά έσοδα	3.444	3.479	3.490	3.481
Έξοδα	14.240	15.011	12.264	10.256
Παροχές σε εργαζόμενους	1.387	1.382	1.429	1.491
Τόκοι χρεωστικοί	305	309	323	333
Λοιπά έξοδα	3.279	3.153	4.420	3.148
Επενδυτικές δαπάνες	1.170	1.915	1.717	1.753
Λοιπές μεταβιβάσεις	358	350	1.021	876
Επιδοτήσεις	7.742	7.902	3.354	2.655

**Πίνακας 2.1.: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία European System of Accounts (ESA)
(σε εκατ. ευρώ)**

	2022	2023		2024
	ΔΥΕ Απριλίου 2023	Προϋπ/σμός	Εκτίμηση	Πρόβλεψη
VI. Ισοζύγιο Νοσοκομείων - ΠΦΥ κατά ESA	-424	9	-186	77
Έσοδα	3.039	3.304	3.376	3.716
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	2.045	2.159	2.312	2.650
Μεταβιβάσεις από ΕΟΠΥΥ	872	902	902	902
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-47	0	0	0
Λοιπά έσοδα	168	243	162	164
Έξοδα	3.463	3.295	3.563	3.638
Παροχές σε εργαζόμενους	715	748	782	788
Τόκοι χρεωστικοί	0	0	0	0
Λοιπά έξοδα	2.519	2.363	2.592	2.646
Επενδυτικές δαπάνες	230	184	189	205
VII. Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης κατά ESA (III+V+VI)	-7.222	-5.592	-5.653	-3.502
VIII. Ισοζύγιο ΟΤΑ κατά ESA	-322	-148	-318	-288
Έσοδα	7.575	7.476	8.168	8.451
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	4.690	4.678	5.249	5.452
Τόκοι πιστωτικοί	32	31	49	49
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	12	-18	-18	-18
Φόροι	1.949	1.803	1.911	1.970
Λοιπά έσοδα	892	983	978	999
Έξοδα	7.897	7.624	8.487	8.739
Παροχές σε εργαζόμενους	2.743	2.740	2.771	2.981
Τόκοι χρεωστικοί	16	40	38	42
Κοινωνικές παροχές	173	187	186	190
Λοιπά έξοδα	2.606	2.479	2.705	2.682
Επενδυτικές δαπάνες	2.359	2.179	2.787	2.845
IX. Ισοζύγιο ΟΚΑ κατά ESA	2.816	1.279	1.158	1.347
Έσοδα	47.511	47.264	49.060	49.471
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	20.737	21.449	21.990	21.478
Αποδόσεις περιουσίας	1.323	1.237	1.205	1.205
Ασφαλιστικές εισφορές (πραγματικές)	24.528	23.839	24.997	25.902
Κοινωνικοί πόροι	674	499	610	620
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	4	0	0	0
Λοιπά έσοδα	245	241	259	266
Έξοδα	44.695	45.985	47.903	48.124
Παροχές σε εργαζόμενους	344	348	365	396
Κοινωνικές παροχές	37.223	38.233	39.350	39.751
εκ των οποίων: συντάξεις	30.070	31.736	32.055	32.914
Κοινωνικές παροχές σε είδος	4.618	4.629	5.031	5.164
Λοιπά έξοδα	428	508	491	516
Επενδυτικές δαπάνες	9	56	56	137
Μεταβιβάσεις	1.623	1.555	1.555	1.540
Επιδότησεις	450	657	1.055	620
X. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (VII+VIII+IX)	-4.727	-4.461	-4.814	-2.443
% ΑΕΠ	-2,3%	-2,0%	-2,1%	-1,0%
XI. Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	5.000	6.129	7.374	7.491
% ΑΕΠ	2,4%	2,7%	3,3%	3,2%
XII. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (X+XI)	273	1.668	2.560	5.048
% ΑΕΠ	0,1%	0,7%	1,1%	2,1%
ΑΕΠ	208.030	224.134	224.102	235.147

¹ Τα έσοδα του ΠΔΕ περιέχονται στις μεταβιβάσεις και στα λοιπά τρέχοντα έσοδα, ενώ οι δαπάνες του ΠΔΕ περιέχονται στις πιστώσεις υπό κατανομή.

² Τα έσοδα του ΤΑΑ περιέχονται στις μεταβιβάσεις, ενώ οι αντίστοιχες δαπάνες περιέχονται στις πιστώσεις υπό κατανομή.

³ Οι δαπάνες της Κεντρικής Διοίκησης αναλύονται σύμφωνα με τις μείζονες κατηγορίες του π.δ. 54/2018 (Α' 103).

2.1.1. Κρατικός Προϋπολογισμός

Έσοδα - Ανάλυση σε δημοσιονομική βάση

Τα καθαρά έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού, σε δημοσιονομική βάση, μετά την αφαίρεση των επιστροφών φόρων, εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 65.184 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 3.045 εκατ. ευρώ ή 4,9% έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023. Αναλυτικότερα:

Φόροι

Τα έσοδα από φόρους αναμένεται να ανέλθουν στο ύψος των 61.325 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 4.576 εκατ. ευρώ ή 8,1% έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023. Η αύξηση αυτή οφείλεται: α) στους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, λόγω της επαναφοράς της στην κανονικότητα μετά τις επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 και των κυβερνητικών μέτρων στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων, β) στη σημαντική αύξηση των τουριστικών εισπράξεων, οι οποίες κατά το επτάμηνο του τρέχοντος έτους ξεπέρασαν τα επίπεδα της αντίστοιχης περιόδου του 2019, γ) στην αύξηση των μισθών και συντάξεων, γεγονός που επηρεάζει κυρίως τα έσοδα από τους άμεσους φόρους (φόροι εισοδήματος), δ) στην εκτεταμένη χρήση πιστωτικών καρτών και στην αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών εν γένει και ε) στις πληθωριστικές πιέσεις, ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης, που επιδρούν και στη χώρα μας, αν και σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Πιο συγκεκριμένα:

Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται κυρίως ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), οι Ειδικοί Φόροι Κατανάλωσης (ΕΦΚ), οι φόροι με μορφή χαρτοσήμου και οι φόροι επί χρηματοοικονομικών και κεφαλαιακών συναλλαγών. Οι φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στο ύψος των 33.707 εκατ. ευρώ, αυξημένοι κατά 1.203 εκατ. ευρώ ή 3,7% έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023. Ειδικότερα, τα έσοδα από τον ΦΠΑ αναμένεται να ανέλθουν στο ποσό των 23.123 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 925 εκατ. ευρώ από τον στόχο και τα έσοδα από τους ΕΦΚ εκτιμώνται στο ποσό των 7.108 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 9 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου.

Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται κυρίως οι δασμοί και τα λοιπά τέλη που επιβάλλονται στις εισαγωγές από κράτη μη μέλη της ΕΕ με βάση το κοινό τελωνειακό δασμολόγιο. Εκτιμώνται έσοδα 379 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 45 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023.

Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας

Οι τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας, που περιλαμβάνουν κυρίως τον Ενιαίο Φόρο Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ), αναμένεται να διαμορφωθούν στο ύψος των 2.540 εκατ. ευρώ, αυξημένοι κατά 159 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023. Η αύξηση αυτή οφείλεται στο ενισχυμένο, κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες περίπου, ποσοστό εισπραξιμότητας του ΕΝΦΙΑ, παρότι η βεβαίωση του συγκεκριμένου φόρου κυμάνθηκε στα ίδια περίπου επίπεδα με αυτά του οικονομικού έτους 2022.

Λοιποί φόροι επί παραγωγής

Τα κύρια έσοδα της κατηγορίας αυτής προέρχονται από το τέλος επιτηδεύματος και από τη συμμετοχή του δημοσίου στα κέρδη της ΤτΕ. Οι λοιποί φόροι παραγωγής εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 1.153 εκατ. ευρώ, αυξημένοι κατά 86 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου, κυρίως λόγω του αυξημένου μερίσματος από την ΤτΕ κατά 43 εκατ. ευρώ.

Φόρος εισοδήματος

Το ύψος του φόρου εισοδήματος (φυσικών προσώπων, νομικών προσώπων και λοιπών κατηγοριών) αναμένεται να διαμορφωθεί στα 20.961 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 3.189 εκατ. ευρώ ή 17,9% έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023. Ειδικότερα, εκτιμάται ότι τα έσοδα από τον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων θα ανέλθουν σε 12.272 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 954 εκατ. ευρώ από τον στόχο λόγω της αύξησης των μισθών και των συντάξεων και της συνακόλουθης αυξημένης παρακράτησης του φόρου, ενώ τα έσοδα από τον φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων εκτιμώνται στο ποσό των 7.120 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 2.025 εκατ. ευρώ από τον στόχο ή 39,8% και αντανakλούν τη βελτίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων των επιχειρήσεων κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος.

Φόροι κεφαλαίου

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι φόροι και τα τέλη κληρονομιών, δωρεών, γονικών και λοιπών παροχών. Εκτιμώνται έσοδα 239 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 13 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023.

Λοιποί τρέχοντες φόροι

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει κυρίως τα τέλη κυκλοφορίας οχημάτων και τα διάφορα μη ταξινομημένα φορολογικά έσοδα. Τα έσοδα από τους λοιπούς τρέχοντες φόρους αναμένεται να ανέλθουν στο ποσό των 2.345 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 30 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου.

Κοινωνικές εισφορές

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει κυρίως τις εισφορές των εργαζομένων για παροχές υγείας από το δημόσιο. Εκτιμώνται έσοδα 56 εκατ. ευρώ, χωρίς ιδιαίτερη απόκλιση από τον στόχο.

Μεταβιβάσεις

Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται κυρίως τα έσοδα από:

- το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) που αναμένεται να ανέλθουν, προσαρμοσμένα κατά ESA, σε 3.088 εκατ. ευρώ καθώς και από μέρος του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ, ύψους 30 εκατ. ευρώ και
- το ΤΑΑ, προσαρμοσμένα κατά ESA (δαπάνες μείον έσοδα), ύψους 1.902 εκατ. ευρώ.

Το σύνολο των εσόδων από μεταβιβάσεις αναμένεται να ανέλθει στα 5.456 εκατ. ευρώ, μειωμένο κατά 1.516 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023.

Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει κυρίως τα έσοδα από παράβολα, μισθώματα κτηρίων και υποδομών καθώς και από προμήθειες, λόγω παροχής εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου (ΕΔ). Οι πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών αναμένεται να διαμορφωθούν στο ύψος των 824 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 14 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023.

Λοιπά τρέχοντα έσοδα

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει διάφορες κατηγορίες εσόδων, με κυριότερες τα μερίσματα από τη συμμετοχή του δημοσίου στο μετοχικό κεφάλαιο διαφόρων εταιρειών, τους τόκους από ομόλογα που κατέχει το ΕΔ, τις διάφορες κατηγορίες προστίμων και προσαυξήσεων, το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ, το οποίο προέρχεται κυρίως από επιστροφές ποσών από Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) για εκτέλεση έργων επενδύσεων, καθώς και τις επιστροφές ιδίων πόρων από την ΕΕ. Τα λοιπά τρέχοντα έσοδα αναμένεται να διαμορφωθούν στα

4.221 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 609 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023, κυρίως λόγω των αυξημένων εσόδων από:

- τόκους καταθέσεων του δημοσίου κατά 508 εκατ. ευρώ,
- μερίσματα φορέων του δημοσίου κατά 195 εκατ. ευρώ,
- επιστροφές ιδίων πόρων ΕΕ κατά 149 εκατ. ευρώ και
- επιστροφές λοιπών δαπανών κατά 170 εκατ. ευρώ.

Αντιθέτως, μειωμένα ήταν τα προσαρμοσμένα κατά ESA έσοδα του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ κατά 534 εκατ. ευρώ.

Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων

Η κατηγορία αυτή αφορά σε έσοδα από την αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας του ΕΔ, μέσω της διαδικασίας αποκρατικοποιήσεων από το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ). Εκτιμώνται έσοδα ύψους 10 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 14 εκατ. ευρώ από τον στόχο του προϋπολογισμού 2023.

Επιστροφές φόρων

Οι επιστροφές αχρεωστήτως εισπραχθέντων εσόδων εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 6.707 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 597 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού 2023, κυρίως λόγω των αυξημένων επιστροφών του ΦΠΑ κατά 414 εκατ. ευρώ.

Πληροφοριακά στοιχεία

Έσοδα Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

Τα έσοδα του ΠΔΕ περιλαμβάνονται στις κατηγορίες «Μεταβιβάσεις» και «Λοιπά τρέχοντα έσοδα». Ειδικότερα, τα προσαρμοσμένα κατά ESA έσοδα ΠΔΕ αναμένεται να ανέλθουν στο ποσό των 4.058 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 508 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου προϋπολογισμού 2023.

Έσοδα Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Τα έσοδα του ΤΑΑ περιλαμβάνονται στην κατηγορία «Μεταβιβάσεις» και αναμένεται να ανέλθουν, προσαρμοσμένα κατά ESA, στο ποσό των 1.902 εκατ. ευρώ.

Δαπάνες - Ανάλυση σε δημοσιονομική βάση

Οι συνολικές δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού για το έτος 2023 εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 72.710 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 2.765 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο του προϋπολογισμού. Η αύξηση αυτή, όπως προκύπτει από την ανάλυση των δαπανών κατά μείζονα κατηγορία, οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των δαπανών για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης και της συνεπακόλουθης ανόδου των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών καθώς και στις αυξημένες δαπάνες για την υγεία και τις εκλογικές διαδικασίες (διενέργεια δεύτερων βουλευτικών εκλογών). Επίσης, οφείλεται και στις επείγουσες και έκτακτες ανάγκες, οι οποίες προέκυψαν λόγω των καταστροφικών πυρκαγιών, που εκδηλώθηκαν σε αρκετές περιοχές της χώρας και ιδίως στις περιοχές Έβρου και Ρόδου καθώς και λόγω των ακραίων καιρικών φαινομένων που έπληξαν ιδίως την Περιφέρεια Θεσσαλίας τον μήνα Σεπτέμβριο 2023. Η διάθεση των απαραίτητων επιπλέον κονδυλίων υλοποιήθηκε με την ψήφιση δύο συμπληρωματικών προϋπολογισμών, ύψους 700 εκατ. ευρώ (άρθρο 50 του ν.5045/2023, Α' 136) και 600 εκατ. ευρώ (άρθρο 36 του ν.5053/2023, Α' 158). Στην αυξημένη εκτίμηση των δαπανών έναντι του προϋπολογισμού 2023 συνέβαλαν, επίσης, η

αναθεώρηση του ύψους των φυσικών παραλαβών των οπλικών συστημάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας καθώς και η αυξημένη εκτίμηση για την αποπληρωμή των τόκων του δημόσιου χρέους.

Παροχές σε εργαζόμενους

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι τακτικές αποδοχές, οι πρόσθετες αποδοχές, οι παροχές σε είδος, οι παροχές κληρωτών και οι αντίστοιχες εργοδοτικές εισφορές αιρετών, οργάνων διοίκησης, τακτικών υπαλλήλων καθώς και των υπαλλήλων με σχέση εργασίας ορισμένου χρόνου.

Για το 2023 οι δαπάνες της ανωτέρω κατηγορίας εκτιμάται ότι θα ανέλθουν σε 14.158 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 402 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού.

Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην εκτιμώμενη δαπάνη για την καταβολή αναδρομικών αποδοχών έτους 2022 τόσο στους ιατρούς του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ) όσο και στα μέλη Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) λόγω της αναμόρφωσης του ειδικού μισθολογίου των ιατρών του ΕΣΥ και της αναπροσαρμογής του μισθολογίου των μελών ΔΕΠ, αντίστοιχα, καθώς και στην αναμόρφωση του πλαισίου χορήγησης του επιδόματος επικίνδυνης και ανθυγιεινής εργασίας.

Κοινωνικές Παροχές

Οι δαπάνες της κατηγορίας αυτής περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, το επίδομα θέρμανσης, τις συντάξεις που καταβάλλονται απευθείας από το κράτος (άρθρο 4 παρ.3 του ν.4387/2016, Α' 85) καθώς και τις λοιπές παροχές κοινωνικής πρόνοιας σε είδος και σε χρήμα και εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 403 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 5 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού.

Μεταβιβάσεις

Οι μεταβιβαστικές πληρωμές περιλαμβάνουν επιχορηγήσεις και αποδόσεις σε υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης, όπως ΟΤΑ και ΟΚΑ, νοσοκομεία, δομές Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (ΠΦΥ) καθώς και σε λοιπούς φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης, σε οργανισμούς του εξωτερικού και στην ΕΕ. Επίσης, περιλαμβάνονται οι επιχορηγήσεις για επενδύσεις, οι καταπτώσεις εγγυήσεων, οι αναλήψεις χρεών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης καθώς και οι αποζημιώσεις λόγω δικαστικών αποφάσεων.

Οι συνολικές μεταβιβαστικές πληρωμές εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 33.250 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 1.631 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού, κυρίως λόγω της χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης από τον κρατικό προϋπολογισμό, με σκοπό την κάλυψη μέρους του αυξημένου κόστους των νοικοκυριών (market pass) για όλη την επικράτεια έως το τέλος Οκτωβρίου και λόγω της επέκτασης του μέτρου αυτού έως το τέλος του έτους για τις πληγείσες από τις φυσικές καταστροφές περιοχές. Το συνολικό κόστος της παρέμβασης εκτιμάται σε 789 εκατ. ευρώ.

Επίσης, η αύξηση των μεταβιβαστικών πληρωμών οφείλεται στην απόδοση υπερκερδών παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας για την περίοδο από την 1η Οκτωβρίου 2021 έως την 30η Ιουνίου 2022, ύψους 367 εκατ. ευρώ, στο Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης (ΤΕΜ)⁵.

Τέλος, αυξημένες είναι και οι εκτιμήσεις για μεταβιβάσεις σε λοιπά νομικά πρόσωπα, εποπτείας των Υπουργείων Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και Υγείας, με αύξηση κατά 115 εκατ. ευρώ και κατά 113 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα.

⁵ Άρθρο 37 του ν.4936/2022 (Α' 105) και άρθρο 3 παρ.3 της ΚΥΑ ΥΠΕΝ/ΔΗΕ/87027/2890/30.08.2022 (Β' 4658).

Αγορές αγαθών και υπηρεσιών

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται δαπάνες καταναλωτικού χαρακτήρα. Οι σχετικές δαπάνες για το έτος 2023 εκτιμάται ότι θα ανέλθουν στα 2.153 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 722 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού, κυρίως λόγω:

- της ενίσχυσης των λειτουργικών δαπανών των υπουργείων μέσω πιστώσεων του αποθεματικού (άρθρο 59 παρ.1 του ν.4270/2014, Α' 143), ύψους 214 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων ποσό ύψους 127 εκατ. ευρώ αφορά στην προμήθεια υγειονομικού υλικού, ενώ καλύφθηκαν και έκτακτες δαπάνες για επιπλέον μέσα αεροπυρόσβεσης και προμήθειας καυσίμων,
- της ενίσχυσης των λειτουργικών δαπανών των υπουργείων μέσω πιστώσεων του ειδικού αποθεματικού (άρθρο 59 παρ.8 του ν.4270/2014), ύψους 109 εκατ. ευρώ και
- των επιπλέον δαπανών των φορέων της Κεντρικής Διοίκησης για ηλεκτρική ενέργεια και καύσιμα, ύψους 132 εκατ. ευρώ, οι οποίες καλύπτονται από τις πιστώσεις του πρώτου συμπληρωματικού προϋπολογισμού (άρθρο 50 του ν.5045/2023).

Επιδοτήσεις

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται, κυρίως, οι επιδοτήσεις προς τα Ελληνικά Ταχυδρομεία (ΕΛΤΑ) για την καθολική ταχυδρομική υπηρεσία και προς την ΤΡΑΙΝΟΣΕ ΑΕ. Η εκτιμώμενη δαπάνη για αυτή την κατηγορία ανέρχεται σε 180 εκατ. ευρώ, αυξημένη κατά 100 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού, λόγω της επιδότησης πετρελαίου θέρμανσης επί της αντλίας τους πρώτους μήνες του έτους.

Τόκοι (σε ακαθάριστη βάση)

Η εκτίμηση για τις δαπάνες τόκων σε ακαθάριστη δημοσιονομική βάση ανέρχεται σε 8.650 εκατ. ευρώ, αυξημένη κατά 1.650 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο του προϋπολογισμού, συνδεδεμένη με την αύξηση των επιτοκίων.

Λοιπές δαπάνες

Οι λοιπές δαπάνες περιλαμβάνουν κυρίως τη δαπάνη για τις επιστροφές στην ΕΕ από ανεκτέλεστα προγράμματα καθώς και τη δαπάνη για τα πρόστιμα προς την ΕΕ. Η εκτιμώμενη δαπάνη ανέρχεται σε 96 εκατ. ευρώ, αυξημένη κατά 15 εκατ. ευρώ από τον στόχο του προϋπολογισμού. Η αύξηση προέρχεται κυρίως από την καταβολή προστίμων προς την ΕΕ λόγω μη συμμόρφωσης με τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς για τη διαχείριση αστικών λυμάτων και αποβλήτων. Αντίρροπα κινήθηκε η εκτίμηση για τη δαπάνη για τις επιστροφές στην ΕΕ από ανεκτέλεστα προγράμματα ύψους 40 εκατ. ευρώ, μέρος της οποίας μετακυλήθηκε ως πρόβλεψη το 2024.

Πιστώσεις υπό κατανομή

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται κυρίως οι δαπάνες του ΠΔΕ, του ΤΑΑ, το αποθεματικό των παρ.1 και 8 του άρθρου 59 του ν.4270/2014 και οι υπό κατανομή πιστώσεις που προέρχονται από τους δύο συμπληρωματικούς προϋπολογισμούς για τις πρόσθετες εκλογικές διαδικασίες, την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης και των έκτακτων αναγκών στον τομέα της υγείας καθώς και για την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών. Το συνολικό ποσό για την κατηγορία αυτή εκτιμάται σε 13.130 εκατ. ευρώ. Τα κυριότερα ποσά που περιλαμβάνονται στην κατηγορία αυτή είναι τα ακόλουθα:

- το όριο δαπανών του ΠΔΕ ύψους 8.750 εκατ. ευρώ, στο οποίο περιλαμβάνεται και η αύξηση 450 εκατ. ευρώ από την ψήφιση του προαναφερθέντος δεύτερου συμπληρωματικού προϋπολογισμού για την αντιμετώπιση των πρόσφατων φυσικών καταστροφών,

- το όριο δαπανών του ΤΑΑ, ύψους 2.070 εκατ. ευρώ,
- οι πιστώσεις για νέες προσλήψεις προσωπικού, του οποίου η μισθοδοσία καλύπτεται από τον τακτικό προϋπολογισμό και λοιπές μισθολογικές δαπάνες, συνολικού ύψους 85 εκατ. ευρώ,
- οι πιστώσεις του τακτικού προϋπολογισμού από τον πρώτο και τον δεύτερο συμπληρωματικό προϋπολογισμό, προς κατανομή σε άλλες κατηγορίες δαπανών,
- πιστώσεις ύψους 472 εκατ. ευρώ που προέρχονται από την έκτακτη Προσωρινή Συνεισφορά Αλληλεγγύης, η οποία επιβλήθηκε σε εταιρείες με οικονομικές δραστηριότητες στους τομείς της εξόρυξης λιθάνθρακα και λιγνίτη, της άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, της παραγωγής προϊόντων οπτανθρακοποίησης και διύλισης πετρελαίου. Σημειώνεται ότι η συνολική βεβαίωση από την Προσωρινή Συνεισφορά Αλληλεγγύης ανέρχεται σε 630 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 472 εκατ. ευρώ εισπράττονται εντός του 2023 (από τον Ιούλιο σε οκτώ μηνιαίες δόσεις) και 158 εκατ. ευρώ το 2024. Το σύνολο των εσόδων προσμετράται σε δημοσιονομικούς όρους στο έτος 2023 και
- πιστώσεις για την οικονομική ενίσχυση περίπου 200.000 νέων ηλικίας 18 και 19 ετών (youth pass). Η συνολική ετήσια δαπάνη εκτιμάται ότι θα ανέλθει στα 30 εκατ. ευρώ. Η υλοποίηση του προγράμματος εκτελείται μέσω της Κοινωνίας της Πληροφορίας ΜΑΕ, η οποία επιχορηγείται για τον σκοπό αυτό.

Τέλος, τονίζεται ότι οι πιστώσεις από το αποθεματικό των παρ.1 και 8 του άρθρου 59 του ν.4270/2014 ανακατανέμονται κατά τη διάρκεια του έτους προς ενίσχυση άλλων κατηγοριών δαπανών. Μέχρι την 31η Ιουλίου 2023 είχαν διατεθεί 966 εκατ. ευρώ, προκειμένου να αντιμετωπισθούν δαπάνες κυρίως για την:

- εκτέλεση τελεσίδικων και αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων,
- αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και ενίσχυση των πληγέντων (αφορά και σε πληρωμές για φυσικές καταστροφές προηγούμενων ετών),
- κάλυψη δαπανών αεροπυρόσβεσης,
- προμήθεια υγειονομικού υλικού και
- κάλυψη πρόσθετων έκτακτων ενεργειακών δαπανών των φορέων της Κεντρικής Διοίκησης.

Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι αγορές πάγιου εξοπλισμού των φορέων της Κεντρικής Διοίκησης και οι φυσικές παραλαβές οπλικών συστημάτων. Οι συνολικές δαπάνες εκτιμώνται σε 689 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 460 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο του προϋπολογισμού. Η μεταβολή οφείλεται κυρίως στην αύξηση των φυσικών παραλαβών των οπλικών συστημάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και στην επέκταση του φράκτη στην περιοχή του Έβρου.

Δαπάνες Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Ο Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων έτους 2023 προέβλεπε όριο δαπανών συνολικού ύψους 8.300 εκατ. ευρώ, το οποίο επιμεριζόταν σε 6.800 εκατ. ευρώ για συγχρηματοδοτούμενα έργα και 1.500 εκατ. ευρώ για έργα χρηματοδοτούμενα αμιγώς από εθνικούς πόρους. Επίσης, προέβλεπε 3.662 εκατ. ευρώ για έργα χρηματοδοτούμενα από το ΤΑΑ. Τον Σεπτέμβριο του 2023 με την ψήφιση συμπληρωματικού προϋπολογισμού το όριο δαπανών στο εθνικό σκέλος αυξήθηκε κατά 450 εκατ. ευρώ, οπότε τελικά διαμορφώθηκε στα 1.950 εκατ. ευρώ. Στόχος της ως άνω αύξησης είναι η χρηματοδότηση μέτρων τα οποία περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, αποζημιώσεις, οικονομικές ενισχύσεις και επιδοτήσεις για την ανακούφιση των πληγέντων (επιχειρήσεων, φυσικών ή νομικών

προσώπων) από τις φυσικές καταστροφές και την αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από τις φυσικές καταστροφές.

Εκτός της προαναφερόμενης στήριξης τομέων της οικονομίας λόγω επείγουσών αναγκών, το ΠΔΕ στοχεύει στην υλοποίηση αναπτυξιακών έργων που συγχρηματοδοτούνται από την ΕΕ, όπως και στη χρηματοδότηση μεγάλων έργων υποδομών, δράσεων που ενισχύουν την απασχόληση, την εκπαίδευση, την κατάρτιση, την πολιτική προστασία και τη διοικητική μεταρρύθμιση του κράτους.

Επίσης, στο πλαίσιο εκτέλεσης του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0», υλοποιούνται μεταρρυθμίσεις που εντάσσονται στους τέσσερις βασικούς πυλώνες του σχεδίου και επιπλέον χρηματοδοτούνται ιδιωτικές επενδύσεις από πόρους των δανείων του ΤΑΑ. Στόχος του προγράμματος είναι η επίτευξη θεμελιωδών οικονομικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, που θα επηρεάσουν όχι μόνο την οικονομική δραστηριότητα, αλλά και τις τεχνολογίες, τις νοοτροπίες και τους θεσμούς.

2.1.2. Λοιποί υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης

Νομικά Πρόσωπα

Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα των νομικών προσώπων για το έτος 2023 αναμένεται να διαμορφωθεί στα 2.058 εκατ. ευρώ, χαμηλότερο κατά 146 εκατ. ευρώ σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού οικονομικού έτους 2023, ως απόρροια πολλών αντίρροπων επιμέρους παραγόντων, που συνδέονται κυρίως τόσο με επενδυτικές δαπάνες όσο και με αυξήσεις τιμών αγαθών και υπηρεσιών, συνεπεία των πληθωριστικών πιέσεων.

Νοσοκομεία και Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας (ΠΦΥ)

Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα των νοσοκομείων και της ΠΦΥ εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε έλλειμμα ύψους 186 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας επιδείνωση σε σχέση με τον στόχο του προϋπολογισμού κατά 195 εκατ. ευρώ.

Τα έσοδα εκτιμάται ότι θα είναι αυξημένα κατά 72 εκατ. ευρώ, καθώς η αύξηση των μεταβιβάσεων κατά 153 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο αντισταθμίζεται από τη μείωση των λοιπών εσόδων κατά 81 εκατ. ευρώ.

Συνεπώς, η εκτιμώμενη επιδείνωση του δημοσιονομικού αποτελέσματος οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αναμενόμενη αύξηση των εξόδων κατά 268 εκατ. ευρώ, η οποία αποδίδεται:

- στην αύξηση της δαπάνης μισθοδοσίας του επικουρικού προσωπικού που προσλήφθηκε για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης μετά την παράταση των σχετικών συμβάσεων μέχρι το τέλος του 2023 και
- στην αύξηση των δαπανών για αγορά αγαθών και υπηρεσιών, η οποία αποτυπώνει τόσο το αυξημένο επίπεδο των τιμών όσο και την επάνοδο των νοσοκομείων στη δραστηριότητα της προ πανδημίας περιόδου, καθώς παρατηρείται αύξηση του αριθμού των ασθενών που απευθύνονται στο δημόσιο σύστημα υγείας σε σχέση με τα έτη της πανδημίας (αύξηση τακτικών χειρουργείων, νοσηλείων κ.ο.κ.).

Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)

Το 2023 το ισοζύγιο των ΟΤΑ, κατά ESA, εκτιμάται να διαμορφωθεί σε έλλειμμα 318 εκατ. ευρώ, έναντι πρόβλεψης ελλείμματος 148 εκατ. ευρώ στον προϋπολογισμό του ίδιου έτους. Η εκτιμώμενη επιδείνωση του δημοσιονομικού αποτελέσματος κατά 170 εκατ. ευρώ οφείλεται κυρίως στην αύξηση

των επενδυτικών δαπανών και στην επίδραση του πληθωρισμού, η οποία αντισταθμίζεται εν μέρει από τις αυξημένες τρέχουσες και λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις κατά 571 εκατ. ευρώ (μεταβιβάσεις από τον τακτικό προϋπολογισμό, το ΕΣΠΑ και το ΤΑΑ).

Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)

Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα του υποτομέα των ΟΚΑ για το 2023 εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει απόκλιση κατά 121 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο του προϋπολογισμού και αναμένεται να διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 1.158 εκατ. ευρώ.

Τα συνολικά έσοδα εκτιμάται ότι θα είναι βελτιωμένα κατά 1.797 εκατ. ευρώ, αντικατοπτρίζοντας κυρίως την εκτιμώμενη αύξηση των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές κατά 1.158 εκατ. ευρώ καθώς και την αύξηση των τρεχουσών και λοιπών κεφαλαιακών μεταβιβάσεων κατά 542 εκατ. ευρώ.

Ειδικότερα, η αναθεωρημένη εκτίμηση για το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών οφείλεται κατά κύριο λόγο:

α) στη βελτίωση των μακροοικονομικών μεγεθών και ειδικότερα, στην αύξηση της απασχόλησης και των αμοιβών, ως αποτέλεσμα του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις, καθώς και στην επίδραση της αύξησης του κατώτατου μισθού εντός του 2023 (από 1.4.2023),

β) στα αυξημένα έσοδα από ρυθμίσεις οφειλών και

γ) στις βελτιωμένες, σε σχέση με τις προβλέψεις, εισπράξεις εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές έτους 2022, οι οποίες αποτελούν τη βάση υπολογισμού του ύψους των εισφορών για το έτος 2023.

Επιπλέον, η αναμενόμενη αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) συνεπάγεται παράλληλα και αύξηση των εσόδων από κοινωνικούς πόρους του άρθρου 42 του ν.3863/2010 (Α' 115).

Σημειώνεται επίσης ότι στα έσοδα από τρέχουσες και λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις περιλαμβάνονται και μεταβιβάσεις συνολικού ύψους 554 εκατ. ευρώ προς τη ΔΥΠΑ και τον Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ) από το ΤΑΑ έτους 2022, για την υλοποίηση έργων που εκτιμάται ότι θα ολοκληρωθούν εντός του τρέχοντος έτους. Ενδεικτικά αναφέρονται η υλοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων απασχόλησης από τη ΔΥΠΑ, η μεταρρύθμιση του Μηχανισμού Αυτόματων Επιστροφών (clawback) και ο συμψηφισμός του με δαπάνες έρευνας και τεχνολογίας (R&D), η διενέργεια προληπτικών εξετάσεων για διάφορες μορφές καρκίνου, ο ψηφιακός μετασχηματισμός του ΕΟΠΥΥ κ.ο.κ.

Αντίστοιχα, οι δαπάνες εκτιμάται ότι θα αυξηθούν κατά 1.918 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του προϋπολογισμού. Η ανωτέρω μεταβολή οφείλεται κυρίως:

- στην αύξηση των κοινωνικών παροχών, γεγονός που αποδίδεται κατά κύριο λόγο στην αυξημένη κατά 319 εκατ. ευρώ δαπάνη για καταβολή κύριων και επικουρικών συντάξεων ως αποτέλεσμα της επιτάχυνσης του ρυθμού εκκαθάρισης εκκρεμών αιτήσεων συνταξιοδότησης, στη συνεπακόλουθη αυξημένη δαπάνη για καταβολή εφάπαξ με στόχο τη μείωση των απλήρωτων υποχρεώσεων και στις έκτακτες οικονομικές ενισχύσεις σε συνταξιούχους των οποίων οι συντάξεις δεν αναπροσαρμόστηκαν με βάση το άρθρο 14 παρ.4 του ν.4387/2016,
- στην αύξηση των κοινωνικών παροχών σε είδος (φαρμακευτική δαπάνη, δαπάνη παροχών υγείας) του ΕΟΠΥΥ, στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης προσπάθειας για κάλυψη της αυξημένης ζήτησης για υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, στις οποίες περιλαμβάνονται και τα έργα που υλοποιούνται από τους πόρους του ΤΑΑ και σε αφορούν δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης και

- στα στοχευμένα προγράμματα απασχόλησης που υλοποιούνται από τη ΔΥΠΑ με τη χρηματοδότηση του ΤΑΑ.

2.1.3. Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης προς τρίτους

Οι συνολικές ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης παρουσιάζουν κατά τους τρεις πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους αυξητική τάση, ωστόσο αποκλιμακώνονται τους επόμενους μήνες, με αποτέλεσμα τον Ιούλιο 2023 να διαμορφωθούν στο ύψος των 2.099 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις παρουσιάζουν έντονη εποχικότητα και ιστορικά εμφανίζονται σημαντικά μειωμένες κατά τη λήξη κάθε οικονομικού έτους. Οι ανωτέρω οφειλές περιλαμβάνουν ποσά clawback και rebate εκτιμώμενου ύψους 950 εκατ. ευρώ που ακόμα δεν έχουν συμψηφιστεί. Συνεπώς, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές εξαιρουμένων των ανωτέρω υπό συμψηφισμό ποσών, ανέρχονται σε 1.149 εκατ. ευρώ.

Η εξέλιξη των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης (ΦΓΚ) έχει ως εξής:

- Για τους φορείς της Κεντρικής Διοίκησης (κράτος) το ύψος των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων τον μήνα Ιούλιο 2023 ανέρχεται στο ποσό των 97 εκατ. ευρώ.
- Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των ΟΤΑ ανέρχονται τον μήνα Ιούλιο του τρέχοντος έτους στο ποσό των 157 εκατ. ευρώ.
- Όσον αφορά στους ΟΚΑ⁶, το ύψος των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων για τον μήνα Ιούλιο 2023 διαμορφώνεται στο ποσό των 521 εκατ. ευρώ, ενώ για τον αντίστοιχο μήνα του 2022 το ύψος τους ανήλθε στο ποσό των 385 εκατ. ευρώ, γεγονός που οφείλεται στην αύξηση κατά 136 εκατ. ευρώ των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του κλάδου εφάπαξ παροχών του e-ΕΦΚΑ (πρώην Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών - ΕΤΕΑΕΠ), κατόπιν της επιτάχυνσης εκκαθάρισης των κυρίων συντάξεων. Ωστόσο, οι εν λόγω ληξιπρόθεσμες οφειλές έχουν μειωθεί κατά 140 εκατ. ευρώ εντός των τελευταίων πέντε μηνών, καθώς προχωρά το πρόγραμμα εκκαθάρισης των εφάπαξ.
- Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των νοσοκομείων υπολογίζονται, συμπεριλαμβανομένων των ποσών clawback και rebate, στο ποσό των 1.114 εκατ. ευρώ για τον Ιούλιο 2023, ενώ το αντίστοιχο ποσό για τον Ιούλιο 2022 ανερχόταν σε 1.032 εκατ. ευρώ. Οι καθαρές ληξιπρόθεσμες οφειλές, εξαιρουμένων των υπό συμψηφισμό ποσών, ανέρχονται σε 164 εκατ. ευρώ. Τονίζεται ότι εξακολουθεί η εντός του έτους τμηματική καταβολή της ετήσιας επιχορήγησής τους από το Υπουργείο Υγείας, προς διευκόλυνση της ταμειακής τους ρευστότητας και για την εν γένει εύρυθμη λειτουργία τους, κατ' εφαρμογή του άρθρου 85 του ν.4843/2021 (Α' 193).
- Ως προς τα λοιπά νομικά πρόσωπα, το ύψος των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων για τον μήνα Ιούλιο 2023 ανέρχεται στο ποσό των 210 εκατ. ευρώ, ενώ για τον αντίστοιχο μήνα του 2022 το ύψος τους ανήλθε στο ποσό των 156 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις:

⁶ Πέραν των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων και βάσει στοιχείων που συλλέγονται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, οι οφειλές από εκκρεμείς αιτήσεις συνταξιοδότησης κατά τον μήνα Ιούλιο 2023 εκτιμώνται σε 97 εκατ. ευρώ.

(α) των συγκοινωνιακών φορέων ανέρχονται στο ποσό των 65 εκατ. ευρώ, αυξημένες σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2022 κατά 17 εκατ. ευρώ και

(β) των εταιρειών «Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα ΑΒΕΕ» (ΕΑΣ) και «Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία ΑΕ» (ΕΑΒ), οι οποίες αποτελούν αμυντικές βιομηχανίες που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, διαμορφώνονται τον μήνα Ιούλιο 2023 στο ποσό των 21 εκατ. ευρώ, ομοίως αυξημένες σε σχέση με το αντίστοιχο ποσό του Ιουλίου 2022 κατά 10 εκατ. ευρώ.

Με γνώμονα τη διασφάλιση της ταμειακής ρευστότητας των ΦΓΚ εξακολουθεί να ισχύει η καταβολή μέχρι την 20η Ιανουαρίου κάθε έτους, έως και του ενός τετάρτου (1/4) της προβλεπόμενης ετήσιας επιχορήγησης ή χρηματοδότησης από φορείς της Κεντρικής Διοίκησης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 84 του ν.4843/2021.

Η εξέλιξη των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων της Γενικής Κυβέρνησης και των εκκρεμών επιστροφών φόρων απεικονίζεται στους παρακάτω πίνακες (Πίνακας 2.2. και Πίνακας 2.3.).

**Πίνακας 2.2.: Εξέλιξη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων Γενικής Κυβέρνησης
Δεκέμβριος 2021 - Ιούλιος 2023 (σε εκατ. ευρώ)**

Φορέας Γενικής Κυβέρνησης	Δεκ. 2021	Ιούλ. 2022	Δεκ. 2022	Ιαν. 2023	Φεβ. 2023	Μάρτ. 2023	Απρ. 2023	Μάιος 2023	Ιούν. 2023	Ιούλ. 2023
Κράτος	38	84	59	55	86	121	116	101	81	97
ΟΤΑ	82	124	93	97	121	174	184	173	158	157
ΟΚΑ*	431	385	505	681	718	703	637	576	552	521
Νοσοκομεία*	606	1.032	907	1.075	1.215	1.339	1.305	1.258	1.273	1.114
Λοιπά Νομικά Πρόσωπα	145	156	148	149	156	169	174	173	189	210
Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης	1.302	1.781	1.712	2.057	2.296	2.506	2.416	2.281	2.253	2.099

* Στις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των νοσοκομείων και του ΕΟΠΥΥ (υποτομέας ΟΚΑ) περιλαμβάνονται και ποσά clawback και rebate που δεν έχουν συμψηφιστεί.

**Πίνακας 2.3.: Εξέλιξη εκκρεμών επιστροφών φόρων Δεκέμβριος 2021 - Ιούλιος 2023
(σε εκατ. ευρώ)**

	Δεκ. 2021	Ιούλ. 2022	Δεκ. 2022	Ιαν. 2023	Φεβ. 2023	Μάρτ. 2023	Απρ. 2023	Μάιος 2023	Ιούν. 2023	Ιούλ. 2023
Εκκρεμείς επιστροφές φόρων	552	697	658	551	740	498	417	581	463	494
Εκκρεμείς επιστροφές φόρων άνω των 90 ημερών (ληξιπρόθεσμες επιστροφές) από την ημερομηνία έκδοσης του ΑΦΕΚ	336	291	403	359	393	309	249	316	201	256
α) εκ των οποίων ποσό που δε μπορεί να αποπληρωθεί λόγω εξωγενών παραγόντων (μη ανταπόκριση δικαιούχου ή μη προσκόμιση δικαιολογητικών)	293	266	324	306	344	268	224	296	167	237
β) λοιπές εκκρεμείς επιστροφές φόρων άνω των 90 ημερών (ληξιπρόθεσμες επιστροφές)	43	25	79	53	48	41	25	20	34	19
Εκκρεμείς επιστροφές φόρων κάτω των 90 ημερών (μη ληξιπρόθεσμες επιστροφές) από την ημερομηνία έκδοσης του ΑΦΕΚ	215	407	255	192	347	189	168	265	262	239

2.2. Προβλέψεις 2024

Ο σχεδιασμός για το έτος 2024 στρέφεται στην εισαγωγή σημαντικών μεταρρυθμίσεων που θα οδηγήσουν στην περαιτέρω ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, διασφαλίζοντας παράλληλα την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων. Οι μεταρρυθμίσεις έχουν ως βασικούς στόχους την αύξηση των εισοδημάτων των απασχολούμενων/συνταξιούχων, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική λόγω των αναπόφευκτων ανατιμήσεων ως συνέπεια της ενεργειακής κρίσης, την ενίσχυση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων καθώς και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής, προκειμένου να κατανεμηθούν ορθότερα τα φορολογικά βάρη στους πολίτες/επιχειρήσεις και να διασφαλιστεί επιπλέον δημοσιονομικός χώρος για την εφαρμογή τυχόν νέων παρεμβάσεων για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του κοινωνικού συνόλου.

Οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν σε σχέση με την ενίσχυση των εισοδημάτων περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

- την αύξηση, για πρώτη φορά μετά την πάροδο πολλών ετών, των μισθών και των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων από τον Ιανουάριο του 2024,
- την άρση του παγώματος των τριετιών στους μισθωτούς,
- την αύξηση του αφορολόγητου κατά 1.000 ευρώ για οικογένειες με παιδιά,
- την αύξηση κατά 8% του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος,
- τη νέα αύξηση των συντάξεων με βάση τον μέσο όρο της αύξησης του ΑΕΠ και του πληθωρισμού καθώς και
- την κατάργηση της μείωσης των συντάξεων κατά 30% όσων συνταξιούχων εργάζονται και η αντικατάστασή της με εισφορά 10% επί των αμοιβών από την εργασία,

ενώ για τον στόχο της αποτελεσματικότερης αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής θα υλοποιηθούν ποικίλες δράσεις, που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

- την ολοκλήρωση της διασύνδεσης των ταμειακών μηχανών με τα POS,
- την καθολική εφαρμογή των ηλεκτρονικών βιβλίων (myData),
- την επέκταση της υποχρέωσης κατοχής συστήματος ηλεκτρονικών πληρωμών (EFT/POS) στους λοιπούς κλάδους της λιανικής αγοράς,
- την πληρωμή των προνοιακών επιδομάτων μέσω πιστωτικών καρτών και
- την υποχρέωση αγοραπωλησίας ακινήτων μόνο με τραπεζικά μέσα πληρωμής και την αύξηση του προστίμου για αγορές με μετρητά άνω των 500 ευρώ.

Επιπλέον, περιλαμβάνονται στοχευμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την ενεργειακή κρίση και για την αντιμετώπιση των υποχρεώσεων εξαιτίας των φυσικών καταστροφών (πυρκαγιές, πλημμύρες) που έλαβαν χώρα το 2023, με τη λήψη άμεσων μέτρων για την αποκατάσταση της περιουσίας των πληγέντων και των υποδομών. Επίσης, επειδή η κλιματική κρίση συντελεί στη συχνότερη εμφάνιση ακραίων καιρικών φαινομένων, η εφαρμογή μόνιμων μέτρων για τη θωράκιση της χώρας απέναντι σε αντίστοιχα φαινόμενα αποτελεί βασική προτεραιότητα.

Οι συνολικές παρεμβάσεις αποτυπώνονται αναλυτικά στην ενότητα 2.3.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις για το έτος 2024, το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης σε δημοσιονομική βάση προβλέπεται να διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 5.048 εκατ. ευρώ ή 2,1% του ΑΕΠ. Σημειώνεται ότι το έτος 2024 χαρακτηρίζεται από την άρση της ενεργοποίησης της γενικής ρήτρας διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ).

2.2.1. Κρατικός Προϋπολογισμός

Έσοδα - Ανάλυση σε δημοσιονομική βάση

Τα καθαρά έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού, σε δημοσιονομική βάση, μετά την αφαίρεση των επιστροφών φόρων, προβλέπεται να διαμορφωθούν στα 68.140 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 2.955 εκατ. ευρώ ή 4,5% έναντι του 2023. Ειδικότερα:

Φόροι

Τα έσοδα από φόρους αναμένεται να ανέλθουν στο ύψος των 62.901 εκατ. ευρώ αυξημένα κατά 1.576 εκατ. ευρώ ή 2,6% έναντι του 2023, κυρίως λόγω της προβλεπόμενης μεγέθυνσης της οικονομίας, όπως αντικατοπτρίζεται στις μακροοικονομικές προβλέψεις. Πιο συγκεκριμένα:

Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών

Τα έσοδα από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών προβλέπεται να ανέλθουν στο ποσό των 35.108 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 1.401 εκατ. ευρώ ή 4,2% έναντι του 2023. Ειδικότερα:

- τα έσοδα από ΦΠΑ αναμένεται να ανέλθουν στα 24.271 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 1.147 εκατ. ευρώ έναντι του 2023 και
- οι φόροι κατανάλωσης προβλέπονται στα 7.136 εκατ. ευρώ και είναι αυξημένοι κατά 28 εκατ. ευρώ έναντι του 2023.

Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών

Από φόρους και δασμούς επί εισαγωγών προβλέπονται έσοδα 399 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 20 εκατ. ευρώ έναντι του 2023.

Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας

Τα έσοδα από τους τακτικούς φόρους ακίνητης περιουσίας αναμένεται να ανέλθουν στο ποσό των 2.487 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 53 εκατ. ευρώ έναντι του 2023, κυρίως λόγω της μείωσης του ΕΝΦΙΑ κατά 10% στους ιδιοκτήτες που θα ασφαλισουν τις κατοικίες τους για φυσικές καταστροφές.

Λοιποί φόροι επί παραγωγής

Από τους λοιπούς φόρους παραγωγής προβλέπονται έσοδα ύψους 718 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 435 εκατ. ευρώ έναντι της εκτίμησης του 2023, κυρίως λόγω της ενσωμάτωσης πρόβλεψης περί μη απόδοσης μερίσματος από την ΤΤΕ.

Φόρος εισοδήματος

Τα έσοδα από τον φόρο εισοδήματος αναμένεται να ανέλθουν στο ποσό των 21.558 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 597 εκατ. ευρώ ή 2,8% έναντι του 2023. Ειδικότερα:

- ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων προβλέπεται να διαμορφωθεί στα 13.011 εκατ. ευρώ, αυξημένος κατά 739 εκατ. ευρώ έναντι του 2023, παρά την αύξηση του αφορολόγητου ορίου κατά 1.000 ευρώ στους φορολογούμενους με ένα ή περισσότερα εξαρτώμενα τέκνα, συνδεδεμένος με την αναμενόμενη αύξηση των αμοιβών,
- ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων προβλέπεται να ανέλθει στο ποσό των 6.935 εκατ. ευρώ, μειωμένος κατά 185 εκατ. ευρώ έναντι του 2023, λόγω εξισορρόπησης των παραγόντων που επέδρασαν δημοσιονομικά στο προηγούμενο οικονομικό έτος (προσωρινή συνεισφορά αλληλεγγύης στις εταιρείες διύλισης).

Φόροι κεφαλαίου

Οι φόροι κεφαλαίου προβλέπεται να ανέλθουν σε 239 εκατ. ευρώ, στο ίδιο ύψος με αυτό του 2023.

Λοιποί τρέχοντες φόροι

Τα έσοδα από τους λοιπούς τρέχοντες φόρους προβλέπεται να ανέλθουν στο ποσό των 2.391 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 46 εκατ. ευρώ έναντι του 2023.

Κοινωνικές εισφορές

Τα έσοδα από κοινωνικές εισφορές προβλέπεται να διαμορφωθούν στα 56 εκατ. ευρώ, χωρίς να παρουσιάζουν μεταβολή έναντι του 2023.

Μεταβιβάσεις

Τα έσοδα από μεταβιβάσεις αναμένεται να ανέλθουν στα 6.890 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 1.434 εκατ. ευρώ έναντι του 2023, κυρίως λόγω των αυξημένων, προσαρμοσμένων κατά ESA, εσόδων του ΤΑΑ κατά 1.236 εκατ. ευρώ και του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους του ΠΔΕ κατά 274 εκατ. ευρώ.

Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών

Από τις πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών προβλέπονται έσοδα ύψους 987 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 163 εκατ. ευρώ έναντι 2023, κυρίως λόγω:

- του αυξημένου ποσού, κατά 63 εκατ. ευρώ, που αφορά στο ενοίκιο και στη συμμετοχή του δημοσίου στα κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων των περιφερειακών αεροδρομίων, σύμφωνα με τη σύμβαση παραχώρησης,
- του δεδουλευμένου εσόδου, ύψους 21 εκατ. ευρώ, που καταχωρίζεται στο έτος 2024, από τη σύμβαση παραχώρησης της Εγνατίας Οδού και
- του δεδουλευμένου εσόδου, ύψους 65 εκατ. ευρώ, που καταχωρίζεται στο έτος 2024, από τη σύμβαση παραχώρησης της Αττικής Οδού.

Λοιπά τρέχοντα έσοδα

Τα λοιπά τρέχοντα έσοδα προβλέπεται να διαμορφωθούν στα 3.932 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 290 εκατ. ευρώ έναντι του 2023, κυρίως λόγω μειωμένων εσόδων από:

- μερίσματα φορέων του δημοσίου κατά 233 εκατ. ευρώ,
- επιστροφές ιδίων πόρων ΕΕ κατά 149 εκατ. ευρώ,
- επιστροφές λοιπών δαπανών κατά 172 εκατ. ευρώ και
- τόκους καταθέσεων του δημοσίου κατά 90 εκατ. ευρώ.

Αντιθέτως, αυξημένα κατά 336 εκατ. ευρώ προβλέπονται τα προσαρμοσμένα κατά ESA έσοδα του ΠΔΕ λόγω της συμβολής των προκαταβολών από τα ευρωπαϊκά προγράμματα.

Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων

Προβλέπονται έσοδα 8 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 2 εκατ. ευρώ έναντι του 2023.

Επιστροφές φόρων

Οι επιστροφές αχρεωστήτως εισπραχθέντων εσόδων προβλέπεται να διαμορφωθούν στα 6.634 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 73 εκατ. ευρώ έναντι του 2023.

Πληροφοριακά στοιχεία

Έσοδα Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

Στις κατηγορίες «Μεταβιβάσεις» και «Λοιπά τρέχοντα έσοδα» περιλαμβάνονται προσαρμοσμένα κατά ESA έσοδα ΠΔΕ ύψους 4.668 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 610 εκατ. ευρώ έναντι του 2023.

Έσοδα Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Στην κατηγορία «Μεταβιβάσεις» περιλαμβάνονται έσοδα από το ΤΑΑ, προσαρμοσμένα κατά ESA, στα 3.138 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 1.236 εκατ. ευρώ έναντι του 2023.

Δαπάνες - Ανάλυση δαπανών σε δημοσιονομική βάση

Οι συνολικές δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού για το έτος 2024 προβλέπεται ότι θα διαμορφωθούν σε 74.087 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 1.377 εκατ. ευρώ σε σχέση με την αντίστοιχη εκτίμηση έτους 2023, κυρίως λόγω της επιτάχυνσης των έργων που χρηματοδοτούνται από το ΤΑΑ, του οποίου οι δαπάνες παρουσιάζουν αύξηση κατά 1.547 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2023 καθώς και των αυξημένων φυσικών παραλαβών των οπλικών συστημάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Παροχές σε εργαζόμενους

Οι δαπάνες της κατηγορίας αυτής προβλέπεται να ανέλθουν στα 14.715 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 557 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με την εκτίμηση έτους 2023. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην εφαρμογή από 01.01.2024 του αναμορφωμένου μισθολογίου των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα.

Κοινωνικές Παροχές

Οι δαπάνες της κατηγορίας αυτής προβλέπεται ότι θα ανέλθουν στα 410 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 8 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2023, κυρίως λόγω της πρόβλεψης πληρωμής αναδρομικών ποσών συντάξεων που καταβάλλονται απευθείας από το κράτος (άρθρο 4 παρ.3 του ν.4387/2016).

Μεταβιβάσεις

Οι δαπάνες για τις μεταβιβάσεις σε φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης προβλέπεται ότι θα διαμορφωθούν στα 31.944 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 1.307 εκατ. ευρώ έναντι της εκτίμησης του 2023, εξαιτίας του περιορισμού των εσόδων και των δαπανών του ΤΕΜ. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι για το 2024 προβλέπεται αυξημένη επιχορήγηση προς τα νοσοκομεία και την ΠΦΥ κατά 338 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2023. Η πρόβλεψη για τις μεταβιβάσεις σε ΟΤΑ και ΟΚΑ ανέρχεται σε 2.983 εκατ. ευρώ και 20.957 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα.

Αγορές αγαθών και υπηρεσιών

Η προβλεπόμενη δαπάνη ανέρχεται σε 1.656 εκατ. ευρώ, μειωμένη κατά 497 εκατ. ευρώ σε σχέση με την αντίστοιχη εκτίμηση 2023, κυρίως λόγω της μείωσης των δαπανών για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης.

Επιδότησεις

Η δαπάνη προβλέπεται να ανέλθει στα 81 εκατ. ευρώ, μειωμένη κατά 99 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2023, κυρίως λόγω των αυξημένων δαπανών που πραγματοποιήθηκαν το 2023 εξαιτίας της επιδότησης της τιμής του πετρελαίου θέρμανσης στην αντλία.

Τόκοι (σε ακαθάριστη βάση)

Η πρόβλεψη για τις δαπάνες τόκων σε ακαθάριστη δημοσιονομική βάση ανέρχεται σε 8.800 εκατ. ευρώ, αυξημένη κατά 150 εκατ. ευρώ σε σχέση με την εκτίμηση έτους 2023.

Λοιπές δαπάνες

Στην κατηγορία αυτή η προβλεπόμενη δαπάνη ανέρχεται σε 111 εκατ. ευρώ, 15 εκατ. ευρώ υψηλότερη από την αντίστοιχη εκτίμηση έτους 2023, κυρίως λόγω της μετακύλισης πρόβλεψης δαπάνης για τις επιστροφές στην ΕΕ από ανεκτέλεστα προγράμματα του 2023 στο 2024.

Πιστώσεις υπό κατανομή

Η πρόβλεψη για το σύνολο της κατηγορίας αυτής ανέρχεται στα 15.114 εκατ. ευρώ. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται κυρίως πιστώσεις ύψους:

- 8.500 εκατ. ευρώ για το ΠΔΕ,
- 3.617 εκατ. ευρώ για επιχορηγούμενα έργα του ΤΑΑ,
- 481 εκατ. ευρώ για δαπάνες πλήρωσης θέσεων προσωπικού και για λοιπές δαπάνες αποδοχών,
- 850 και 400 εκατ. ευρώ του αποθεματικού των παρ.1 και 8 του άρθρου 59 του ν.4270/2014 για την αντιμετώπιση απρόβλεπτων και επείγουσών δαπανών,
- 97 εκατ. ευρώ για δαπάνες εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,
- 157 εκατ. ευρώ από έσοδα προερχόμενα από την έκτακτη Προσωρινή Συνεισφορά Αλληλεγγύης,
- 100 εκατ. ευρώ για την εξυπηρέτηση των δαπανών του πτωχευτικού κώδικα των άρθρων 28 και 223 του ν.4738/2020 (Α' 207) και
- 150 εκατ. ευρώ για την αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης.

Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων

Η προβλεπόμενη δαπάνη θα ανέλθει στα 1.255 εκατ. ευρώ, αυξημένη κατά 566 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2023, κυρίως λόγω των αυξημένων φυσικών παραλαβών οπλικών συστημάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Δαπάνες Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Στο ΠΔΕ εντάσσονται δράσεις που συμβάλλουν στην αύξηση του ιδιωτικού και δημόσιου κεφαλαίου της ελληνικής οικονομίας και στηρίζουν την αναπτυξιακή διαδικασία και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών της χώρας.

Για το έτος 2024 προβλέπεται η διάθεση πόρων ύψους 8.500 εκατ. ευρώ, με κατανομή της συνολικής δαπάνης μεταξύ των έργων που θα συγχρηματοδοτηθούν από πόρους της ΕΕ, ύψους 6.500 εκατ. ευρώ και εκείνων που θα χρηματοδοτηθούν αποκλειστικά από εθνικούς πόρους, ύψους 2.000 εκατ. ευρώ.

Η υλοποίηση των δράσεων και ειδικότερα των έργων που χρηματοδοτούνται από πόρους της ΕΕ και εντάσσονται στο ΕΣΠΑ 2021 - 2027, συμβάλλουν στην ενίσχυση του παραγωγικού δυναμικού της οικονομίας, των υποδομών, των ανθρώπινων δεξιοτήτων και στην ενδυνάμωση της κοινωνικής προστασίας. Επίσης, αντιμετωπίζονται διαρθρωτικές υστερήσεις της ελληνικής οικονομίας και ολοκληρώνονται μεγάλα έργα που ξεκίνησαν στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014 - 2020.

Με εθνικούς πόρους χρηματοδοτούνται δράσεις που δεν είναι επιλέξιμες σε συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα. Σημαντικό μέρος αυτών αποτελούν οι δαπάνες της κρατικής αρωγής, οι οποίες στοχεύουν στην ταχεία ανάκαμψη και την κοινωνική συνοχή των τοπικών οικονομιών που πλήττονται από καταστροφές, συνεπεία ακραίων κλιματικών ή άλλων γεγονότων και για τις οποίες προβλέπονται πιστώσεις 600 εκατ. ευρώ. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται η στεγαστική συνδρομή μέσω της παροχής κρατικής αρωγής και της επιδότησης επιτοκίου για τη λήψη δανείου καθώς και η επιχορήγηση των επιχειρήσεων έναντι της εκτιμηθείσας ζημιάς. Στις δράσεις αυτές συμπεριλαμβάνεται και η πρώτη αρωγή (εν είδει προκαταβολής) έναντι στεγαστικής συνδρομής κατοικιών και επιχειρήσεων ή έναντι επιχορήγησης προς επιχειρήσεις σε περιπτώσεις σοβαρών φυσικών καταστροφών. Επιπλέον, για την αντιμετώπιση των συνεπειών των φυσικών καταστροφών χρηματοδοτούνται έργα για:

α) την επαναφορά σε ασφαλή και λειτουργική κατάσταση υφιστάμενων πληγισμών υποδομών των ΟΤΑ α' και β' βαθμού, τη βελτίωση της ανθεκτικότητας των υποδομών αυτών, ιδίως σε εξαιρετικά ευάλωτες περιοχές, καθώς επίσης και την πρόληψη νέων καταστροφών στις υποδομές αρμοδιότητας ΟΤΑ,

β) την υλοποίηση δράσεων του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας που περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων μέτρα για την αντιδιαβρωτική προστασία του εδάφους μετά από μια φυσική καταστροφή, την αντιπλημμυρική προστασία εκτάσεων που έχουν πληγεί από πυρκαγιές, την αναδάσωση δημοσίων εκτάσεων δασικού χαρακτήρα κ.λπ.

Δαπάνες Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ)

Το σύνολο των πόρων του ΤΑΑ, που έχουν εισρεύσει στη χώρα μας από το 2021 έως σήμερα, ανέρχεται σε 11.091 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 5.346 εκατ. ευρώ αφορούν στο δανειακό σκέλος του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» και 5.746 εκατ. ευρώ στο σκέλος των επιχορηγήσεων. Το έτος 2024 οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το σκέλος των επιχορηγήσεων προβλέπονται σε 3.617 εκατ. ευρώ.

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» αποτελεί ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό σύνολο μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που στοχεύει, μεταξύ άλλων, στη δημιουργία ενός νέου ενεργειακού μοντέλου φιλικού προς το περιβάλλον και στον ψηφιακό μετασχηματισμό του κράτους και των επιχειρήσεων.

Στο σχέδιο εντάσσονται συνεχώς νέα έργα, ενώ το 2024 μέρος της χρηματοδότησης αφορά σε συνεχιζόμενα από προηγούμενα έτη έργα, όπως:

- το εθνικό πρόγραμμα του ΕΟΠΥΥ για την πρόληψη και αντιμετώπιση καρδιαγγειακών κινδύνων, προϋπολογισμού 101 εκατ. ευρώ,
- έργα για την εξοικονόμηση πόσιμου νερού με άξονες:
  - α. υποδομές παροχής νερού,
  - β. τηλεμετρία - τηλεχειρισμός για τον εντοπισμό διαρροών σε δίκτυα ύδρευσης,
  - γ. προμήθεια ψηφιακών μετρητών νερού και
  - δ. μονάδες αφαλάτωσης, προϋπολογισμού 95 εκατ. ευρώ,
- ανάπτυξη Αυτόνομων Έξυπνων Τηλεδιαχειριζόμενων Δικτύων Φωτισμού τεχνολογίας LED στους οδικούς άξονες της χώρας, για τις 13 Περιφέρειες, που σκοπό έχουν τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας, προϋπολογισμού 132 εκατ. ευρώ,
- ανακαίνιση των κτηρίων των Επαγγελματικών Σχολών (ΕΠΑΣ) της ΔΥΠΑ για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της χωρικής λειτουργικότητας, προϋπολογισμού 134 εκατ. ευρώ καθώς και ο επανασχεδιασμός 118 Κέντρων Προώθησης Απασχόλησης, προϋπολογισμού 50 εκατ. ευρώ,

- η κοινωνική επανένταξη των πιο ευάλωτων ομάδων που περιλαμβάνει τους δικαιούχους του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος και αστέγους, προϋπολογισμού 152 εκατ. ευρώ,
- το πρόγραμμα «Ηλεκτροκίνηση - Φορτίζω παντού» για τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, με επιδότηση μέρους του κόστους αγοράς, εγκατάστασης και διασύνδεσης στο δίκτυο του Διαχειριστή Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ) δημοσίως προσβάσιμων σταθμών ταχείας και υπερταχείας φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων, προϋπολογισμού 80 εκατ. ευρώ.

2.2.2. Λοιποί υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης

Νομικά Πρόσωπα

Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα των νομικών προσώπων για το έτος 2024 προβλέπεται να διαμορφωθεί στα 2.367 εκατ. ευρώ, βελτιωμένο κατά 309 εκατ. ευρώ σε σχέση με τις εκτιμήσεις του κλεισίματος του οικονομικού έτους 2023.

Νοσοκομεία και Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας (ΠΦΥ)

Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα των νοσοκομείων και της ΠΦΥ προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 77 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας βελτίωση κατά 263 εκατ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο εκτιμώμενο μέγεθος για το 2023.

Τα έξοδα σε δεδουλευμένη βάση προβλέπεται να ανέλθουν σε 3.639 εκατ. ευρώ, αυξημένα σε σχέση με το 2023 κατά 76 εκατ. ευρώ.

Αντίστοιχα, τα συνολικά έσοδα προβλέπεται να ανέλθουν σε 3.716 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με το 2023 κατά 340 εκατ. ευρώ, αντικατοπτρίζοντας τη σχεδόν ισόποση ενίσχυση των μεταβιβάσεων από τον κρατικό προϋπολογισμό, ύψους 338 εκατ. ευρώ, που προορίζεται για την κάλυψη των αυξημένων λειτουργικών αναγκών των νοσοκομείων και της ΠΦΥ, που προκύπτουν από την αύξηση των τιμών στα αγαθά και τις υπηρεσίες εξαιτίας της ενεργειακής κρίσης, τη μισθοδοσία του επικουρικού προσωπικού και την κάλυψη μέρους των απλήρωτων υποχρεώσεων προς τρίτους προηγούμενων οικονομικών ετών.

Επίσης, μέρος των ανωτέρω μεταβιβάσεων προβλέπεται να κατευθυνθεί προς την Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας (ΕΚΑΠΥ), η οποία έχει αναλάβει να διενεργεί ένα μέρος των προμηθειών φαρμάκων των δημόσιων νοσοκομείων με στόχο τον εξορθολογισμό της δαπάνης, την κεντρική διαχείριση των παραγγελιών, τη μείωση του χρόνου πληρωμής των προμηθευτών και τη συνακόλουθη μείωση του ύψους των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των νοσοκομείων (άρθρο δέκατο πέμπτο του ν.5015/2023, Α' 20).

Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)

Το 2024 το ισοζύγιο των ΟΤΑ κατά ESA προβλέπεται να διαμορφωθεί σε έλλειμμα ύψους 288 εκατ. ευρώ, βελτιωμένο σε σχέση με τις εκτιμήσεις του 2023 κατά 30 εκατ. ευρώ. Στις δαπάνες ενσωματώνονται αυξημένες παροχές σε εργαζόμενους λόγω του νέου μισθολογίου των δημοσίων υπαλλήλων, που τίθεται σε εφαρμογή από 01.01.2024 (ν.5045/2023). Παράλληλα, ενισχύεται περαιτέρω η επενδυτική δραστηριότητα των ΟΤΑ με τη συνεχιζόμενη ωρίμανση των έργων του επενδυτικού προγράμματος «Αντώνης Τρίτσης» και τις δράσεις που χρηματοδοτούνται από πόρους του ΤΑΑ. Προκειμένου να καλυφθεί το αυξημένο κόστος μισθοδοσίας από την αναμόρφωση του μισθολογίου του δημόσιου τομέα αυξάνονται οι Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (ΚΑΠ) της τοπικής

αυτοδιοίκησης κατά 170 εκατ. ευρώ και το συνολικό ύψος των τρεχουσών και λοιπών κεφαλαιακών μεταβιβάσεων εμφανίζεται ενισχυμένο κατά 203 εκατ. ευρώ.

Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)

Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα του υποτομέα των ΟΚΑ προβλέπεται να διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 1.347 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας βελτίωση κατά 189 εκατ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο εκτιμώμενο μέγεθος για το 2023.

Πιο συγκεκριμένα, τα έσοδα προβλέπεται να είναι αυξημένα κατά 410 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2023. Προβλέπεται σημαντική αύξηση των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές κατά 905 εκατ. ευρώ, που αποδίδεται κατά κύριο λόγο στη βελτίωση των μακροοικονομικών μεγεθών και ειδικότερα, στην αύξηση των μισθών και της απασχόλησης ως αποτέλεσμα του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας, αλλά και στα αυξημένα έσοδα από ασφαλιστικές εισφορές που εκτιμάται ότι θα προκύψουν από την αναπροσαρμογή του μισθολογίου των δημοσίων υπαλλήλων από 01.01.2024.

Οι δαπάνες των ΟΚΑ προβλέπεται να είναι αυξημένες κατά 221 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2023.

Η μεταβολή αυτή οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στην αύξηση κατά 401 εκατ. ευρώ των κοινωνικών παροχών, η οποία αποτυπώνει:

- την προβλεπόμενη αύξηση κατά 859 εκατ. ευρώ της συνταξιοδοτικής δαπάνης και πιο συγκεκριμένα, της δαπάνης για τις κύριες συντάξεις, εξαιτίας κυρίως:
  - α) της αναπροσαρμογής των συντάξεων με βάση τον συντελεστή που προκύπτει από το άθροισμα του ετήσιου ποσοστού μεταβολής του ΑΕΠ και του ποσοστού μεταβολής του μέσου ετήσιου γενικού δείκτη τιμών καταναλωτή του προηγούμενου έτους, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 14 παρ.4 του ν.4387/2016, η οποία προβλέπεται να ανέλθει σε 420 εκατ. ευρώ περίπου και
  - β) της προβλεπόμενης αύξησης του ρυθμού απονομής νέων συντάξεων και
- την αναμενόμενη αύξηση των παροχών της ΔΥΠΑ εξαιτίας της επίδρασης της αύξησης του κατώτατου μισθού από 1.4.2023 αλλά και της αύξησης του επιδόματος μητρότητας στους ελεύθερους επαγγελματίες και τους αγρότες στους εννέα μήνες.

Οι παραπάνω αυξήσεις αντισταθμίζονται εν μέρει από την προβλεπόμενη μείωση, σε σχέση με το 2023, της δαπάνης για την καταβολή εφάπαξ παροχών, καθώς εκτιμάται ότι το μεγαλύτερο ύψος των σχετικών απλήρωτων υποχρεώσεων θα εξοφληθεί εντός του τρέχοντος έτους.

Επιπρόσθετα, προβλέπεται αύξηση κατά 133 εκατ. ευρώ και κατά 81 εκατ. ευρώ των κοινωνικών παροχών σε είδος (φαρμακευτική δαπάνη, δαπάνη παροχών υγείας) του ΕΟΠΥΥ και των επενδυτικών δαπανών της ΔΥΠΑ, αντίστοιχα.

2.2.3. Επισκόπηση δαπανών και εσόδων

Η ευρεία και συστηματική αξιοποίηση της επισκόπησης δαπανών και εσόδων αποτελεί κύριο εργαλείο του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών για τη δημιουργία δημοσιονομικού περιθωρίου μέσω της αποτελεσματικότερης και αποδοτικότερης λειτουργίας των Υπουργείων και των λοιπών ΦΓΚ.

Στο πλαίσιο της διαδικασίας των επισκοπήσεων παρέχεται ακριβέστερη πληροφόρηση για τη δράση των φορέων, αξιοποιούνται οι διαθέσιμοι πόροι και περιορίζονται οι λιγότερο αποτελεσματικές δράσεις οδηγώντας σε εξοικονόμηση δαπανών, ενώ παράλληλα προωθούνται αναπτυξιακού/επενδυτικού

τύπου παρεμβάσεις με αποδόσεις που αντανακλώνται σε αύξηση των εσόδων σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης.

Προς αυτή την κατεύθυνση συνεχίζεται τόσο για το τρέχον έτος, αλλά και για το έτος προϋπολογισμού 2024 η αποτύπωση των κύριων δράσεων επισκόπησης δαπανών και εσόδων των Υπουργείων και εποπτευόμενων ΦΓΚ αρμοδιότητάς τους στους τομείς που καλύπτονται από κάθε Πρόγραμμα του προϋπολογισμού επιδόσεων. Στο πλαίσιο της επισκόπησης αυτής, μελετώνται οριζόντιες αλλά και τομειακές δράσεις που μπορούν να αναπτυχθούν από τους φορείς και οι οποίες έχουν υλοποιηθεί σε άλλες χώρες του εξωτερικού.

Για το 2024 παραμένει η έμφαση στις «πράσινες» επισκοπήσεις, οι οποίες στοχεύουν στην προώθηση παρεμβάσεων που έχουν θετικό περιβαλλοντικό αποτύπωμα και επικεντρώνονται σε δράσεις εξορθολογισμού της ενεργειακής κατανάλωσης και δαπάνης, αλλά και σε άλλες επισκοπήσεις όπως στην υγειονομική δαπάνη.

Ο συντονισμός και η παρακολούθηση των δράσεων επισκόπησης δαπανών και εσόδων διενεργείται από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (ΓΛΚ) σε συνεργασία με όλα τα Υπουργεία και τους εποπτευόμενους από αυτά φορείς.

2.2.4. Προϋπολογισμός επιδόσεων

Ο προϋπολογισμός επιδόσεων είναι ένα σύστημα προετοιμασίας, εκτέλεσης και παρακολούθησης του προϋπολογισμού που επικεντρώνεται στην απόδοση, ενισχύει τη διαφάνεια, παρέχει πληροφορία για τις χρηματοδοτούμενες πολιτικές και υποστηρίζει τον κοινοβουλευτικό διάλογο.

Το 2023 συνεχίστηκε η μεταρρύθμιση του προϋπολογισμού επιδόσεων με περαιτέρω συστηματοποίηση της παρακολούθησης των στοιχείων επίδοσης των φορέων. Το ΓΛΚ συνεργάζεται στενά με τα Υπουργεία και τους λοιπούς φορείς Κεντρικής Διοίκησης για τη βελτίωση κύριων παραμέτρων του συστήματος, όπως η διαμόρφωση και αποτύπωση Κύριων Δεικτών Επίδοσης (Key Performance Indicators - KPIs) για κάθε Πρόγραμμα.

Παράλληλα, προχωρά η διαμόρφωση βασικών παραμέτρων για την προετοιμασία της παρακολούθησης της εκτέλεσης του προϋπολογισμού με βάση τη δομή Προγραμμάτων καθώς και την υποστήριξή του από το νέο πληροφοριακό σύστημα δημοσιονομικής διαχείρισης Gov - erp.

2.2.5. Λειτουργική ταξινόμηση του προϋπολογισμού

Η λειτουργική ταξινόμηση παρέχει πληροφορία για την κατεύθυνση των δαπανών σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο COFOG (Classification of the Functions of Government - Ταξινόμηση των Κυβερνητικών Λειτουργιών), υποστηρίζοντας την παραγωγή διεθνών αναφορών.

Η ανάπτυξη της δομής Προγραμμάτων συνολικά για τον προϋπολογισμό και η αποτύπωση των βασικών χρηματοδοτούμενων δράσεων από κάθε πηγή, ήτοι τακτικό προϋπολογισμό, εθνικό και συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων των πόρων από το ΤΑΑ, αποτελεί τη βάση για τη διασύνδεση μεταξύ των λοιπών τριών ταξινομήσεων του προϋπολογισμού (οικονομική - διοικητική - προγραμμάτων) με τη λειτουργική.

Για τον προϋπολογισμό του 2024 θα παρουσιαστεί εκ νέου η λειτουργική ταξινόμηση της προϋπολογιζόμενης δαπάνης σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης.

2.2.6. Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον προϋπολογισμό - Green Budgeting

Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον προϋπολογισμό αποτελεί κύρια συνιστώσα του νέου συστήματος δημοσιονομικής μεταρρύθμισης που υποστηρίζει την ολοκληρωμένη αξιολόγηση των πολιτικών και δράσεων της Δημόσιας Διοίκησης.

Μετά την πιλοτική παρουσίαση της περιβαλλοντικής διάστασης του προϋπολογισμού των Υπουργείων Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων για τον προϋπολογισμό του 2023, το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών εργάστηκε κατά το τρέχον έτος για την επέκταση της αξιολόγησης του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των πολιτικών που θα χρηματοδοτηθούν από τον προϋπολογισμό του 2024 με κριτήριο τη θετική, αρνητική, ουδέτερη ή μικτή επίδραση του σε κάθε έναν από τους έξι περιβαλλοντικούς στόχους βιώσιμων δραστηριοτήτων της ΕΕ⁷.

2.3. Δημοσιονομικές παρεμβάσεις 2023 και 2024

2.3.1. Δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση του εισοδήματος και την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων

Βασικό στόχο της κυβερνητικής πολιτικής από τις αρχές του 2023 αποτελεί η αύξηση των μισθών, η τόνωση του διαθέσιμου εισοδήματος και η μείωση των ανισοτήτων. Για αυτόν τον σκοπό, ήδη από το πρώτο εξάμηνο του 2023, υιοθετήθηκαν νέα μέτρα όπως:

- η αναμόρφωση του ειδικού μισθολογίου των ιατρών του ΕΣΥ με μεσοσταθμική αύξηση 10% και κόστος 92 εκατ. ευρώ για το 2023 και 65 εκατ. ευρώ για το 2024 και εφεξής,
- σε συνέχεια της μονιμοποίησης της κατάργησης της εισφοράς αλληλεγγύης στον ιδιωτικό τομέα, η κατάργηση εισφοράς αλληλεγγύης στους δημοσίους υπαλλήλους με κόστος 202 εκατ. ευρώ ετησίως και στους συνταξιούχους με κόστος 274 εκατ. ευρώ ετησίως,
- η διευθέτηση μισθολογικών αιτημάτων των Ενόπλων Δυνάμεων με κόστος 58,5 εκατ. ευρώ ετησίως,
- η κατάργηση ειδικής εισφοράς 1% υπέρ του Ταμείου Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΠΔΥ) με ετήσιο κόστος 80 εκατ. ευρώ,
- η καταβολή τον Μάρτιο 2023 εφάπαξ οικονομικής ενίσχυσης από 200 έως 300 ευρώ σε συνταξιούχους που δεν έλαβαν αύξηση στις συντάξεις τους το 2023 λόγω προσωπικής διαφοράς με κόστος 280 εκατ. ευρώ,
- η αύξηση της διάρκειας του επιδόματος μητρότητας σε εννέα μήνες για γυναίκες απασχολούμενες στον ιδιωτικό τομέα με κόστος 64 εκατ. ευρώ ετησίως και
- η αύξηση των επιδομάτων αναπηρίας του Οργανισμού Πρόνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ) και του Ενιαίου Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ) κατά

⁷ α) Μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, β) προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, γ) βιώσιμη χρήση και προστασία των υδάτινων και των θαλάσσιων πόρων, δ) μετάβαση σε κυκλική οικονομία, ε) πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης και στ) προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων (Κανονισμός (ΕΕ) 2020/852 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Ιουνίου 2020).

8% από 1ης Μαΐου 2023 με κόστος 63 εκατ. ευρώ για το 2023 και 95 εκατ. ευρώ για το 2024 και εφεξής.

Επιπλέον, κατά τον Απρίλιο 2023 αυξήθηκε ο κατώτατος μισθός στα 780 ευρώ από το ποσό των 713 ευρώ.

Μετά τις διπλές εκλογές του Μαΐου - Ιουνίου 2023, τον σχηματισμό κυβέρνησης τον Ιούνιο 2023 και τις προγραμματικές δηλώσεις, εξαγγέλθηκε πλέγμα παρεμβάσεων που αφορούσε στο δεύτερο εξάμηνο του έτους 2023 και το 2024, για την τόνωση του διαθέσιμου εισοδήματος και τη μείωση των ανισοτήτων. Ειδικότερα, προβλέφθηκαν τα παρακάτω μέτρα:

- για την ενίσχυση των εισοδημάτων στον δημόσιο τομέα, τη στήριξη σε μεγαλύτερο βαθμό των χαμηλόμισθων δημοσίων υπαλλήλων, των οικογενειών με παιδιά και όσων κατέχουν θέση ευθύνης στο δημόσιο, αναμορφώνεται το μισθολόγιο του δημόσιου τομέα (συνολικό δημοσιονομικό κόστος 50 εκατ. ευρώ για το 2023 και 906 εκατ. ευρώ για το 2024). Οι βασικές παρεμβάσεις αφορούν στην οριζόντια αύξηση κατά 70 ευρώ στον βασικό μισθό, στην αύξηση της οικογενειακής παροχής από 20 έως 50 ευρώ μηνιαίως, στην αύξηση των επιδομάτων θέσης ευθύνης κατά 30% και στην αύξηση του επιδόματος παραμεθορίου και ειδικών συνθηκών εργασίας στα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας. Παράλληλα, αυξάνεται το μισθολόγιο των μελών ΔΕΠ καθώς και τα έξοδα διανυκτέρευσης του πολιτικού και ένστολου προσωπικού,
- για την αναπροσαρμογή των συντάξεων ειδικών κατηγοριών οι οποίες υπάγονται στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών - ΓΛΚ, θεσμοθετήθηκαν αυξήσεις με ετήσιο κόστος 7 εκατ. ευρώ. Λόγω της αναδρομικής ισχύος της ρύθμισης, ανάλογα με την κατηγορία των συνταξιούχων, το δημοσιονομικό κόστος εκτιμάται σε 5 εκατ. ευρώ για το 2023 και 56 εκατ. ευρώ το 2024,
- για την οικονομική ενίσχυση περίπου 200.000 νέων ηλικίας 18 και 19 ετών, θεσμοθετείται μόνιμη παροχή ύψους 150 ευρώ για την πραγματοποίηση αγορών από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς του πολιτισμού, του τουρισμού και των μεταφορών (συνολικό δημοσιονομικό κόστος 30 εκατ. ευρώ για καθένα από τα έτη 2023 και 2024),
- για την οικονομική στήριξη περίπου 750.000 συνταξιούχων με συντάξεις έως 1.600 ευρώ που έχουν προσωπική διαφορά άνω των 10 ευρώ, παρέχεται τον Δεκέμβριο 2023 έκτακτη ενίσχυση από 100 έως 200 ευρώ, με δημοσιονομικό κόστος 107 εκατ. ευρώ,
- μονιμοποιείται η πλήρης απαλλαγή περίπου 200.000 πρώην δικαιούχων ΕΚΑΣ από τη συμμετοχή τους στη φαρμακευτική δαπάνη (δημοσιονομικό κόστος 38 εκατ. ευρώ κατ' έτος),
- για την εισοδηματική ενίσχυση περίπου 225.000 ευάλωτων νοικοκυριών αυξάνεται από τον Δεκέμβριο 2023 κατά 8% το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα (δημοσιονομικό κόστος 4 εκατ. ευρώ για το 2023 και 43 εκατ. ευρώ για το 2024),
- για την αντιμετώπιση της υπογεννητικότητας και τη στήριξη της οικογένειας, το επίδομα μητρότητας από το 2024 επεκτείνεται στους ελεύθερους επαγγελματίες και τους αγρότες στους εννέα μήνες, σε συνέχεια και της ήδη θεσμοθετημένης αύξησης σε εννέα μήνες για τους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα (δημοσιονομικό κόστος 40 εκατ. ευρώ για το 2024),
- αυξάνεται αναδρομικά από την 1η Ιουλίου 2023 το πτητικό επίδομα για τους πιλότους και τα πληρώματα των πυροσβεστικών αεροσκαφών, με δημοσιονομικό κόστος 700 χιλ. ευρώ ετησίως.

Επιπλέον των ανωτέρω δημοσιονομικών μέτρων εφαρμόζονται οι ακόλουθες παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας και στο συνταξιοδοτικό σύστημα:

- από τον Ιανουάριο 2024 αίρεται το πάγωμα των τριετιών στους μισθωτούς,
- καταργείται η μείωση 30% επί των συντάξεων για τους απασχολούμενους συνταξιούχους και αντικαθίσταται με εισφορά 10% επί των πρόσθετων αμοιβών που λαμβάνουν από την εργασία τους και
- αυξάνονται εκ νέου από την 1η Ιανουαρίου 2024 οι συντάξεις κατά τον μέσο όρο της αύξησης του ΑΕΠ και του πληθωρισμού 2023, με υπολογιζόμενο κόστος 410 εκατ. ευρώ.

Επιπλέον, οι παρεμβάσεις φορολογικής φύσης αφορούν:

- στην αύξηση του αφορολόγητου κατά 1.000 ευρώ στους φορολογούμενους με ένα ή περισσότερα εξαρτώμενα τέκνα (δημοσιονομικό κόστος 135 εκατ. ευρώ για το 2024),
- στη μείωση του ΕΝΦΙΑ κατά 10% για κατοικίες που ασφαλίζονται για φυσικές καταστροφές,
- στην αναμόρφωση του πλαισίου λειτουργίας της κεφαλαιαγοράς με σημαντικά επενδυτικά και φορολογικά κίνητρα:
  - α) μείωση του φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίων από 0,5% σε 0,2% (ετήσιο δημοσιονομικό κόστος 22 εκατ. ευρώ),
  - β) μείωση κατά 50% του φόρου χρηματιστηριακών συναλλαγών (ετήσιο δημοσιονομικό κόστος 21 εκατ. ευρώ) και
  - γ) κατάργηση του φόρου τόκων ομολόγων σε κρατικά ομόλογα (ετήσιο δημοσιονομικό κόστος 7 εκατ. ευρώ).

Επιπροσθέτως, με στόχο τη ρύθμιση της αγοράς των βραχυχρόνιων μισθώσεων και την αντιμετώπιση των δευτερογενών αρνητικών επιπτώσεων στην κτηματαγορά και τα ενοίκια, επιβάλλεται ΦΠΑ 13% και τέλος παρεπιδημούντων στις βραχυχρόνιες μισθώσεις ακινήτων (τύπου airbnb) στα νομικά πρόσωπα και στα φυσικά πρόσωπα με τρία ή περισσότερα εκμισθωμένα διαμερίσματα. Ο φόρος διαμονής επιβάλλεται και στις βραχυχρόνιες μισθώσεις φυσικών προσώπων, ενώ τα φυσικά πρόσωπα που διαθέτουν τρία ή περισσότερα εκμισθωμένα διαμερίσματα υποχρεούνται σε έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας. Τέλος, αυστηροποιείται ο ορισμός της βραχυχρόνιας μίσθωσης και εντείνονται οι έλεγχοι δήλωσης εισοδημάτων.

Για την αντιμετώπιση του ιδιαίτερα έντονου στεγαστικού προβλήματος, ιδίως των νέων ατόμων και τη στήριξη του οικογενειακού προγραμματισμού, προβλέπεται ο διπλασιασμός του ιδιαίτερα επιτυχημένου προγράμματος «ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ» με επιπλέον 375 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ανήλθε στο 1 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 750 εκατ. ευρώ προέρχονται από τον κρατικό προϋπολογισμό και το υπόλοιπο από τις τράπεζες.

Με γνώμονα την κοινωνική δικαιοσύνη και τη διασφάλιση της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών μεταξύ των φορολογουμένων με μακροπρόθεσμο στόχο τη σημαντική μείωση αυτών, θεσμοθετούνται παρεμβάσεις για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Οι παρεμβάσεις αυτές περιορίζουν τη χρήση μετρητών, διευρύνουν περαιτέρω τη χρήση των ηλεκτρονικών συναλλαγών και έχουν ως σύμμαχο τις ψηφιακές τεχνολογίες και τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες. Ενδεικτικές παρεμβάσεις καταπολέμησης της φοροδιαφυγής αποτελούν η διασύνδεση ταμειακών μηχανών με POS, η επέκταση υποχρέωσης κατοχής POS σε κλάδους που μέχρι σήμερα είχαν εξαιρεθεί, η αύξηση του προστίμου χρήσης μετρητών άνω των 500 ευρώ, η αγοραπωλησία ακινήτων μόνο με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, η καθολική εφαρμογή των ηλεκτρονικών βιβλίων (myData), η ψηφιοποίηση των ελέγχων των φορολογικών αρχών, η πληρωμή των προνοιακών επιδομάτων μέσω χρεωστικών καρτών και η ενεργοποίηση του ψηφιακού δελτίου αποστολής.

Πίνακας 2.4.: Δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση του εισοδήματος και αντιμετώπισης των κοινωνικών ανισοτήτων (σε εκατ. ευρώ)			
α/α	Περιγραφή	2023	2024
A	Παρεμβάσεις στο σκέλος των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης	-560	-740
1	Κατάργηση της καταβολής Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης στον δημόσιο τομέα καθώς και στους συνταξιούχους	-476	-476
2	Κατάργηση ειδικής εισφοράς 1% υπέρ του Ταμείου Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων	-80	-80
3	Αύξηση του αφορολόγητου κατά 1.000 ευρώ για οικογένειες που έχουν παιδιά	0	-135
4	Αναμόρφωση του πλαισίου λειτουργίας της κεφαλαιαγοράς με σημαντικά επενδυτικά και φορολογικά κίνητρα	-3,5	-50
5	Μείωση ΕΝΦΙΑ κατά 10% για κατοικίες που ασφαρίζονται για φυσικές καταστροφές	0	-26
6	Εισαγωγή ΦΠΑ 13% στις βραχυχρόνιες μισθώσεις ακινήτων στα νομικά πρόσωπα και στα φυσικά πρόσωπα με τρία ή περισσότερα εκμισθωμένα ακίνητα	0	27
B	Παρεμβάσεις στο σκέλος των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης	-754	-1.397
1	Αναμόρφωση του ειδικού μισθολογίου των ιατρών του ΕΣΥ	-92	-65
2	Μισθολογικές παρεμβάσεις για στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων	-59	-59
3	Επέκταση επιδόματος μητρότητας από τους 6 στους 9 μήνες για τους υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα από το 2023 και στους 9 μήνες για τους ελεύθερους επαγγελματίες και αγρότες από το 2024	-64	-104
4	Αύξηση των επιδομάτων αναπηρίας του ΟΠΕΚΑ και του ΕΦΚΑ κατά 8%	-63	-95
5	Αναμόρφωση μισθολογίου στον δημόσιο τομέα	-50	-906
6	Αύξηση συντάξεων ειδικών κατηγοριών που καταβάλλονται από το ΓΛΚ	-5	-56
7	Αύξηση του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος κατά 8%	-4	-43
8	Μόνιμη απαλλαγή των πρώην δικαιούχων ΕΚΑΣ από τη συμμετοχή τους στη φαρμακευτική δαπάνη	0	-38
9	Θεσμοθέτηση του youth pass για κάθε νέο ηλικίας 18 και 19 ετών για μεταφορές και πολιτιστικές και τουριστικές δραστηριότητες	-30	-30
10	Εφάπαξ οικονομική ενίσχυση από 200 έως 300 ευρώ σε συνταξιούχους που δεν έλαβαν αύξηση στις συντάξεις τους το 2023 λόγω προσωπικής διαφοράς τον Μάρτιο του 2023	-280	0
11	Έκτακτη οικονομική ενίσχυση από 100 έως 200 ευρώ σε 750.000 περίπου συνταξιούχους που λαμβάνουν προσωπική διαφορά τον Δεκέμβριο του 2023	-107	0
12	Αύξηση πτητικού επιδόματος για τους πιλότους και τα πληρώματα των πυροσβεστικών αεροσκαφών	-0,4	-0,7
Συνολικό Δημοσιονομικό Κόστος των Παρεμβάσεων (A+B)		-1.314	-2.137
<i>Σημείωση: το θετικό πρόσημο (+) δηλώνει αύξηση εσόδου ή μείωση δαπάνης και το αρνητικό πρόσημο (-) δηλώνει μείωση εσόδου ή αύξηση δαπάνης. Επιπλέον των ανωτέρω, σημειώνεται ότι η αύξηση των συντάξεων με βάση την αύξηση του ΑΕΠ και του πληθωρισμού υπολογίζεται σε 904 εκατ. ευρώ το 2023 και επιπλέον 420 εκατ. ευρώ το 2024. Επιπλέον, δεν περιλαμβάνονται τα μέτρα αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης και των φυσικών καταστροφών που παρουσιάζονται στη συνέχεια.</i>			

2.3.2. Δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντιμετώπισης των οικονομικών συνεπειών της ενεργειακής κρίσης

Κατά τη διάρκεια του 2023, παρατηρήθηκε αποκλιμάκωση των τιμών της ενέργειας, ενώ ο ρυθμός μεταβολής του γενικού δείκτη τιμών εμφάνισε επιβράδυνση σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Ωστόσο, το επίπεδο τιμών σε τρόφιμα και λοιπά καταναλωτικά αγαθά παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα, εξακολουθώντας να πιέζει τους προϋπολογισμούς των νοικοκυριών. Κατά τη διάρκεια του 2023 συνεχίστηκε η στήριξη των νοικοκυριών και των αγροτών επί των τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος, αλλά σε μικρότερο βαθμό έναντι του 2022, καθώς οι τιμές έχουν αποκλιμακωθεί. Παράλληλα, υιοθετήθηκαν νέα εργαλεία με κυριότερο αυτό του «market pass» για τη βραχυχρόνια αντιμετώπιση του υψηλού κόστους στην αγορά τροφίμων, ενώ από τον Ιανουάριο 2024 υιοθετούνται μόνιμα μέτρα αύξησης του εισοδήματος, όπως αναλύθηκαν ανωτέρω.

Επίσης, μέτρα όπως ο έλεγχος περιθωρίου μικτού κέρδους και το καλάθι του νοικοκυριού υποστήριξαν τη συγκράτηση των τιμών σε ποικιλίες αγαθών πρώτης ανάγκης. Τέλος, για την ενίσχυση των καταναλωτών και της παραγωγής έναντι της τιμής των καυσίμων, η οποία εμφανίζεται μειωμένη σε σχέση με το 2022, ωστόσο παραμένει σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με το 2021, συνεχίστηκε κατά το τρέχον έτος η εφαρμογή αυξημένου επιδόματος θέρμανσης, αλλά και η επιστροφή του ΕΦΚ στο αγροτικό πετρέλαιο.

Το κόστος για την υλοποίηση των παρεμβάσεων για την πληθωριστική κρίση το 2023, λαμβανομένων υπόψη και των επιδοτήσεων προς ΦΓΚ, ανέρχεται σε 2.540 εκατ. ευρώ, με κυριότερα μέτρα:

- τις επιδοτήσεις στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας νοικοκυριών και επιχειρήσεων με εκτιμώμενο δημοσιονομικό κόστος 1.047 εκατ. ευρώ, η οποία καλύφθηκε από τα έσοδα του ΤΕΜ,
- την εφαρμογή από τον Φεβρουάριο 2023 έως τον Οκτώβριο 2023 της δράσης οικονομικής ενίσχυσης σε περίπου 2,8 εκατ. νοικοκυριά με σκοπό την κάλυψη μέρους του αυξημένου κόστους αγορών, ιδίως ειδών διατροφής, λόγω της σημαντικής αύξησης των τιμών (market pass) με κόστος 754 εκατ. ευρώ και την περαιτέρω επέκτασή του έως τον Δεκέμβριο 2023 για τις πληγείσες από τις πλημμύρες περιοχές και τον Έβρο με κόστος 35 εκατ. ευρώ. Το συνολικό δημοσιονομικό κόστος του μέτρου ανέρχεται σε 789 εκατ. ευρώ για το έτος 2023,
- την επιδότηση του πετρελαίου θέρμανσης με διευρυμένα εισοδηματικά κριτήρια για τις οικογένειες με παιδιά με κόστος 237 εκατ. ευρώ για τη χειμερινή περίοδο 2023 - 2024. Σημειώνεται ότι, λαμβανομένων υπόψη και των πληρωμών από το περυσινό επίδομα θέρμανσης του πρώτους μήνες του 2023, η δαπάνη για το έτος 2023 εκτιμάται σε 280 εκατ. ευρώ και
- την επιστροφή του ΕΦΚ στο πετρέλαιο κίνησης στους αγρότες εντός του 2023 με δημοσιονομικό κόστος 76 εκατ. ευρώ.

2.3.3. Δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντιμετώπισης των οικονομικών συνεπειών των φυσικών καταστροφών

Εκτός από τις προαναφερθείσες παρεμβάσεις με σκοπό την ενίσχυση του εισοδήματος και της αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης, προβλέπεται να εφαρμοστούν παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών των φυσικών καταστροφών συνεπεία της κλιματικής κρίσης.

Οι κυριότερες παρεμβάσεις είναι οι εξής:

- η άμεση κάλυψη των αναγκών για την καταβολή αποζημιώσεων (πρώτη αρωγή και αγροτικές αποζημιώσεις) καθώς και επισκευές και βελτιώσεις υποδομών. Η χρηματοδότηση των σχετικών δαπανών διασφαλίζεται με την ψήφιση συμπληρωματικού προϋπολογισμού, συνολικού ύψους 600 εκατ. ευρώ (450 εκατ. ευρώ στο εθνικό σκέλος του ΠΔΕ και 150 εκατ. ευρώ στον τακτικό προϋπολογισμό, άρθρο 36 του ν.5053/2023), ενώ παράλληλα θα αξιοποιηθούν οι πόροι του ΕΣΠΑ 2014 - 2020, του ΤΑΑ, το οποίο αναθεωρείται εκ νέου, και του ΕΣΠΑ 2021 - 2027 για την αποκατάσταση των υποδομών,
- προϋπολογίζονται από το 2024 και εφεξής πόροι ύψους 600 εκατ. ευρώ στο εθνικό ΠΔΕ, ώστε να καλύπτονται σε μόνιμη βάση οι δαπάνες κρατικής αρωγής έναντι φυσικών καταστροφών, αυξάνοντας το ύψος διαθέσιμων κονδυλίων για αυτόν τον σκοπό κατά 300 εκατ. ευρώ, για να καλυφθούν τόσο οι υπόλοιπες αποζημιώσεις της τρέχουσας καταστροφής αλλά και πιθανές μελλοντικές καταστροφές τα επόμενα έτη. Για τον σκοπό αυτό, επιβάλλεται τέλος αντιμετώπισης των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, συμπληρωματικά του φόρου διαμονής, στα τουριστικά καταλύματα και στη βραχυχρόνια μίσθωση,
- από το 2024 καθίσταται υποχρεωτική η ιδιωτική ασφάλιση σε επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 2 εκατ. ευρώ. Η ασφάλιση θα πρέπει να καλύπτει πλημμύρες, σεισμούς και πυρκαγιές και να αφορά στο κτήριο, στα μηχανήματα, στον εξοπλισμό και στα αποθέματα. Υπενθυμίζεται ότι εφαρμόζεται μείωση του ΕΝΦΙΑ κατά 10% για κατοικίες φυσικών προσώπων

που ασφαρίζονται για φυσικές καταστροφές για το σύνολο του έτους, με δημοσιονομικό κόστος 26 εκατ. ευρώ για το 2024.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Οι συνεχείς αυξήσεις των επιτοκίων από την ΕΚΤ έως τον Σεπτέμβριο του 2023 είχαν ως αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση του κόστους χρηματοδότησης στις διεθνείς κεφαλαιαγορές. Το Ελληνικό Δημόσιο (ΕΔ) συνέχισε απρόσκοπτα την εκδοτική του δραστηριότητα και κάλυψε τις περιορισμένες χρηματοδοτικές ανάγκες του τρέχοντος έτους, κατά κύριο λόγο με κοινοπρακτικές εκδόσεις, οι οποίες είχαν σημαντικό ποσοστό υπερκάλυψης του βιβλίου προσφορών τους και διατέθηκαν κατά προτεραιότητα σε τελικούς επενδυτές. Αξιοσημείωτη συνεισφορά στην αναχρηματοδότηση των δανειακών αναγκών είχαν οι δημοπρασίες επανέκδοσης ομολόγων οι οποίες για πρώτη φορά μετά το 2009 διενεργήθηκαν σε τακτά χρονικά διαστήματα, σύμφωνα με το ήδη ανακοινωμένο πρόγραμμα. Τα συνολικά ταμειακά διαθέσιμα του ΕΔ παρέμειναν στα υψηλά επίπεδα των τελευταίων ετών και κρίνεται σκόπιμη η διατήρησή τους στα ίδια επίπεδα, τουλάχιστον μέχρι την επίτευξη της επενδυτικής βαθμίδας από την πλειονότητα των οίκων αξιολόγησης.

Μετά την πλήρη αποπληρωμή των δανείων του ΔΝΤ, τον Απρίλιο 2022, ακολούθησε η πρόωρη αποπληρωμή μέρους των ευρωπαϊκών δανείων του GLF, ύψους 2.645 εκατ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2022, ενώ αναμένεται σύντομα να ξεκινήσει η νομική διαδικασία με τα κράτη - μέλη της Ευρωζώνης για την περαιτέρω πρόωρη αποπληρωμή δανείων, ύψους 5.290 εκατ. ευρώ, που λήγουν το 2024 και το 2025, έως το τέλος του τρέχοντος έτους.

Ο πρώτος αναγνωρισμένος από την ΕΚΤ οίκος αξιολόγησης που αναβάθμισε το αξιόχρεο του ΕΔ στην επενδυτική βαθμίδα (BBB-) ήταν η DBRS Morningstar, στις αρχές Σεπτεμβρίου 2023. Είχαν προηγηθεί ανάλογες αναβαθμίσεις τόσο από τον οίκο αξιολόγησης R & I τον Ιούλιο 2023, όσο και από τον νεοσύστατο οίκο αξιολόγησης Score Ratings τον Αύγουστο 2023. Ως εκ τούτου αναμένεται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον εάν κάποιος από τους υπόλοιπους αναγνωρισμένους από την ΕΚΤ οίκους αξιολόγησης, Standard & Poor's και Fitch, επαναφέρει με τις προσεχείς αξιολογήσεις του τα ελληνικά ομόλογα στην επενδυτική βαθμίδα. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η αναβάθμιση κατά δύο βαθμίδες του αξιόχρεου του ΕΔ από τη Moody's, από Ba3 σε Ba1 στα μέσα Σεπτεμβρίου 2023.

Οι χρηματοδοτικές ανάγκες του ΕΔ κατά τη διάρκεια του 2023 καλύφθηκαν κατ' αρχήν από κοινοπρακτικές εκδόσεις ομολόγων σταθερού επιτοκίου δεκαετούς και πενταετούς διάρκειας συνολικής ονομαστικής αξίας 6.000 εκατ. ευρώ και από κοινοπρακτική έκδοση δεκαπενταετούς ομολόγου ύψους 3.500 εκατ. ευρώ, μέρος του οποίου χρησιμοποιήθηκε για την επαναγορά ομολόγων λήξης 2024 και 2025 συνολικής ονομαστικής αξίας 1.485 εκατ. ευρώ. Επιπλέον, καλύφθηκαν από επανεκδόσεις μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων ομολόγων μέσω δημοπρασίας συνολικής ονομαστικής αξίας 1.400 εκατ. ευρώ, από εκταμίευση δόσης ύψους 1.845,5 εκατ. ευρώ στο πλαίσιο της δανειακής σύμβασης με την ΕΕ για τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Σταθερότητας, καθώς επίσης και από αναχρηματοδότηση βραχυπρόθεσμου χρέους. Ο βραχυπρόθεσμος δανεισμός του ΕΔ πραγματοποιήθηκε μέσω εκδόσεων εντόκων γραμματίων τρίμηνης, εξάμηνης και ετήσιας διάρκειας καθώς επίσης και μέσω πράξεων διαχείρισης ταμειακής ρευστότητας υπό τη μορφή *repo agreements*, τις οποίες συνάπτει ο Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ) για την αξιοποίηση των διαθεσίμων, κυρίως, των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης.

Στις 31.08.2023 το σύνολο των δανείων που έχουν χορηγηθεί από τον Μηχανισμό Στήριξης ανήλθε σε 233.818,1 εκατ. ευρώ, τα οποία μετά την πλήρη εξόφληση του ΔΝΤ συνίστανται αποκλειστικά σε ευρωπαϊκά δάνεια των κρατών - μελών της Ευρωζώνης.

3.1. Σύνθεση δημόσιου χρέους

3.1.1. Το χρέος της Κεντρικής και Γενικής Κυβέρνησης

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στα 357.000 εκατ. ευρώ ή 159,3% ως ποσοστό του ΑΕΠ στο τέλος του 2023, έναντι 356.592 εκατ. ευρώ ή 171,4% ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2022, παρουσιάζοντας μείωση κατά 12,1 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2022. Το 2024 το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί στα 358.000 εκατ. ευρώ ή 152,2% ως ποσοστό του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 7,1 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ έναντι του 2023 (Πίνακας 3.1.).

Το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στα 401.000 εκατ. ευρώ ή 178,9% ως ποσοστό του ΑΕΠ στο τέλος του 2023, έναντι 400.276 εκατ. ευρώ ή 192,4% ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2022, παρουσιάζοντας μείωση κατά 13,5 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2022.

Το 2024 το ύψος του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί στα 403.000 εκατ. ευρώ ή 171,4% ως ποσοστό του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 7,5 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2023.

Πίνακας 3.1.: Σύνθεση δημόσιου χρέους (σε εκατ. ευρώ)						
	2019	2020	2021	2022	2023*	2024**
Ομόλογα	55.601	66.880	80.794	84.933	91.620	94.020
Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι	12.613	11.801	11.800	11.800	11.800	11.800
Δάνεια	258.898	259.968	258.786	253.618	247.580	247.180
Βραχυπρόθεσμα Δάνεια	28.903	35.357	36.957	49.925	50.000	50.000
A. Χρέος Κεντρικής Διοίκησης	356.015	374.006	388.337	400.276	401.000	403.000
(ως % του ΑΕΠ)	194,2%	226,1%	213,8%	192,4%	178,9%	171,4%
B Χρέος ΝΠΔΔ, κέρματα κ.λπ. μείον επενδύσεις σε τίτλους Ε.Δ.	-8.223	-13.373	-14.293	-19.018	-19.000	-19.500
Γ. Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης κατά ESA (A+B)	347.792	360.633	374.044	381.258	382.000	383.500
(ως % του ΑΕΠ)	189,7%	218,0%	205,9%	183,3%	170,5%	163,1%
Δ. Χρέος ΟΤΑ, ΟΚΑ μείον ενδοκυβερνητικό χρέος	-16.647	-19.045	-20.196	-24.666	-25.000	-25.500
Ε. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (Γ+Δ)	331.145	341.588	353.848	356.592	357.000	358.000
(ως % του ΑΕΠ)	180,6%	206,5%	194,8%	171,4%	159,3%	152,2%
ΑΕΠ	183.351	165.406	181.675	208.030	224.102	235.147

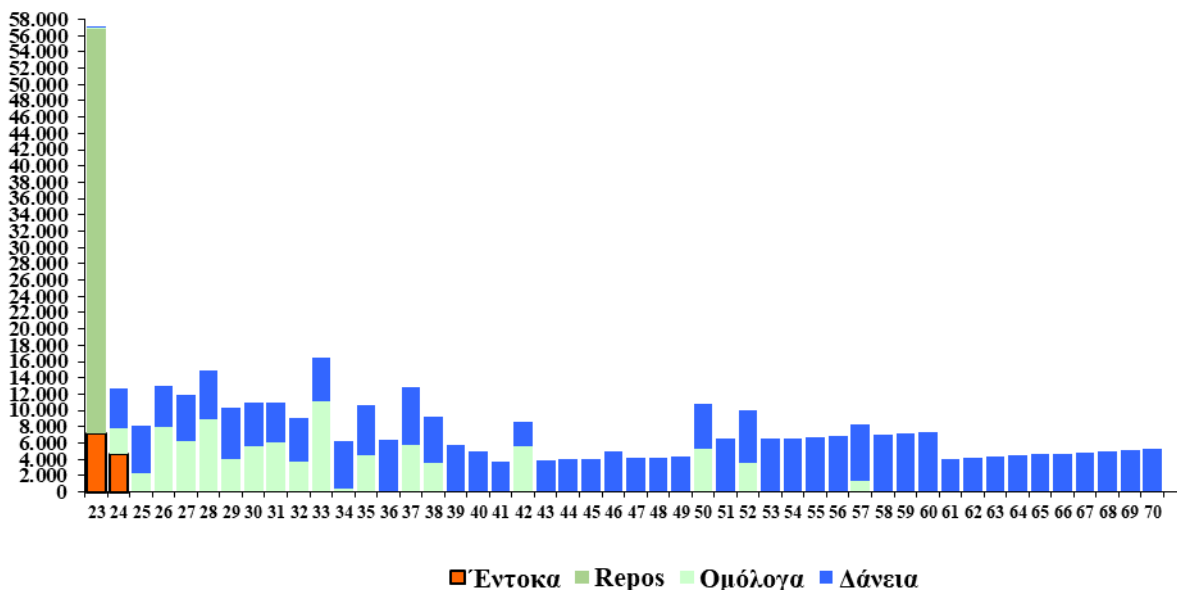
* Εκτιμήσεις

** Προβλέψεις

3.1.2. Δομή και χαρακτηριστικά του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης

Ο χρονικός ορίζοντας των λήξεων του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης στις 31.8.2023 εκτείνεται μέχρι το έτος 2070. Η περαιτέρω δανειοδότηση του ΕΔ μέσω των αγορών τα επόμενα έτη αναμένεται να αντικαταστήσει σταδιακά τα δάνεια με ομόλογα (Διάγραμμα 3.1.).

**Διάγραμμα 3.1.: Χρονοδιάγραμμα λήξης χρέους της Κεντρικής Διοίκησης την 31.08.2023
(σε εκατ. ευρώ)**

Πηγή: ΟΔΔΗΧ

3.2. Δαπάνες εξυπηρέτησης χρέους

Όπως φαίνεται παρακάτω (Πίνακας 3.2.), οι δαπάνες για τόκους του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης διαμορφώνονται κοντά στα επίπεδα των 5.900 - 6.500 εκατ. ευρώ, ήτοι γύρω στο 2,7% - 3,8% ως ποσοστό του ΑΕΠ. Οι μειωμένες δαπάνες τόκων όλα τα τελευταία χρόνια οφείλονται στη μείωση του ύψους του δημόσιου χρέους μετά την ανταλλαγή των ομολόγων (PSI) του Μαρτίου 2012 και την επαναγορά του Δεκεμβρίου 2012, στη μείωση των επιτοκίων των δανείων του Μηχανισμού Στήριξης και στην αναβολή καταβολής τόκων για τα δάνεια που χορηγήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ), καθώς επίσης και στις συμφωνίες ανταλλαγής επιτοκίων.

	2019	2020	2021	2022	2023*	2024**
Τόκοι προ SWAP	5.185	4.588	4.504	4.917	7.450	7.700
Τόκοι μετά SWAP	6.001	6.276	5.967	6.060	6.500	6.350
Τόκοι μετά SWAP ως % του ΑΕΠ	3,3%	3,8%	3,3%	2,9%	2,9%	2,7%
ΑΕΠ	183.351	165.406	181.675	208.030	224.102	235.147

Σημείωση: Οι τόκοι προ SWAP υπολογίζονται συμφηφιστικά και αφορούν στις πληρωμές τόκων μείον τις εισπράξεις από επανεκδόσεις ομολόγων, αρνητικά επιτόκια κ.λπ.

Πηγή: ΟΔΔΗΧ

* Εκτιμήσεις, ** Προβλέψεις

3.3. Οι αγορές τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου

Η ΕΚΤ συνεχίζει να επανεπενδύει, κατά τη λήξη τους, τα ποσά κεφαλαίου από την εξόφληση τίτλων που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο του έκτακτου προγράμματος αγοράς κρατικών χρεογράφων ("Pandemic Emergency Purchase Programme" - PEPP) και η πολιτική αυτή αναμένεται να συνεχιστεί

τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2024. Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από τις αρχές Σεπτεμβρίου 2023 αποκαθιστά αυτόματα την επιλεξιμότητα των ελληνικών ομολόγων προκειμένου να γίνονται αποδεκτά ως ενέχυρο για τις πράξεις χρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος, καθιστώντας πλέον περιττή την υπαγωγή τους σε ειδικό καθεστώς επιλεξιμότητας.

Η συνολική συμμετοχή των ελληνικών ομολόγων στο έκτακτο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ εξακολουθεί να παραμένει υψηλή και εκτιμάται σε περίπου 40 δισ. ευρώ, γεγονός που καθιστά αναγκαία την κατά το δυνατόν συχνότερη έκδοση νέων τίτλων από το ΕΔ, προκειμένου να διασφαλίζεται η επάρκειά τους για διαπραγμάτευση στη δευτερογενή αγορά. Οι αποδόσεις των κρατικών τίτλων των χωρών της Ευρωζώνης κινήθηκαν ανοδικά το πρώτο τρίμηνο του έτους και στη συνέχεια, παρουσίασαν μικρές διακυμάνσεις γύρω από τα ήδη διαμορφωμένα επίπεδα.

Η διαφορά απόδοσης (yield spread) μεταξύ του δεκαετούς ελληνικού και του αντίστοιχου γερμανικού ομολόγου αναφοράς κινήθηκε σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα συγκριτικά με το προηγούμενο έτος και διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στα επίπεδα των 136 μονάδων βάσης κατά τη διάρκεια του 2023. Στο τέλος Σεπτεμβρίου η διαφορά απόδοσης διαμορφώνεται στα επίπεδα των 172 μονάδων βάσης, με την τρέχουσα απόδοση του δεκαετούς ομολόγου να διαμορφώνεται γύρω στο 4,2%.

Το βραχυχρόνιο κόστος δανεισμού του ΕΔ, όπως αποτυπώνεται στις δημοπρασίες εντόκων γραμματίων 13, 26 και 52 εβδομάδων, παρουσίασε σημαντική άνοδο καθ' όλη τη διάρκεια του 2023, ακολουθώντας παρόμοια πορεία με αυτή των αντίστοιχων ευρωπαϊκών επιτοκίων βραχυπρόθεσμης διάρκειας. Στις πρόσφατες δημοπρασίες του Αυγούστου και του Σεπτεμβρίου 2023 τα επιτόκια διαμορφώθηκαν σε 3,72% για τα τρίμηνα, 3,83% για τα εξάμηνα και 3,81% για τα ετήσια έντοκα γραμμάτια.

3.3.1. Πρωτογενής αγορά τίτλων

Το ΕΔ πραγματοποίησε τον Ιανουάριο 2023 κοινοπρακτική έκδοση δεκαετούς ομολόγου, ονομαστικής αξίας 3.500 εκατ. ευρώ με σταθερό επιτόκιο 4,25% και ακολούθησε τον Απρίλιο 2023 κοινοπρακτική έκδοση πενταετούς ομολόγου, ονομαστικής αξίας 2.500 εκατ. ευρώ με σταθερό επιτόκιο 3,875%. Ακολούθησε τον Ιούλιο 2023 κοινοπρακτική έκδοση δεκαπενταετούς ομολόγου, ονομαστικής αξίας 3.500 εκατ. ευρώ με σταθερό επιτόκιο 4,375%, μέρος των προσόδων του οποίου χρησιμοποιήθηκε για την επαναγορά ομολόγων λήξης 02.04.2024 και 15.02.2025 συνολικής ονομαστικής αξίας 1.485 εκατ. ευρώ. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου και του τρίτου τριμήνου του έτους πραγματοποιήθηκαν, μέσω δημοπρασίας, επανεκδόσεις ομολόγων λήξεως 15.06.2033, 30.01.2037, 15.06.2033, 30.01.2042, 15.06.2028 και 15.06.2033, συνολικής ονομαστικής αξίας 1.400 εκατ. ευρώ, με αποδόσεις 4,310%, 4,144%, 3,967%, 3,991%, 3,300% και 4,014%, αντίστοιχα.

Κατά τη διάρκεια του έτους το ΕΔ συνέχισε να εκδίδει τίτλους βραχυπρόθεσμης διάρκειας. Η βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση πραγματοποιήθηκε με μηνιαίες εκδόσεις εντόκων γραμματίων διάρκειας 13 και 26 εβδομάδων και τριμηνιαίες 52 εβδομάδων, καθώς επίσης και σύναψη συμφωνιών *repos* κυρίως με τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης. Στις 31.08.2023 το ανεξόφλητο υπόλοιπο των εντόκων γραμματίων του ελληνικού δημοσίου (ΕΓΕΔ) ανερχόταν σε 11.800 εκατ. ευρώ, ενώ τα *repos* ανήλθαν σε 49.693,31 εκατ. ευρώ.

3.3.2. Δευτερογενής αγορά τίτλων

Η συνολική αξία των συναλλαγών που καταγράφηκε στο Σύστημα Άυλων Τίτλων της ΤΤΕ, η οποία περιλαμβάνει τις αγοραπωλησίες τίτλων και τις συμφωνίες επαναγοράς στην εξω-χρηματιστηριακή

αγορά (over-the-counter) και τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες διαπραγμάτευσης, διαμορφώθηκε σε 875,7 δισ. ευρώ το β' τρίμηνο του 2023 έναντι 1.044,5 δισ. ευρώ το α' τρίμηνο του 2023, ενώ το β' τρίμηνο του 2022 είχε διαμορφωθεί σε 705,6 δισ. ευρώ.

Κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2023 το 29,2% της συναλλακτικής δραστηριότητας στην Ηλεκτρονική Δευτερογενή Αγορά Τίτλων (ΗΔΑΤ) επικεντρώθηκε στους τίτλους με διάρκεια έως 5 έτη, το 33% στους τίτλους με διάρκεια από 5 έως 10 έτη και το 37,8% σε τίτλους με διάρκεια από 10 έως 30 έτη.

Η σύνθεση της ομάδας των βασικών διαπραγματευτών αγοράς κατά το τρέχον έτος αποτελείται από 4 Ελληνικά και 14 διεθνή πιστωτικά ιδρύματα.

3.4. Βασικές κατευθύνσεις δανεισμού και διαχειριστικών στόχων για το 2024

Κατά το έτος 2023 οι χρηματοδοτικές ανάγκες των χωρών της Ευρωζώνης ήταν αυξημένες κυρίως λόγω των γεγονότων στην Ουκρανία, της ενεργειακής κρίσης και του αυξανόμενου πληθωρισμού, που οδήγησε σε συνεχείς αυξήσεις επιτοκίων από την πλευρά της ΕΚΤ με αποτέλεσμα την αύξηση των δαπανών εξυπηρέτησης δημόσιου χρέους. Στην περίπτωση της Ελλάδας προέκυψαν επιπλέον χρηματοδοτικές ανάγκες λόγω των μέτρων για την αντιμετώπιση της πληθωριστικής πίεσης στα νοικοκυριά, λόγω των δύο εκλογικών αναμετρήσεων για την ανάδειξη νέας κυβέρνησης, επιπροσθέτως των εκλογών για την τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά και για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων που προέκυψαν από τις πρόσφατες καταστροφικές πυρκαγιές και πλημμύρες.

Όμως, η αύξηση του ελληνικού ΑΕΠ, τόσο του πραγματικού όσο και του ονομαστικού, είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση των δημοσίων εσόδων και ως εκ τούτου, τον περιορισμό της εκδοτικής δραστηριότητας του ΕΔ, που με τη σειρά της οδήγησε στη σταθεροποίηση του υφιστάμενου ύψους του δημόσιου χρέους σε ονομαστικούς όρους και σε παράλληλη μείωσή του ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά δέκα ποσοστιαίες μονάδες, διατηρώντας ταυτόχρονα το ύψος των ταμειακών του διαθεσίμων σε ίδια περίπου με τα περυσινά επίπεδα.

Η βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση του ΕΔ για όλο το έτος 2023 συνέχισε να υλοποιείται μέσω εκδόσεων εντόκων γραμματίων, διάρκειας 13, 26 και 52 εβδομάδων, εξασφαλίζοντας συνεχή εκδοτική παρουσία σε όλο το βραχυχρόνιο τμήμα της καμπύλης αποδόσεων, διατηρώντας στα ίδια περίπου επίπεδα τη μέση σταθμική ωρίμανση του βραχυχρόνιου δανεισμού καθώς και τους δείκτες κινδύνου αναχρηματοδότησης. Παράλληλα, σε μία προσπάθεια διεύρυνσης των επενδυτικών επιλογών για ιδιώτες μικροεπενδυτές, ενεργοποιήθηκε εκ νέου, μετά από διετή διακοπή, η διαδικασία δημοσίων εγγραφών στις δημοπρασίες ΕΓΕΔ, με διάρκειες 6 και 12 μηνών, των ιδιωτών φυσικών προσώπων για απόκτηση τίτλων έως του ποσού των 15.000 ευρώ ανά ΑΦΜ.

Πέραν των αυξημένων εσόδων, οι μικτές χρηματοδοτικές ανάγκες του ΕΔ για το 2023, συμπεριλαμβανομένων (i) της επικείμενης μερικής πρόωρης εξόφλησης των διμερών δανείων, λήξεων 2024 και 2025, με τις χώρες της Ευρωζώνης (GLFA) και (ii) της μερικής πρόωρης εξόφλησης ομολόγων του ΕΔ με αντίστοιχες λήξεις, που πραγματοποιήθηκε μέσω διαδικασίας ανταλλαγής με νέα, καλύφθηκαν επίσης από τρεις κοινοπρακτικές εκδόσεις ομολόγων σταθερού επιτοκίου, με διάρκειες δέκα, πέντε και δεκαπέντε ετών, συνολικής ονομαστικής αξίας 9.500 εκατ. ευρώ, υλοποιώντας έτσι το σύνολο του εγκεκριμένου δανειακού προγράμματος του έτους, περιλαμβανομένων και των ποσών για πρόωρες εξοφλήσεις δημόσιου χρέους, καλύπτοντας συγχρόνως τα κενά ληκτότητας της καμπύλης αποδόσεων με επαρκούς ρευστότητας ομολογιακές εκδόσεις αναφοράς (benchmark issues) και βελτιώνοντας περαιτέρω τους όγκους συναλλαγών της δευτερογενούς αγοράς ελληνικών κρατικών χρεογράφων. Επίσης, μετά τη δημοσίευση για πρώτη φορά μετά από 13 έτη του προγράμματος δημοπρασιών ομολόγων σε προκαθορισμένα τακτά χρονικά

διαστήματα (3η εβδομάδα κάθε μήνα) οι χρηματοδοτικές ανάγκες καλύφθηκαν κατά συνολικό ποσό 1.400 εκατ. ευρώ, μέσω αυτών. Οι εν λόγω δημοπρασίες, εκτός άλλων, σκοπό είχαν αφενός την ικανοποίηση της επενδυτικής ζήτησης και αφετέρου την παροχή περαιτέρω ρευστότητας σε επιλεγμένα σημεία της καμπύλης, προκειμένου να βελτιωθεί η λειτουργία της δευτερογενούς αγοράς των ελληνικών κρατικών χρεογράφων, ενώ η ανακοίνωση του χρονικού προγραμματισμού τους αποτελεί ένα ακόμα σημαντικό βήμα επιστροφής του ΕΔ στην εκδοτική κανονικότητα.

Δεδομένων των υψηλών ταμειακών διαθεσίμων του ΕΔ, των αναμενόμενων αυξημένων επιπλέον εκταμιεύσεων προς το ΕΔ από τα χρηματοδοτικά σχήματα που έχουν ήδη αποφασισθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τόσο από τα διαρθρωτικά ταμεία όσο και από το NGEU, καθώς και των σχετικά περιορισμένων χρηματοδοτικών αναγκών του για το έτος 2024, λόγω και των προαναφερόμενων προπληρωμών, η δανειακή στρατηγική για το επόμενο έτος αναμένεται να είναι περιορισμένη, αναφορικά με το συνολικό ποσό εκδόσεων. Συγκεκριμένα, η στόχευση της δανειακής στρατηγικής θα είναι η διασφάλιση της συνεχούς εκδοτικής παρουσίας του ΕΔ στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των ευκαιριών που παρέχονται από τη συμμετοχή της χώρας στο PEPP, καθ' όλη τη διάρκειά του, ήτοι την 31η.12.2024 που επέρχεται και η λήξη της περιόδου επανεπένδυσης, η περαιτέρω παροχή εκδόσεων υψηλής ρευστότητας με διατήρηση κατά το δυνατόν της ήδη εκτεταμένης φυσικής ωρίμανσής τους, η μείωση των περιθωρίων δανεισμού του ΕΔ, καθώς και η περαιτέρω διασφάλιση της συνέπειας του ΕΔ ως κρατικού εκδότη με χαρακτηριστικά χώρας της Ευρωζώνης. Ταυτόχρονα θα επιχειρηθεί η αξιοποίηση των ευκαιριών που παρέχονται στο βραχυχρόνιο τμήμα της ευρωπαϊκής καμπύλης σε περιβάλλον αυξανόμενων επιτοκίων, αξιοποιώντας στον μέγιστο δυνατό βαθμό τις υφιστάμενες θέσεις και τα χαρακτηριστικά του ελληνικού χαρτοφυλακίου δημόσιου χρέους. Τέλος, αναλόγως των συνθηκών των αγορών, κατά το νέο έτος θα επιχειρηθεί και έκδοση ελληνικών κρατικών χρεογράφων με προσανατολισμό των δανειακών τους προσόδων στην «πράσινη» και «βιώσιμη» ανάπτυξη, με στόχο την επέκταση της επενδυτικής βάσης και τη βελτίωση της εικόνας της χώρας στις διεθνείς αγορές, μετά όμως την ανάλωση πόρων που έχουν ουδέτερο δημοσιονομικό αποτέλεσμα.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων θα επιδιωχθεί, στο πλαίσιο λειτουργίας της πρωτογενούς αγοράς, πλέον της εκδοτικής δραστηριότητας, να εφαρμοστεί πολιτική διαχείρισης χαρτοφυλακίου μέσω της οποίας θα διασφαλίζονται ο αναγκαίος χώρος για τη συνεχή παρουσία του ΕΔ στις αγορές, η περαιτέρω μείωση του κινδύνου αναχρηματοδότησης, η παροχή της αναγκαίας ρευστότητας και η βελτίωση της λειτουργίας της δευτερογενούς αγοράς των ελληνικών ομολόγων, με ταυτόχρονη αξιοποίηση της εκάστοτε κλίσης της ελληνικής καμπύλης αποδόσεων για τη διασφάλιση βέλτιστου αποτελέσματος αναφορικά με το κόστος δανεισμού.

Κατά το επόμενο έτος, θα διατηρηθούν οι βασικοί μεσοπρόθεσμοι στόχοι διαχείρισης του χαρτοφυλακίου δημόσιου χρέους, όπως είναι η πλήρης αντιστάθμιση του συναλλαγματικού κινδύνου για τα δάνεια εκτός ευρώ και η διατήρηση της υφιστάμενης αναλογίας χρέους σταθερού επιτοκίου στο σύνολο του χαρτοφυλακίου.